

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Planlegging for relasjonelle steder

En studie av stedsutvikling og identitet i Kabelvåg

Ida Moxness Stock

Masteroppgave i samfunnsplanlegging og kulturforståelse (SPL-3900) mai 2022

«Fesk på trestativ»
(Bilde: Ida Moxness
Stock)

Forord

Det blir sagt at man skal «*tilsette en idé og la den heve en stund*». Løs prat og mange kaffekopper har blitt servert med en stolthet av å bo og leve i Kabelvåg, kampvilje for å bevare det som er, men samtidig med en ydmykhet for hva som kan bli. For et privilegium det har vært å møte så mange fine mennesker. Først og fremst vil jeg takke Sissel og Hanne som åpnet hjemmene sine, tok meg med på turer i marka og introduserte meg for nye bekjenskaper. Jeg kunne ikke bedt om bedre husverter. Til alle mine informanter. Takk til dere alle som har villet dele med meg – både private historier, bilder, bekymringer og framtidsutsikter. Uten dere hadde ikke denne avhandlingen blitt noe som helst.

Til min veileder Camilla Brattland. Takk for alle gode råd og tilbakemeldinger. Til alle dere herlige mennesker jeg har hatt æren av å bli kjent med i Tromsø. Dere vet hvem dere er, og jeg ønsker dere alle lykke til videre i det vi kaller livet!

Til min familie og nære venner. Takk for at dere tok dere tid til gjennomlesing og korrektur, men også støtte i en stressende periode. En ekstra stor takk går til min bestefar Ola Andreas Moxness. Uten deg ville ikke årene som student blitt de samme, og for det er jeg evig takknemlig. Det er nesten sårt å tenke på at dette er min siste avhandling, for vi har vært på en liten reise du og jeg. Jeg håper du også har funnet glede av de studiene jeg endte opp med å ta. Og kanskje har du også lært noe nytt underveis. Nå sender jeg stafettpinnen videre til de tre små, og til det sier jeg lykke til.

Kjære Joakim. Jeg gleder meg til det som kommer.

Denne avhandlingen inneholder flere skatter. Vakre bilder av steder med betydning og utdrag fra samtaler med fine folk. Likevel skraper den bare i overflaten i hva Kabelvåg som sted har å by på, og hvilket sted det kan bli i fremtiden.

Ida Moxness Stock

Tromsø, 16. mai 2022

Sammendrag

Denne masteroppgaven har som mål å beskrive en planleggingsprosess i Vågan kommune. Studien har søkelys på planarbeid og dokumenter knyttet til spørsmål om utvikling av tettstedet Kabelvåg. Den legger samtidig vekt på hvordan sosiokulturelle forhold på et sted kan påvirke kommuneplanlegging og stedsutviklingsprosesser, og hvordan faktorer som dette kan iverksettes i kommuneplaner.

Mennesker setter preg på steder, og steder skaper mennesker. Oppgaven er på bakgrunn av dette også en undersøkelse av forholdet som er mellom mennesker og steder de forholder seg til. Gjennom to feltarbeid i Kabelvåg har jeg fått følge en planprosess av og med Vågan kommune, men også med menneskene i lokalsamfunnet. Jeg har benyttet meg av metoder som intervju, «walk and talk» og deltagende observasjon for å få en dypere innsikt i ulike sosiale prosesser og stedsforståelser av det som finnes på stedet. I Kabelvåg er det mange som har stilt opp som informanter og latt seg intervjuet. Dette har gitt et rikt empirisk materiale for mine analyser, og jeg har fått fram mange ulike stemmer om utviklingen i Kabelvåg.

Analysen i oppgaven tar for seg temaer som stedstilhørighet og identitet, i prosesser knyttet til kommuneplanlegging og stedsutvikling. I denne oppgaven har jeg blant annet argumentert fram behovet for et tydeligere «stedsoppmerksomt» blikk i kommuneplanleggingen.

Sosiokulturelle stedsanalyser kan være en nyttig metode for å iverksette et bredere spekter av stedsforståelser og dynamikker inn i planleggingen. Jeg har undersøkt problemstillingen i lys av flere ulike stedsteoretiske innfallsvinkler, som Doreen Masseys relasjonelle fornemmelse for stedet, Jacob Meløes syn på steder som unike sosiale systemer og John Agnews oppfatning om sted som geografisk lokalisering.

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Et fugleperspektiv på stedsutvikling	3
1.2	Livet leves lokalt	5
1.3	Problemstilling og forskningsspørsmål	7
1.4	Oppgavens disposisjon	8
2	KOMMUNEN SOM AKTØR I STEDSUTVIKLINGSARBEIDET	10
2.1	Det formelle grunnlaget for kommunal planlegging	10
2.1.1	Planprosessen	12
2.2	Hvilken rolle skal kommunen spille i stedsutviklingsarbeid?	13
2.3	Medvirkning i kommunale planleggingsprosesser	16
2.4	Kompetanse i kommuneplanlegging og møtet med «komplekse problemer»	17
3	TEORETISKE PERSPEKTIV: STED, IDENTITET OG SOSIOKULTURELL ANALYSE	20
3.1	Hva menes med sted?	20
3.2	Et relasjonelt stedsperspektiv	22
3.3	Sosiokulturell stedsanalyse	24
3.3.1	Stedet som «bilder» og representasjoner	25
3.3.2	Stedet som praksis	27
3.3.3	Stedet som interesser og diskurser	27
4	METODE OG METODOLOGI	29
4.1	Sosiokulturell stedsanalyse	30
4.2	Min forskningsprosess	31
4.2.1	Feltarbeidet	31
4.2.2	Deltagende observasjon	34
4.2.3	Semistrukturerte samtaler til fots: «walk and talk»	35

4.2.4	Intervjuet	37
4.2.5	Dokumenter	38
4.3	Analyse av data.....	38
4.4	Refleksjoner knyttet til forskerrollen og etikk.....	39
5.	STEDET KABELVÅG: LOKALITET OG KULTURHISTORIE	41
5.1	Vågan kommune.....	42
5.1.1	Bosetting og befolkning	42
5.1.2	Verdiskapning	44
5.2	Kabelvåg tar form.....	44
5.3	Funksjoner og møtesteder i dagens Kabelvåg	47
5.4	Planer og tiltak i arbeidet med stedsutvikling	49
5.4.1	Kommunedelplan Kabelvåg (2021 – 2040)	49
5.4.2	Mulighetsstudie for sentrum.....	51
5.4.3	Medvirkning	51
6.	GATELANGS I KABELVÅG.....	55
6.1	Stedet i fortid og nåtid	55
6.2	Kommunens konstruksjoner av framtidens urbane Kabelvåg.....	57
6.3	Det tradisjonelle stedet	61
6.4	Bostedets betydning for hverdagstrivsel for de som kommer til.....	68
6.5	Kabelvågmarka og sjøen	72
7.	DISKURSER OM UTVIKLING OG PLANLEGGING I VÅGAN	76
7.1	Kabelvåg som flere steder	76
7.2	Mellom stedets relasjonaltet og «essens».....	80
7.3	Engasjement skaper steder.....	83
7.3.1	Utviklingskraft utenfor kommunehuset?.....	85

7.4	Diskusjon: Å planlegge for relasjonelle steder	86
8.	KONKLUSJON OG AVSLUTNING	93
8.1	Perspektiver på Kabelvåg	93
8.2	Sted og diskurser i en relasjonell kommuneplanlegging	95
8.3	Noen avsluttende refleksjoner	98
	Referanseliste	99

Vedlegg

Figurliste

Figur 1:	Oversikt over grunnstrukturen i den overordnede planleggingen på kommunenivå.	11
Figur 2:	Kart over walk and talk	36
Figur 3:	Kart over Kabelvåg	41
Figur 4:	Utsikt over Gimsøy i høstsol	43
Figur 5:	Eldre Bebyggelse på Storvågan. I dag er dette en del av Museum Nord	45
Figur 6:	Kabelvåg i fortid og nåtid (Kilde: kulturhistorisk stedsanalyse for Kabelvåg 2021).	46
Figur 7:	Bilde av Kabelvåg sentrum, tatt fra Kong Øystein-statuen	57
Figur 8:	Ny og eldre bebyggelse ved kaia	60
Figur 9:	Forfalne bygninger i sentrumsområdet skjemmer bybildet	63
Figur 10:	Vågan kirke «Lofotkatedralen»	67
Figur 11:	Arbeidern. Stedets selskapslokale, utested og restaurant. Det var også her folkemøtene ble holdt.....	70
Figur 12:	Kunststudenter har dekortert gamle kaiområder.	72
Figur 13:	Prestvannet i Kabelvågmarka	74

1 INNLEDNING

Kabelvåg, september 2021. Stedets sentrum kjennetegnes av liten menneskelig aktivitet på dagtid, og med unntak av noen biler parkert på nærbutikkens parkeringsplass og pensjonister med trillebag, preges stedets lydbilde av stillhet og ro. Det var ikke mye å fylle tiden med og jeg bestemte meg raskt for å utnytte det til dels vindstille høstværet på best mulig måte: til fots med en rykende fersk «to-go» kaffe i pappkrus fra bakeriet Unseld. Til tross for sentrums kompakt karakteriseres stedet av en spredt boligbebyggelse, som strekker seg utenfor randsonen til både Marithaugen og Kreta-området. Flere av husene utenfor sentrums *origo* i den «eldre» delen, ser ut til å dele både hage og garasje. Bortgjemte smug og rød – og hvitmalte trehus gir imidlertid assosiasjoner til barnetv-serien «vi på Saltkråkan» om Tjorven og hundens Båtsmanns somre i Stockholms skjærgård, som jeg fulgte med titt og stadig som barn. Ved en utkikkspost over Præstenbrygga og kaia dukker en eldre herremann på sykkel opp. Ikledd lange rosa støvler, grønn kamouflasje og med en fiskestang på ryggen roper han høyt «hallo der» før han forsvinner nedover grusveien på vei mot småbåthavna i full fart. Den milde sjøbrisen treffer meg i ansiktet idet jeg nærmer meg sjøen ved Smedvika. Det gjør meg tilfreds, og minnene om en bekymringsløs barndom i fjæra på familiehytten dukker opp. Den «romantiske flukten fra storbyen» blir med ett anskuelig.

I en globalisert verden som den vi lever i, kunne det tenkes at steder ville bli likere hverandre, få mindre betydning, og miste noe av identiteten som gjør dem viktige for oss. Ifølge geografen Harvey (1996) har globaliseringen derimot fått til følge at steder får økt anerkjennelse, og ser ut til å opptre som et «ankerfeste» i en ellers travel og urolig verden. Det spiller en større rolle for oss når vi tenker og snakker om stedet der vi bor eller kommer fra. Vi føler tilhørighet til flere steder på en og samme tid. Kompleksiteten som ligger til grunn for våre relasjoner til et sted er iøynefallende, og omfatter langt mer enn bare fysiske og materielle strukturer. Et sted kan forstås som noe mer enn der vi har vår bostedsadresse eller dit vi må pendle for å komme til arbeidsplassen. Det er der vi lever våre liv og danner relasjoner med andre.

Det meste av vår tid og engasjement retter seg mot det som ligger foran oss (Cruickshank et al. 2014). Og selv om planleggingen av byer og steder først og fremst kan ses som fremtidsrettede og målstyrte handlinger, er det verdt å merke seg at alle steder har en egen historie – en helt egen begynnelse om en vil. Noen små steder har en fortid vi enkelt kan lokalisere i tilgjengelige historiebøker eller ved minnesmerker. Andre bærer derimot preg av å ha vært arenaer for næringsliv og handel. Fortiden spiller i tilfeller som dette inn på steders nåtid, som Andreas Huyssen (2003) beskriver som «the present past». Lokalhistorie og stedsdiskurser forstås som «byggesteiner» for stedets identitet slik det kommer til uttrykk på folkemunne, men også gjennom stedsmarkedsføring og omdømmebygging. Koblingen mellom mennesker, og mellom dagens samfunn og steder, er preget av nye grenseoverskridelser. En av utfordringene i samfunnsvitenskapen er deriblant å studere steder i endring, da det tilsynelatende er vanskelig å avgrense steder til gitte geografiske polygoner på et kart. Det er av betydning hvordan et sted blir utformet, hvem det er som har innflytelse på stedsutviklingen, og til slutt hvilke anledninger mennesker har til å identifisere seg med sine omgivelser i det daglige (Røe og Vestby 2015). Det etterspørres nye perspektiver og føringer som tar hensyn til den kompleksiteten vi står ovenfor i stedsutviklingsarbeidet lokalt, så vel som nasjonalt og globalt (Aure et al. 2015, s. 11). Arkitekter, planleggere og den enkelte kommunen er viktige aktører i dette arbeidet. Det gjelder også for forståelsen som skaffes i planleggingen av byer og steder, og som bør være med inn i framtiden.

I en lengre periode har jeg vært interessert i å forstå hvorfor steder vokser slik de gjør, hvordan små steder kan påvirke sin egen vekst og hvor de er «på vei». Jeg er blant annet nysgjerrig på hvordan lokale og strukturelle krefter påvirker utviklingen av et sted. Jeg ønsker i denne oppgaven å undersøke sammenhengen mellom kommuneplanlegging og sted. Empirien i studien baserer seg blant annet på en pågående kommunal planleggingsprosess der hensikten har vært å utarbeide en ny kommunedelplan for stedet Kabelvåg i Vågan kommune. Planen er ment som premissgivende for den videre utviklingen av stedet (Vågan kommune 2021). Jeg har selv tatt del i noen av planleggingsprosessene som er gjennomført. I tillegg har jeg også gjennomført et feltarbeid i Vågan kommune. Jeg ønsker med andre ord å reflektere over forbindelsen som er mellom mennesker og steder, hvordan vi er med på å konstruere stedet vi bor og hvordan stedene vi føler tilknytning til skaper oss.

1.1 Et fugleperspektiv på stedsutvikling

Forutsetningene for utvikling vil alltid variere fra sted til sted (Ramsvik 2017). Det er likevel slik at arbeidet med stedsutvikling reflekterer de overordnede problemområdene og endringene i samfunnet. Tidlig på 80-tallet ble utviklingen i byer og steder først og fremst påvirket av perspektiver som fantes i nærmiljøet. Dette fulgte i kjølvannet av en periode med sterk og rask urbanisering og utbygging, spesielt i de større byene. Planleggingen, med hovedfokus på utvidelse bidro til bedre velstand og økonomisk vekst på flere områder, spesielt for den rikere klassen i samfunnet. Samtidig førte utviklingen til at mange lokalsamfunn ble svekket, og at verdifulle kulturmiljø – og minner ble ødelagte. Her hjemme resulterte bilismens frammarsj i forurensning og støy i byene, så vel som i de små lokalsamfunnene rundt om i distriktene.

I det første tiåret av 90-tallet ble steds – og byutviklingen preget av Brundtland-kommisjonens oppfølging av miljøutfordringene som ble mer fremtredende. Det var også i denne perioden at betydningen av kvalitet i de fysiske omgivelsene, med estetikk, byggeskikk, kulturminner og stedsforming ble større (Vestby 2018; Røe 2006). Interessen for å sette søkelys på temaer som dette var særlig stort i kommunene, og det ble som resultat utviklet flere relevante stedsanalyser som tok høyde for overnevnte. De samlede anbefalingene og erfaringene den enkelte kommunen hadde etter et tiår med utviklingsarbeid, ble utarbeidet i planprinsipper for både infrastruktur og stedsutvikling i Stortingsmelding 23 «*bedre miljø i byer og tettsteder*» (Miljøverndepartementet 2012). De nedfelte prinsippene har i senere år blitt brukt i statlige planretningslinjer med hensikt å samordne areal – og boligplanlegging på steder og i byene. Begrepet «attraktivitet» endte opp med å bli dominerende i stedsutviklingen i det første tiåret av 2000-tallet – det er det fortsatt i dag. Bruken av begrepet i stedsutviklingen kan først og fremst ses i sammenheng med endringer i samfunnet som nye flyttemønstre, økt sentralisering og innvandring. Samtidig innebærer en endring i næringsstrukturen at mange arbeidsplasser ikke lenger er stedbundne, men kan flyttes dit hvor arbeidskraften etterspørres. Sistnevnte ble særlig forsterket under koronapandemien. På bakgrunn av dette har det «å være attraktiv» blitt et «ordtak» i kommunene for å holde på, eller tiltrekke seg arbeidsplasser og arbeidstakere, så vel som kvinner, ungdom og innvandrere (Vestby 2018, s. 5). Konkurransperspektivet står deriblant sterkt mellom små

steder som ofte kjekler med hverandre om materielle og immaterielle ressurser. Dette bunner blant annet ut i en ambisjon om å tiltrekke seg kreative mennesker. Men, til tross for at den enkelte kommunen må være løsningsorientert nok for å «overleve» så eksisterer det fremdeles en usikkerhet knyttet til hvordan de skal gå frem for å tilrettelegge for et godt stedsutviklingsarbeid (Cruickshank 2014).

Klimaperspektivet er sterkere framhevet i by- og stedsutviklingen, og er i dag førende for all planlegging. Vi kan blant annet se dette i sammenheng med hvor stor oppmerksomhet FNs bærekraftsmål har fått de siste årene: «*Målene har helhetsperspektiv på stedsutviklingen ved å koble sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft. Et slik grep er nødvendig for å lykkes med stedsutviklingen*» (Vestby 2018, s. 4). Ifølge Hanssen (2020) har samskaping og demokratisk deltagelse blitt viktige grep for å få til utviklingen av bærekraftige steder og byer. For å ivareta en form for klimatilpasning i utviklingsarbeidet, har plangrep som inkluderer nye former for mobilitet også fått aktualitet. Dette kan for eksempel ses i sammenheng med utviklingsstrategier om «10-minuttersbyer», som viser til fremtidens kompakte byer med nærhet mellom boliger, arbeidsplasser og handel. Velgående kvaliteter på steder er i alle sin favør, og viser seg å ha stor betydning for særlig eldre, kvinner og barn og grupper med redusert mobilitet, og for mennesker med færre valgmuligheter og kapasiteter (jfr. Cresswell 2013; Valentine 1992).

Kultur – og fritidsaktiviteter, fysiske omgivelser, omsorg og tjenester, næringsutvikling og arbeidsplasser, var alle sentrale tema i det forbigående nærmiljøarbeidet på 80 – tallet. Den gang var planleggere, markedsførere og arkitekter opptatt av livskvalitet og «det gode» oppvekstmiljø, verdiskapning og samarbeid, og inkluderende prosesser som medvirkning i planleggingen av steder og byer – det er de fremdeles (Vestby 2018, s. 4). Vi kan derfor hevde at det er «omslaget» i by – og stedsutviklingen som har forandret seg, men at utfordringene og ambisjonene er mye av det samme. Det er likevel noen tilstedeværende faktorer som vi vet er riktige, for alt er jo ikke som før. På lik måte som at våre verdier, impulser og prioriteringer har endret seg, har også stedene og samfunnet vi lever i gjort det samme. Veien vi går for hvordan vi velger å forme stedene våre på har med andre ord stor betydning for våre liv og hvordan vi lever dem (Røe og Vestby 2015; Cruickshank 2014; Healy 2010).

Ifølge Nyseth og Granås (2007) konstrueres og reproduseres steder som resultat av komplekse sosiale, politiske og materielle prosesser. Det er med andre ord ulike faktorer og hendelser som virker inn når vi skal forsøke å forstå hvordan steder endres over tid. Ved å anvende begrepet «place reinvention», på norsk *fornyelse* eller *gjenskapning*, belyser de deriblant hvordan steder får en ny «klesdrakt» som resultat av aktive profilerings - og omdømmebyggingstrategier. Dette kan knyttes til en visuell og fysisk endring, som over tid setter preg på hvordan stedet oppleves og forstås av de som bor eller besøker stedet (Nyseth og Granås 2007, s. 1). Det er med andre ord lokale ressurser og krefter som i det store og hele er utgangspunktet for hva et sted er og kan bli. Samtidig er arbeidet med stedsutvikling svært dynamisk og kan utøves på mange ulike måter, alt ettersom hvilke forventninger til og mangler den enkelte kommunen har. Det handler om å skape bedre steder å bo, arbeide og leve for alle, med trygge og trivelige nærmiljøer som ramme for menneskelige møter (Bæhr 2016). Distriktsenteret forstår stedsutvikling som bestående av ulike prosesser og tiltak som skaper attraktive lokalsamfunn for fastboende, besøkende og næringslivet på stedet. Regjeringen understreker på sin side hvordan stedsutviklingen er en viktig strategi for bærekraftig lokal utvikling, så vel som regional. Mindre byer og tettsteder må derfor inkluderes mer. Små steder kjennetegnes av en nærhet til stedet gjennom tilhørighet, til folk og natur. Det er kanskje i de større byene vi forventer størst vekst og høyest befolkningstall, men stedsutvikling som strategi er ikke bare et «storbyfenomen». Jeg har i denne oppgaven tatt utgangspunkt i at stedsutvikling er et «vriert problem». Hva jeg mener med dette kommer jeg tilbake til i et annet kapittel.

1.2 Livet leves lokalt

Det eksisterer en politisk og akademisk oppfatning om at det sosiale fellesskapet i et lokalsamfunn er mindre viktig enn før og at vi som resultat må planlegge for en fortsatt sentralisering av befolkningen (Cruickshank 2014, s. 4). Ryktene om «lokalsamfunnets død» er alt tatt i betraktning betydelig overdrevet. Det lokale har til alle tider vekket stor interesse og engasjement, og diskusjoner om steder og lokalsamfunn tenderer ofte å utløse noen sterke følelser i oss. Slik jeg oppfatter det er det flere som assosierer lokalsamfunnet med en nostalgi eller trangen etter å leve et enklere liv i distriktet.

I samfunnsvitenskapen hentes det stadig ut nytt empirisk materiale fra studier om lokalsamfunn. Fra sent på 60 – tallet og frem til i dag har forskning på lokalsamfunn her «hjemme» og der «ute» vært altomfattende. Sosialantropologer, geografer og sosiologer har i en årrekke publisert detaljerte beskrivelser av sosiale organisasjoner i avgrensede sosiale systemer, som for eksempel i form av en landsby, nabolag eller et urbant bymiljø (Hylland Eriksen 2010). I spissen for dette her hjemme har Fredrik Barth og Ottar Brox stått. Deres innflytelse kommer også til syne i de norske bidragene om husholdet, familien, kjønn og i lokalsamfunn (jfr. Gullestad 2004; Wadel og Thuen 1978; Rudie 1984). I boken *Hva skjer i Nord-Norge* (1966) framhever Brox betydningen lokalsamfunn i distriktene har for den økonomiske situasjonen i Norge. Ifølge Brox er «*det imidlertid ikke slik at Nord-Norge består av mange næringer, men av mange viktige lokalsamfunn*» (1966, i Meløe 2011, s. 4). Samfunnene er levedyktige på hver sin måte, men de har alle behov for økt lokalkunnskap og politikkutforming i planleggingen for å overleve den eksisterende drømmen om «det urbane» i distriktene. Dette framheves av Brox ved å belyse forskjellen mellom lokal, subsistensorientert rasjonalitet på den ene siden, og kombinasjonen av markedsrasjonalitet og politisk – byråkratisk planleggingsideologi på den andre (Cruickshank 2014). For å forstå Nord-Norges økonomiske situasjon må de forskjellige virksomhetene i lokalsamfunnet, og hvordan de er filtrert i hverandre, ses i en sammenheng. På bakgrunn av Brox sin studie ser planlegging og utvikling med andre ord å fordele på kunnskap om alle de ulike forholdene som virker inn på et sted.

På lik linje med Brox tar både Wadel og Thuen (1978) og Gullestad (2004) avstand fra å oppfatte lokalsamfunn som moralske størrelser, og forstår dem heller som organisasjonsformer - som omgivelser for handling. Dette har ved første øyekast noen likhetstrekk ved Hylland Eriksens (2010) studie om hvordan ulike samhandlingsmønstre over tid utgjør et samfunn. Det er flere grunner til å studere menneskers liv på små steder hevder han. For det første kan et lokalsamfunn forstås som en håndterlig enhet det er mulig å studere gjennom deltagende observasjon. I lokale miljøer, som på et ensidig industristed eller et fiskevær, kjenner de fleste innbyggerne til hverandre fra før: de har et sosialt fellesskap preget av ansikt – til – ansikt kontakt (Hylland Eriksen 2010, s. 65). Lokalsamfunnet viser med andre ord til det sosiale aspektet ved det lokale. Det er med på å skape relativt stabile

relasjoner mellom folk, det er noe de samler seg om der de bor. Dette rommer en forståelse av stedsidentitet, kultur og institusjonalisering (Aarsæther 2019). For det andre kan lokalsamfunn til en viss grad forstås som «selvoppholdende». Mange av innbyggernes praksiser foregår lokalt, og deres behov blir ivaretatt lokalt. Det er på bakgrunn av dette at det er mulig å utforske koblingene mellom ulike sosiale institusjoner innenfor rammen som er et lokalsamfunn. For livet, det leves lokalt. Motsetningen til dette er urbanitet – forstått som storbyens «hektiske» støy, preget av et mangfold med mennesker, sosiale møter og kulturelle innslag. Det er på en slik måte mulig å si at storbyen har klart det lokalsamfunnet ikke har (Aarsæther 2019, s. 56). Det urbane livet i byen fremstilles gjerne mer økologisk bærekraftig når vi nå i dag kan legge til rette for kollektivtransport, gangavstander mellom grøntområder og høyhus som rommer både jobb, handel og bosteder. Fraflytting og «rurale» utslepp, som transport og kyr, er det kanskje vanskeligere å gjøre noe med. Det finnes alltid steder og lokalsamfunn i overgangene til byen, men «kampen om stedet» står, mest mentalt, mellom en banebrytende urbanitet og bygdelivet i periferien (Aarsæther 2019). Byer og lokalsamfunn har med andre ord ulike forutsetninger for utvikling.

Det må samtidig stå til ettertanke at det knapt finnes lokalsamfunn som er det samme over et langt tidsrom. I komplekse samfunn er sammenvevingen med omgivelsene faktisk lettere å få øye på enn relasjonene som skaper integrasjonen internt (Cruickshank 2014, s. 6). For mange som bor i en drabantby i Oslo, synes muligens de transnasjonale forbindelsene til diasporaen å være viktigere enn båndene til lokalsamfunnet (Hylland Eriksen 2010). Det er i overnevnte lokalsamfunnets posisjon til verden rundt som får mest oppmerksomhet. Dette utspiller seg i teorier om at steder er innvevde i globale nettverk og er sterkt påvirket av «ikke-lokale» prosesser. Ifølge Savage (2005, i Lewicka 2010) har ikke tilhørigheten vi har til lokalsamfunnet forduftet i takt med nye mobile mønstre. Den har imidlertid fått nye former. Det er ingen tvil om at folk i deres hverdagsliv fremdeles i dag oppfatter det levde livet i lokalsamfunnet som meningsfullt (Cruickshank 2014, s. 6). Svært mange setter ønsket om å bli boende på små steder høyere enn de fleste andre hensyn i hverdagen.

1.3 Problemstilling og forskningsspørsmål

Denne oppgaven vil som sagt være inspirert av en relasjonell tilnærming til steder i endring, der jeg studerer lokale prosesser knyttet til kommunale planleggingsprosesser og

stedsutvikling. Tematikken er inspirert av en sosiokulturell stedsanalyse og jeg er interessert i å undersøke hvordan stedsbruk, interesser og stedsidentitet påvirker utviklingen av lokalsamfunnet i tettstedet Kabelvåg, og hvordan slike motsetninger håndteres av kommunen. Ifølge den norske sosialantropologen Fredrik Barth (1969) eksisterer steder og samfunn som resultat av samhandling og sameksistens mellom aktører. Aktører forstås som interessante objekter ettersom de er med på å realisere visse verdier i samfunnet, og derfor bidrar til å opprettholde en sosial struktur (Hylland Eriksen 2010, s. 91). Jeg forstår det slik at kunnskap om aktørers oppfatninger, språklige og sosiale praksiser kan bidra med ny forståelse, som kan vise seg å være av betydning i formelle plan – og beslutningsprosesser. Jeg har på bakgrunn av dette bestemt meg for å framheve de ulike aktørgruppene som finnes i Kabelvåg som del av utgangspunktet for oppgaven. Problemstillingen som er utarbeidet lyder som følger:

Hvordan former ulike stedsidentiteter steder, og hvordan kan disse planlegges for?

Sentrale forskningsspørsmål i denne oppgaven er:

1. Hvilke stedsbilder formes i møtet mellom steder og folk i Kabelvåg?
2. Hvordan utvikler Vågan kommune Kabelvåg som sted?

Oppgaven er først og fremst en tverrfaglig studie med kommunal planlegging og stedsforståelse som faglig rammeverk. Hensikten er å reflektere om en forståelse av stedsidentitet og sosiale praksiser, bidrar til økt innsikt og kunnskap til kommuneplanlegging og kommunalt utviklingsarbeid. Oppgavens problemstilling og tema er valgt med omhu for å belyse utfordringer planleggere og kommuner møter på i arbeidet med stedsutvikling. Forhåpentligvis kan det å anvende sosiokulturelle stedsanalyser gi ny innsikt og formålstjenlige perspektiver til kommuneplanleggingen.

1.4 Oppgavens disposisjon

«Fortellingen» om Kabelvåg er organisert i åtte deler. I dette kapitlet har jeg gjort rede for det overordnede forskningsområdet, der jeg har presentert hva jeg skal studere og med hvilken innfallsvinkel. Jeg har også introdusert tema og presentert problemstillingen og to forskningsspørsmål.

I kapittel to presenteres det formelle grunnlaget for kommuneplanlegging. I tillegg har jeg gjort rede for kommunens institusjonelle kapasitet og rolle som utviklingsaktør.

I kapittel tre belyser jeg det teoretiske rammeverket for oppgaven. Kapitlet presenterer ulike stedsforståelser, diskurser og identitet, og hvordan disse er relevante for problemstillingen. Dette er i hovedsak oppgavens faglige utgangspunkt.

I kapittel fire viser jeg til forskningsmetodene jeg har tatt i bruk for å gjennomføre min datainnsamling. Kapitlet beskriver hvordan jeg har gått fram for å samle inn og analysert data, både forut for og under mitt feltarbeid i Kabelvåg, og utfordringer/erfaringer jeg sto ovenfor. Det gjøres også rede for en refleksjon knyttet til min forskerrolle og etikk.

I kapittel fem gir jeg en presentasjon av Vågan kommune, som i dette tilfellet forstås som en kommune med gode potensialer for stedsutvikling langs en rekke dimensjoner. Kapitlet gir samtidig en beskrivelse av tettstedet Kabelvåg.

I kapittel seks reflekterer jeg over hvilke stedsbilder som finnes av Kabelvåg, og hvordan de skapes i møtet med en lokalbefolkning som består av ulike aktører og interesser. Kapitlet bygger i hovedsak på gjenfortellinger av innsamlet empiri fra feltarbeidet.

I kapittel sju drøfter jeg om hvordan ulike stedsidentiteter som former Kabelvåg, kan planlegges for av kommunen. Jeg trekker frem utfordringene kommunen står ovenfor i møtet med plan – og stedsutviklingsprosesser. Dette gjør jeg ved å analysere tre typer «steder» jeg mener beskriver Kabelvåg på hver sine måter: det relasjonelle, overlappende og til slutt som et sted. Slik jeg ser det støtter og nyanserer empirien de teoretiske bidragene jeg har tatt utgangspunkt i for drøftingen.

I kapittel åtte oppsummerer jeg relevante funn i oppgaven. Jeg kommer også med noen forslag til hvordan kommuner i deres arbeid med stedsutvikling og identitet kan planlegge for relasjonelle steder.

2 KOMMUNEN SOM AKTØR I STEDSUTVIKLINGSARBEIDET

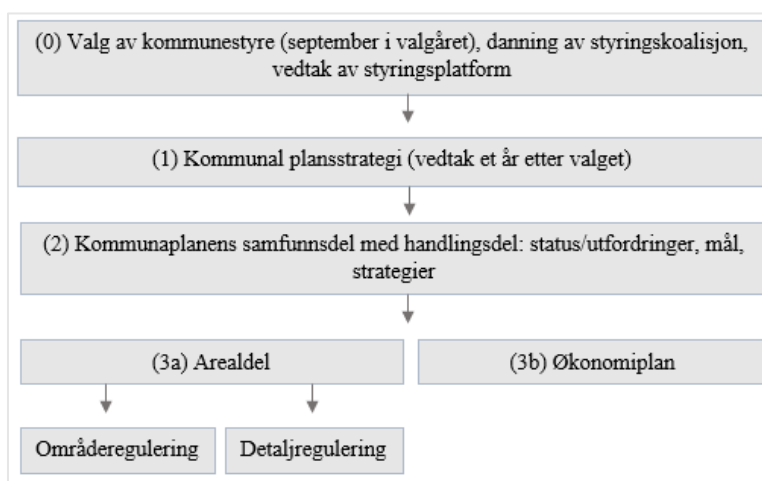
Det ligger noen elementære betingelser til grunn for norske kommuners arbeid med og muligheter til å fremme lokale stedsutviklingsprosesser. Ifølge Ringholm et al. (2009) eksisterer det en generell oppfatning i de fleste norske kommuner at de er svært ambisiøse når det kommer til visjoner og strategier knyttet til den demokratiske innflytelsen planmyndighetene besitter. I det store og hele har norske kommuner et større handlingsrom knyttet til både stedsutvikling og engasjement (Ringholm et al. 2009). Den kommunale planleggingen utgjør i dag et altomfattende system med en rekke komponenter og aktører. I tillegg er kommunen i planarbeidet nødt til å forholde seg til generelle bestemmelser som sier noe om hvordan planleggingen skal gjennomføres. Nye behov dukker også opp. Økende klimautslipp, arbeid med å sikre likeverdige levekår, folkehelse og tilflytting er aspekter ved samfunnslivet kommuneplanleggingen står ovenfor (Aarsæther og Jakobsen 2018). I lokalmiljøet belyses samtidig forhandlinger om næringsutbygging, klima, turisme og økonomisk vekst innenfor den offentlige så vel som private sektor. Ambisjonene for samfunnsplanlegging i dagens norske kommuner er med andre ord hevet. Framveksten av nye relasjonelle perspektiver på sted og tilhørighet innebærer på sin side en tiltakende kulturell kompleksitet i planleggingssfæren.

2.1 Det formelle grunnlaget for kommunal planlegging

Plan – og bygningsloven av 2008 (heretter kalt planloven) er det overordnede og sentrale rammeverket for norsk kommuneplanlegging. Ifølge lovens § 1–1 er formålet med planleggingen å «*stimulere og samordne den fysiske, miljømessige, økonomiske, sosiale, kulturelle og estetiske utviklingen i kommunen, og sikre befolkningens muligheter til påvirkning av kommunens utvikling*» (Miljøverndepartementet 2012). Kommuneplanlegging handler med andre ord om forholdet mellom politikk og hverdagsliv, og har som hensikt å legge til rette for en bærekraftig fremtid for familier, organisasjoner, bedrifter, bydeler, kommuner og regioner (Bæhr 2016, s. 28). Kommuneplanlegging er et politisk styrings – og utviklingsverktøy som omfatter den kommunale virksomheten og organisasjonen i praksis.

Ifølge planloven skal alle kommuner i dag ha en kommuneplan. Planen skal ha som hensikt å formidle strategier og utfordringer for den enkelte kommunen som en organisasjon. Veien mot et endelig planvedtak er en omfattende prosess som hvert fjerde år finner sted med valg av et nytt kommunestyre (Aarsæther og Jakobsen 2018). Kommunestyret skal etter planloven vedta en *planstrategi* for den kommende valgperioden. Hensikten er først og fremst å vurdere hvilke visjoner og planer som skal utarbeides, og hvilke som skal revideres. Planstrategien er en viktig komponent i kommunens langsiktige samfunnsplanlegging (Miljøverndepartementet 2012, s. 13).

Den mest sentrale delen i kommuneplanen er samfunnsdelen og som anses for å være et verdifullt verktøy for den helhetlige planleggingen (Aarsæther og Jakobsen 2018). Gjennom samfunnsdelen skal kommunene framheve utfordringer knyttet til samfunnsutviklingen og synliggjøre de strategiske valgene kommunene foretar seg. Den skal med andre ord gi overordnende mål for sektorens planlegging og retningslinjer for hvordan mål og strategier kan nås av den enkelte kommuneorganisasjon (Miljøverndepartementet 2012, s. 7). Det forekommer i planlovens § 11–5 at kommuneplanens arealdel har som hensikt å understreke sammenhengene mellom arealbruk og samfunnsutvikling. Det er en overordnet plan med et langsiktig perspektiv og består av en planbeskrivelse, planbestemmelser samt plankart over fremtidig arealbruk og hensynssoner for vern av den enkelte kommunes areal. På detaljnivå reguleres arealbruken med områdeplaner og reguleringsplaner, som utarbeides i henhold til kommuneplanens arealdel (Miljøverndepartementet 2012).

Figur 1: Oversikt over grunnstrukturen i den overordnede planleggingen på kommunenivå (Kilde: Aarsæther og Jakobsen 2018, s. 46).

Kommuneplanleggingen forstås som en målrettet prosess med regler og sanksjoner for fremgangsmåter, og for hvilke aktører som skal og kan delta i prosessen (Aarsæther 2012, i Bæhr 2016, s. 25). For å fremme en bærekraftig utvikling for enkeltindividet, samfunnet og fremtidige generasjoner (planlovens formålsparagraf §1-1), skal regjeringen hvert fjerde år legge frem nasjonale forventninger til kommunal og regional planlegging. Dette går fram av planloven § 6-1 (Kommunal – og moderniseringsdepartementet, 2019). Forventningene er med på å legge bestemte føringer for kommuneplanleggingen ved å inkludere mål og interesser regjeringen forventer at kommunene skal tilrettelegge for i sitt utviklingsarbeid. Den enkelte kommunen har selv som ansvar å følge de generelle bestemmelsene i kommuneloven, offentlighetsloven og forvaltningsloven. På bakgrunn av dette forstås de nasjonale forventningene som en formell del av det norske plansystemet (Ringholm et al. 2009).

2.1.1 Planprosessen

I planloven finner vi en rekke føringer og formelle krav til den kommunale planprosessen. Loven forstås fra et slikt anliggende å opptre som en instruks i planarbeidet og som skal bygge på medvirkning fra allmennheten og andre berørte parter. Planprosessen omfatter deriblant innhold, varsel, høring og vedtak som kommer til syne gjennom et utarbeidet *planprogram*. For planer med hensikt å endre steder, samfunn og miljø skal det som en del av stedsutviklingsarbeidet opprettes et program som ifølge § 4-1 skal vise «*formålet med planarbeidet, planprosessen med frister og deltakere, opplegget for medvirkning, spesielt i forhold til grupper som antas å bli særlig berørt, hvilke alternativer som vil bli vurdert og behovet for utredninger*» (Miljøverndepartementet 2012).

Planprogrammet skal utarbeides i tråd med planstrategien kommunestyret vedtar ved oppstart, før det legges ut til en offentlig høring for både sektormyndigheter og allmennheten i minimum seks uker. Høringsuttalelsene som kommer inn i løpet av perioden analyseres av en kommuneadministrasjon. Administrasjonen har som ansvar å vurdere om innholdet i planen skal endres på eller beholdes før det sendes til en siste politisk behandling. Det stilles formelle krav til at planarbeidet både skal forankres politisk og administrativt. Det er kommunestyret som til slutt fastsetter og vedtar den endelige planen, som skal opptre som et rådende rammeverk for det fremtidige stedsutviklingsarbeidet i kommunen.

2.2 Hvilken rolle skal kommunen spille i stedsutviklingsarbeid?

Kommunen som organisasjon er en av de viktigste utviklingsaktørene i små kommuner. Det er kanskje ikke særlig overraskende på steder hvor kommunen ofte er den største institusjonen (Cruickshank et al. 2014, s. 5). Det som er interessant når man studerer mindre kommuner og deres lokalsamfunn er hvordan utviklingsrollen forstås og utøves på forskjellige måter.

Planloven skiller seg fra tidligere planlovgivning av 1965 og 1965 ved at *kommunen som samfunn* trer frem som en strategisk del av planleggingen (Aarsæther og Jakobsen 2018, s. 49). Kommunen har ansvar for å tilrettelegge for at lokale saker gjennomgås og behandles tettest opp mot de som blir berørt av saken. Kommunen løser oppgaver med betydning for sine innbyggere, det lokale næringslivet og andre frivillige organisasjoner (Ølberg 2019). I arbeidet for trygge, vekstkraftige og miljø – og klimavennlige steder opptrer kommunen som fasilitator for å finne stedets «iboende potensial». Jeg velger å støtte meg til det Ringholm et al. (2009) argumenterer for, nemlig at «*det spesifikke ved rollen som samfunnsutvikler kan sies å være at fokus, i større grad enn innsats i tjenesteproduksjon, rettes mot hele kommunesamfunnets ve og vel, altså en virksomhet som avgrenses territorielt*» (Ringholm et al. 2009, s. 8). På bakgrunn av dette forstås kommunen å ha en tredelt oppgave. Den skal være en offentlig tjenesteyter, lokaldemokratisk institusjon styrt av folkevalgte politikere og skal til slutt drive den lokale samfunnsutviklingen i «riktig retning». Det stilles imidlertid høye krav til kommunen som planmyndighet, forvaltningsnivå og som stedsutviklingsaktør. Forventningene til at kommunene skal ha en mer overordnet og aktiv rolle som samfunnsutvikler har økt de siste årene. Hensikten er at kommunene først og fremst skal se de forskjellige sektorene ved samfunnslivet i sammenheng, fremfor å behandle dem som separate sfærer. Ifølge Ringholm et al. (2009) bør heller kommunene arbeide målrettet med samfunnsutvikling gjennom samarbeid og samproduksjon med andre samfunnsaktører. Ambisjonen er at kommunene skal forankre planarbeidet i lokale forventninger og visjoner, og på en slik måte styrke samspillet lokalt i kommunen, men også på regionalt og nasjonalt nivå.

I regjeringens nasjonale forventninger til kommunal og regional planlegging ligger det en implisitt planoptimisme. Med dette forstås kommunalt planarbeid å opptre som et middel for demokratiske og innovative utviklingsarbeid. En vanlig kritikk av planleggingen i de mindre

kommunene i bygde-Norge er at steders identitet og profil sjeldent er planlagt. Det har bare blitt sånn (Cruickshank et al. 2014). Det er imidlertid felles for små kommuner at det til stadighet oppleves å være dårlig kobling mellom planer og økonomi, at det ikke finnes tid og ressurser nok, og at lite samsvar mellom det som finner sted på bakkenivå og den overordnede kommunale planleggingen på lang sikt (Aarsæther og Jakobsen 2018). Det er i noen kommuner lite søkelys på å skape en «kultur» for å kommunisere bedre slik at det blir lettere å dra arbeidet i samme retning. En måte å håndtere dette på, er å forsøke å forankre hele kommunens virksomhet i samfunnsdelen av kommuneplanen (Cruickshank et al. 2014, s. 5). Hensikten er å unngå sterk fragmentering og manglende oversikt i arbeidet med stedsutvikling, men heller mestre dette gjennom aktivisering av, eller kontinuitet til de institusjonaliserte kommunale planprosessene.

I denne sammenheng ønsker jeg å trekke frem et eksempel om en av Norges minste kommuner, Utsira. Gjennom samskaping og kunnskaps – og erfaringsutvekslinger valgte kommunen å ansette en innovatør med ansvar å jobbe frem langsiktige og nyskapende løsninger. Til tross for de mange utfordringer kommunen møter i hverdagen, ute i Nordsjøen, har Utsira gjennom beinharde prioriteringer allokert ressurser til å drive med gode stedsutviklings – og medvirkningsprosesser for lokalsamfunnets 192 innbyggere. «Storytelling» viser seg å være et helt avgjørende ledd i denne verdikjeden. Kommunene må bli flinkere i å fremme «den gode historien» om sine lokalsamfunn og dets innbyggere. Eksemplet belyser at det nytter seg å jobbe godt planmessig for å fremme de gode bærekraftige stedsutviklingsprosjektene og drive med omfattende samskaping. Det er opp til den enkelte kommunen å vise engasjement slik at prosjekter og planer blir gjennomslagskraftige. Det er vel så gode muligheter for de små kommunene å drive med stedsutviklingsprosjekter som i storbyen, men det forutsetter at kommunen tar på seg en «nysgjerrig» pådriverrolle fremfor å drive de kommunale tjenestene byråkratisk. Det er samtidig viktig at politikerne også inviteres inn, på lik linje med kommuneadministrasjonen, lokalsamfunnet og næringslivet, og får noe å si i planprosessen.

Ifølge Cruickshank et al. (2014) er hensikten med det kommunale utviklingsarbeidet å bringe samfunnsutvikling på en rekke områder inn i en helhetlig tenkning. Ønsket om og troen på å kunne «styre» og planlegge stedsutviklingen finner vi blant annet igjen i planleggingslitteratur

inspirert av filosofen Jürgen Habermas og hans teorier om kommunikativ rasjonalitet (Healy 2010). Patsy Healy har i sine anerkjente studier fremholdt viktigheten av å se «helheten» i samfunnsutviklingen. Hun kritiserer blant annet planlegging i vestlige samfunn fordi den hovedsakelig ikke makter å gripe kompleksiteten som er å finne på steder. I presset fra sterke aktører som politikere på og utenfor stedet, risikeres det å miste selve stedet av syne. Dette passer med Healys bekymring for situasjonen i England: «*Much of English planning has in effect become “place-blind” and is too overwhelmed responding to the “noisy” voices who challenge policy proposals that other claims are drowned*» (Healy og Graham 1999, s. 119). Planleggeren risikerer å havne på defensiven heller enn å plassere seg selv i sentrum av nettverkene som driver stedsutviklingen. I stedet henvises planleggeren ofte til å reagere på og forsøke å justere utviklingskurven i «riktig retning». Dette skyldes til dels at planleggere ikke har kunnskap om eller søker å akkumulere seg viktig innsikt om sosiale og økonomiske krefter på stedet inn i stedsutviklingen (Cruickshank et al. 2014). Planlegging og stedsutvikling av lokalsamfunnet *bør* ifølge Healy utspille seg på følgende måter. Planleggeren og aktørene som driver utviklingen må for det første skaffe seg kunnskap om hvordan mennesker på stedet lever sine liv: «*the daily experiences of ordinary citizens*» (Healy 2007, s. 208). Gjennom dette synliggjøres samtidig dominerende nettverk og de som undertrykkes på stedet. Videre må planleggeren forsøke å mobilisere befolkningen inn i en kollektiv diskurs på vegne av stedet; en arena som virker som en drivkraft i stedsutviklingen.

Fra et slikt ståsted handler planlegging først og fremst om å løfte hverdagsperspektivet og også de marginaliserte gruppene på stedet inn i en utviklingsprosess. For Healy handler stedsutvikling først og fremst om å legge til rette for en kommunikativ handling hvor planleggeren er i førersetet og kan ta ansvar for «stedets» skjebne og de som bor der. På denne måten unngår planleggeren å havne på «utsiden» av stedsutviklingsarbeidet, men heller blir en pro-aktiv kraft som holder stedet og lokalsamfunnet samlet. Målet med overnevnte blir dermed å forsøke å «tvinge» særlig sterke aktører til å forholde seg til den kompleksiteten som utgjør et sted, og til den kollektive utviklingen av stedet (Cruickshank et al. 2014, s. 6). Budskapet er ikke at den offentlige planleggeren eller kommunen som sådan alltid bør være driveren for og de som styrer lokale stedsutviklingsprosesser fremover. Det er viktig for planleggeren og de folkevalgte å forstå at stedets «momentum» ofte konstrueres på utsiden av

kommuneadministrasjonen. Poenget for Healy (2007) er heller å ha en fornuftig strategi for hvilken retning stedet, eller kommunen, ønsker å bevege seg. På bakgrunn av dette må en samtidig være åpen for at det eksisterer sterke drivkrefter i lokalsamfunnet og næringsliv som den enkelte kommunen bør ha en handlingskraft for å håndtere (Ringholm et al. 2009) Måten kommunene former og tar i bruk sin rolle som stedsutvikler på kan dermed hevdes å være preget av historiske, sosiale, økonomiske og ideologiske aspekter. Ulike typer roller kan forstås å ha direkte konsekvenser for samspillet kommunen har med interne og eksterne aktører, og for den generelle utviklingen i kommunen.

2.3 Medvirkning i kommunale planleggingsprosesser

Kravet om medvirkning er blitt forsterket i norsk planlovgivning gjennom flere revisjoner og tiltak, senest i planloven av 2008 (Ringholm og Hanssen 2018). Det kommer frem av § 5–1 at alle som fremmer planforslag skal tilrettelegge for bred medvirkning. Å ta lokalsamfunnet, næringslivet og andre beslutningstakere med inn i planprosessen har blitt en selvsagt del av kommuneplanleggingen.

Planmyndighetene skal gjennom hele planarbeidet sørge for en åpen og tilgjengelig medvirkningsprosess. Medvirkning fra allmennheten, overordnende organ og berørte parter er lovpålagt, og skal gjennom dialog med organiserte, så vel som uorganiserte, interesser være med å bestemme hvilke verdier som skal legges til grunn for kommunens fremtidige utviklingsarbeid (Ølberg 2019). Medvirkning har med andre ord stor verdi i seg selv og særlig som ledd i planlegging av lokalsamfunn. Begrunnelsen for dette kan ifølge Ringholm og Hanssen (2018) deles inn i to hovedgrupper. Først og fremst understreker *kunnskapsargumentet* betydningen av lokalkunnskap i arbeidet med kommuneplaner. Lokalsamfunnets borgere er en rik kilde til slik kunnskap. I tillegg fremhever *demokratiargumentet* de berørtes rett til å bli tatt på alvor og hørt i planprosesser. Dette har betydning for hvilke beslutninger den enkelte kommunen tar i utarbeidelsen av en plan. Det legger samtidig føringer for kommunens legitimitet som planmyndighet, og på et overordnet nivå, på demokratisk styring i planlegging om lovens krav innfris (Ringholm og Hanssen 2018 s. 191).

Kommunene har forskjellige ambisjoner for medvirkning og det er opp til kommunen med folkevalgte å avgjøre hva som er gjennomførbart med hensyn til tema og ressursbruk. Kommuneplanleggingen bør dermed legges opp som en åpen og inkluderende prosess: det er en rekke metoder som kan iverksettes. Åpne folkemøter, idédugnader, høringer, byvandring med mer er aktiviteter kommunen selv kan invitere til. Visjoner om å utvikle en «oppvekstkommune», «turistkommune» eller «industrikommune» bør forankres i en lokaldemokratisk prosess som involverer kommunesamfunnet som helhet (Miljøverndepartementet 2012, s.18). Som et virkemiddel i lokalsamfunnsutviklingen kan medvirkning være med på å styrke borgernes tilhørighet og eierskap til sine steder og den kommunen de bor i og, i et videre perspektiv, styrke den generelle opplevelsen av fellesskap (Ringholm og Hanssen 2018)

Det mer utfordrende er når kommuner driver med stedsutviklingsprosesser og stiller spørsmål om hvilke ressurser som skal utløses, hvilke visjoner man ser for seg og hvordan folk skal samarbeide på best mulig måte. Økt engasjement blant borgerne kommer til syne gjennom initiativ på blant annet nettforum og i media. Ulike synspunkter på og holdninger til for eksempel kommunesammenslåinger eller forventninger knyttet til kommunens rolle som planaktør reiser nye spørsmål om medvirkningens rolle i planlegging. Det er i dag et større behov for mer kunnskap om hvordan folk lever sine liv og perspektiver på hvordan kommunen kan løse samfunnsutfordringene den står ovenfor.

2.4 Kompetanse i kommuneplanlegging og møtet med «komplekse problemer»
Stedsutvikling er et «komplekst problem» eller på engelsk «wicked problem» (jfr. Rittel og Webber 1973), og hvordan kommunen velger å forstå problemet har unektelig stor betydning for hvordan en velger å løse det. Kommuneplanleggingen opererer i skjæringsfeltet mellom kunnskap og politikk, og mellom samfunn og planmyndighet (Aarsæther og Jakobsen 2018). Lokale prosesser kan derav være med å gi ny innsikt til kommunen i deres arbeid med kommunale planer og i tiltak som omfavner stedsutvikling, identitet og stedsprofilering.

Å skulle planlegge et lokalsamfunn er i dag en utfordrende oppgave, særlig for små kommuner som ofte er sårbare for økonomiske svingninger, har utfordringer med å skaffe tilstrekkelig kompetanse til å drive med innovative løsninger og tjenester, og har liten

kapasitet til å etablere gode samhandlingspraksiser med et bredt spekter av aktører på ulike nivåer. Store endringer i flyttebalansen som resultat av grensesprengende mobilitet, moderne arbeidsliv i større byer og begrenset utdanning – og arbeidsmuligheter for de yngre i befolkningen fører til fremtredende endringer for de små rurale lokalsamfunnene (Cruickshank 2014). Flertallet av kommunene har liten om ingen plankompetanse til å drive med planleggings – og utredningsarbeid, og en betydelig andel av utviklingsarbeidet styres av gamle kommuneplaner. Samtidig ser det ut til at en større andel har bedre forståelse av kompleksiteten og drivkreftene bak. Jeg vil ta utgangspunkt i at dette er svært positivt.

Noen kommuner er opptatt av å kunne tilby attraktive arbeidsplasser til mulige tilflyttere og at stedsutvikling først og fremst handler om næringsutvikling. Det finnes eksempelvis gode utviklingsmuligheter i flere småkommuner knyttet til ressurser innenfor blå-grønn sektor. Andre kommuner er mer opptatt av å satse høyt på turisme for å tiltrekke seg folk langveisfra. I flere kommuner er det et ønske om å bevare og opprettholde de kvalitetene som allerede finnes. I sum, å legge til rette for å utnytte de «riktige» ressursene og mulighetene den enkelte kommunen har når det kommer til lokale arbeidsplasser og økt attraktivitet, f.eks. knyttet til tilflytting og bosetting, vil være en betydningsfull oppgave for årene som kommer (Ringholm et al. 2009). Andre kommuner inntar heller en «mellom-posisjon» til hvilke muligheter de har og hvilken kompetanse som trengs i stedsutviklingsarbeidet. En slik tilnærming kan ses i sammenheng med Richard Floridas teori om «The Creative Class» (Florida 2002, i Cruickshank et al. 2014, s. 9). Studien tar utgangspunkt i at det er den kreative arbeidstakeren, og ikke bedriften eller stedet det er lokalisert, for å være den viktigste drivkraften i utviklingsarbeidet. For Florida handler ikke utvikling om å skape attraktive steder for å tiltrekke seg den kreative klassen, eller om å skape heterogene tjenestetilbud. Ambisjonen med planleggingen er derimot å legge til rette for arbeiderens urealiserte potensialer, og som til samfunnet og næringslivets store glede kan bli betydelige gevinster (Florida 2002, i Cruickshank et al. 2014). Til den lokale planleggeren er budskapet enkelt, at man i sin posisjon må planlegge for å utvikle «*det kreative samfunn for de få*». Planlegging forstås på bakgrunn av dette som både spesialstyrt og ekspertdrevet. Det strider til dels også med planlovutvalgets mandat og arbeid med å ivareta lokalsamfunnets «offentlige interesser» ved å motvirke partikulære kapital – og markedsinteresser i planleggingen.

Det oppstår imidlertid en konflikt i håndteringen av oppgaver og forventninger knyttet til kommunen som samfunnsbygger og politisk beslutningstaker. På den ene siden framholdes det i planloven at planlegging skal være «helhetlig», desentralisert og demokratisk. Planlegging skal med andre ord spille på en «kollektiv fornuft». Ved å heller legge til rette for den enkeltes partikulære interesser, kan planlegging få til følge å ignorere det multikulturelle og plurale ved steder. Som resultat etterspørres det i dag for økt kulturforståelse i utarbeidelsen av planer ment på vegne av samfunn og miljø. Kommuneplanlegging bør også ha fremtidsrettede perspektiv fremfor kortsiktige løsninger, og det bør baseres på et konstruktivt samspill med – og mellom de potensielle tilflytterne til stedet.

Kampen om «stedet» kjennetegnes av en rekke aktører som vil være med. Komplekse problemer består ofte av en friksjon mellom steder, aktører, natur og landskap, fortid og nåtid og fortellinger om stedet. I Kabelvåg kommer dette for eksempel til syne gjennom en dikotomi mellom kulturhistoriske bevaringsinteresser og nåtidige utbyggings – og utviklingsinteresser. Næringshistorien og Kabelvågs rike kulturarv har satt sine spor på ulike måter. Det eventyrlige lofotfisket, som var utslagsgivende for tildeling av bystatus på 1800-tallet og for lokal identitetsutforming, kan tenkes å ha mistet sin betydning for stedet i samtid. Kabelvågs «image» som fiskevær kan dermed diskuteres å være under omstilling mot noe annet. Naturen er basis for en annen økonomi enn tidligere: fra lofotfisket til kostbare natur – og friluftsopplevelser. Sistnevnte tiltrekker seg nye grupper med besøkende og mulige tilflyttere som er med å sette preg på stedet. Kabelvågs komplekse problemer består med andre ord av kombinasjoner av kulturhistoriske og moderne identitetslementer som kommunen og planleggerne må ta hensyn til i den framtidige utviklingen av stedet. Dette setter tonen for det jeg skal diskutere videre i avhandlingen.

3 TEORETISKE PERSPEKTIV: STED, IDENTITET OG SOSIOKULTURELL ANALYSE

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for det som er oppgavens teoretiske grunnlag. For å forstå hva det er som ligger til grunn for utviklingsprosessene i Kabelvåg ser jeg det som nødvendig å gripe fatt i stedsbegrepet og teoretisere det fra ulike ståsted. Dette er av betydning for oppgaven på et senere tidspunkt, da jeg i analysen skal se nærmere på hvordan Kabelvågs stedsidentitet formes og planlegges for av Vågan kommune. Kunnskap om hva som menes med sted, hvordan steder skapes og for hvilke aktører stedet er av betydning, bidrar som innhold for analysedelen av oppgaven min. Slik jeg ser er denne oppgaven først og fremst en tverrfaglig studie som i hovedsak baserer seg på teorier om forståelsen av steder, identitet og sosiokulturell stedsanalyse. Konstruksjonen av identitet og tilhørighet kan hevdes å være en like betydningsfull faktor i utviklingen av steder. Steders skikkethet som «identitetsmarkører» er svært tilstedeværende, selv om dette oppleves av oss på ulike måter. Denne kompleksiteten gjør det på en og samme tid utfordrende for både planleggere og kommuner å skape en kollektiv stedsdiskurs om hva det er som er viktig for et lokalsamfunn å bevare på stedet, og hvilke kvaliteter som trenger «et nytt strøk med maling».

3.1 Hva menes med sted?

I vår dagligtale tar vi ofte i bruk begrepet «*sted*» om romlige utstrekninger av varierende grad. Det er et allment og innarbeidet begrep som det sjeldent ofres stor oppmerksomhet rundt. Begrepet benyttes også på ulike måter, både i abstrakte uttrykk som «å finne sted» og «dra av sted», eller som en beskrivelse av et geografisk område (Munkejord 2011). Samtidig kan et sted være et «hjem» og minner, men det kan også være noe som erfarer som «farlig» og truende. Et sted forstås som dette og mer, det er grensefritt og homogent. Dette gjør forståelsen av steder til flertydige og komplekse fenomen.

Teoretiseringen av stedsbegrepet ble framtrødende tidlig på 70-tallet, i første omgang av humanistiske og naturvitenskapelige geografer (Berg et al. 2015, s. 12). På dette tidspunktet kritiserte de den rådende positivistiske tilnærmingen i faget som med sine kvantitative analyser forsto steder som tolkbare rom («space») for menneskelig handling. Gjennom en økende humanistisk tilnærming ble steder heller ilagt fenomenologiske og følelsesmessige

dimensjoner som erfaringer og følelser (Cresswell 2013). Med det innflytelsesrike begrepet *sense of place* (stedsfølelse) rettet geografene Relph (1976) og Tuan (1974) søkelyset mot det opplevde stedet. Synet på steder fra en slik forståelse er en tydelig motsetning til oppfatningen av steder som passive og lukkede «konteinere», eller som fysiske områder i landskapet. Å forske på steders betydning har i de senere årene fått ny aktualitet innen planlegging og lokalt stedsutviklingsarbeid. Dette kan ses som et resultat av økte globaliseringstrender, regionale omdømmebyggingsprosjekter og lokalsamfunnsforskning (Berg et al. 2015, s. 10). Dette er med på å legge bestemte føringer for hvordan vi i dag oppfatter våre steder og hvordan de blir til i «støpeskjeen». Det vil derfor være fordelaktig å redegjøre for noen relevante tilnærminger av stedsbegrepet i korthet. I samfunnsvitenskapen skilles det ofte mellom tre hovedoppfatninger av sted, identifisert av Agnew (1987): sted som *location* (lokalisering), *sense of place* (stedsfølelse) og *locale* (lokalitet). Det er viktig å påpeke at disse forståelsene opptrer i et samspill med hverandre og ses derfor som komplementære og gjensidig konstituerende. Til sammen danner de den helheten som vi forstår som sted (Berg et al. 2015, s. 13).

Location (lokalisering)

Å forstå sted fra et slikt perspektiv vil si at man legger vekt på steders bestanddeler og iboende kvaliteter. Steder avgrenses her til fysiske og konkrete posisjoner, for eksempel kartreferanser eller gateadresser. De forstås som unike steder som skiller seg fra andre, materialisert gjennom sosiale prosesser (Gieryn 2000). Et sted har med andre ord en egenart, kunstig eller naturlig, som kommer til uttrykk gjennom fysiske strukturer. Lokalisering danner samtidig grunnlaget for bestemte naturgitte og historiske forutsetninger ved et sted.

Sense of place (stedsfølelse)

Å forstå sted som stedsfølelse bygger som nevnt på Tuans (1977) begrep om *sense of place* og handler om følelser av tilhørighet knyttet til et sted. I dette ligger det en forståelse av at steder produseres som resultat av at vi opplever, føler og tillegger gitte rom mening over tid. Stedsfølelse brukes også i forbindelse med kulturelle normer og stedsforståelse, og ikke minst om stedet som en kilde til stolthet, identitet og politisk mobiliseringsgrunnlag (Kielland 2017). Slik jeg forstår det må dette studeres empirisk.

Locale (lokalitet)

Å forstå sted som lokalitet viser til at steder blir til som resultat av sosiale praksiser over tid (Berg et al. 2015, s. 14). Sosiale stedspraksiser kan i et slikt rammeverk forstås som en målestokk for menneskers daglige aktiviteter og interaksjoner (Castree 2009). Steder opptrer her som møtesteder for lokal samhandling, men som samtidig knytter seg til andre steder gjennom familieband, hierarkiske organisasjonsstrukturer eller verdiskapende nettverk. Berger og Luckmann (1966) fremholder blant annet et lignende poeng ved å vise til at folk både er skapere av samfunnet det leves i samtidig som at det også er med på å konstruere oss.

3.2 Et relasjonelt stedsperspektiv

Hovedoppfatningene om hva steder er viser hvordan stedsforståelsen har endret karakter og at perspektivene hver for seg ikke er tilstrekkelige nok til å gi en enhetlig stedsdefinisjon. Dagens rådende inntrykk av steder rommer i hovedsak faktorer som både lokalitet, følelser og fysiske strukturer. Som resultat er det mulig å hevde grensene som eksisterer mellom og i dagens steder som mer eller mindre porøse (Passi 2009).

I de senere årene har det vokst frem nye perspektiver i stedsforskningen med fremtredende søkelys på steder som komplekse, gjensidig konstruerende og levde. Fra et *relasjonelt stedsperspektiv* betraktes steder som dynamiske, mangfoldige og uten faste grenser. Et sted er heller et resultat av ulike sosiale prosesser (Røe et al. 2000). Samfunnsgeografen Doreen Massey (1995, 2005) peker i sine studier på at steder ikke må forstås kun på bakgrunn av fysiske og materielle strukturer som finnes på steder, som for eksempel bygninger, veier og landskap. I stedet argumenterer hun for at de består av overlappende sosiale aktiviteter og samhandlinger som alltid er i endring/tilblivelse mot noe annet (Nyseth & Pløger, i Aure et al. 2015, s. 48). Fra et relasjonelt perspektiv forstås derfor steder som nettverksbaserte møtesteder av kulturelle, materielle og sosiale relasjoner som strekker seg langt utover steders lokale grenser (Massey 2005, s. 10). I lys av dette stiller Massey seg deriblant kritisk til at steder har en iboende eller fastlåst identitet da de skapes i skjæringspunktene mellom et mangfold av møter. Ifølge Anniken Greve (2015) konstrueres steder alltid i kraft av «*hvordan orden og rot, det planlagte og tilfeldige, det konstruerte og det ville, kommer sammen. Gleden ved stedet er å leve midt oppi alt dette*» (Greve 2015, i Nyseth et al. 2018, s. 279). Fra et slikt

perspektiv kan vi hevde at dagens steder preges av en *flyktighet* og *sammenkastethet* av aktiviteter mellom steder, og mellom steder og menneskene som bor der.

I den relasjonelle tilnærmingen forflytter vi oss i stor grad vekk fra å se på steder som absolutte og objektive virkeligheter, som en «ting» vi for eksempel kan avgrense fysisk som en polygon på et kart. Med et aktørperspektiv i fokus forstås våre erfaringer med og forståelser om gitte steder å være avhengige av vår posisjon i dem (Røe et al. 2002, s. 30). Steder er med andre ord en konstruksjon av den enkeltes subjektive ståsted, som et produkt av våre relasjoner, praksiser og fortellinger og som synliggjøres av våre erfaringer. Meløe (2011) tydeliggjør i sin studie av stedets «logikk», måter steder representerer dynamiske «rom» som gir skikkelse til våre virksomheter, men som på en og samme tid får fotfeste gjennom våre praksiser. På bakgrunn av dette kan vi aldri verken definere eller forstå menneskelig handling uten å samtidig forstå stedet handlingen forekommer. Det essensielle kjennetegnet ved stedets logikk er i denne sammenheng at et sted på en og samme tid rommer flere viktige steder: ett tettsted eller lokalsamfunn vil alltid bestå av en verden av overlappende verdener (Meløe 2011). Forbindelsen som er mellom mennesker og deres «steder» understøtter med andre ord at steder er unike sosiale systemer. Steders diverse verdener forstås som gjensidig konstruerende, og er dermed filtrert inn i hverandre (Meløe 2011). Vi kan med andre ord ikke studere en og en bit, eksempelvis Kabelvågs næringsstruktur, sosiale nettverk og hierarkiske organisasjonsstrukturer, som løsrevet fra andre elementer i og ved stedet. Fra et relasjonelt stedsperspektiv kan det derfor være like interessant å spørre seg «hvem sitt sted det er» eller «hvem et sted tilhører». Stedsartikulasjoner er ofte gjenstand for interne konflikter og maktkamper (Massey 1995) Et nærliggende eksempel som knytter seg til ulike stedsartikulasjoner og identitet er framveksten av konflikter i forbindelser med kommunesammenslåinger og endringer av stedsnavn. Steder vekker følelser og engasjerer, det er noe vi bryr oss om og knytter oss til. Dette kan også være med på å påvirke *diskursene* om et gitt sted.

Grensene mellom steder åpnes i større grad opp som et resultat av økt mobilitet og globalisering, og stedsmeninger manifesteres og deles av flere. Konsekvensene av dette kan ses i samsvar med hvordan «stedsmakten» i norske småkommuner til tider mister sin funksjon som beslutningsverktøy. Steder kan ikke lengre anerkjennes som skapt og utviklet av et fåtall

aktører i dominerende samfunnsfunksjoner (Moldenæs 2006), men heller av en rekke spredte relasjoner. Dette fører på sin side til at steder til tider assosieres med konflikter mellom ulike grupper i lokalbefolkningen (Røe et al. 2000, s. 30). Et nærliggende eksempel kan være når det i en kommune eller tettsted oppstår uenigheter mellom stedets lokalbefolkning og industrinæringen eller boligutbyggere. Interessemotsetninger knyttet til et gitt område kan bli til en kamp mellom ulike stedsartikulasjoner. Ved å sette søkelys på stedlige konflikter fra et slikt perspektiv kan det være mulig å anta steder for å være bestående av «konkurrerende stedsidentiteter», identiteter som til stadighet utfordres og endres i blant annet strategiske omdømmeprojekt.

Steder opptrer på sin måte som en «medaktør» i våre levde liv, og er dermed også en bidragsyter i konstruksjonen av våre identiteter, tilhørighet og sosiale fellesskap. Dette står også sentralt i en sosiokulturell stedsanalyse der hovedhensikten er å avdekke fortellinger om, artikulasjoner av og maktdynamikker i steder som mer en rene «overflatefenomener».

3.3 Sosiokulturell stedsanalyse

Som nevnt vil denne oppgaven i stor grad være inspirert av en sosiokulturell stedsanalyse. Hensikten er å løfte frem de ulike praksisene, mellommenneskelige relasjonene og tilhørigheten lokalbefolkningen har i møtet med det pågående planarbeidet. Å anvende en sosiokulturell stedsanalyse kan derfor ses som et strategisk valg for å operasjonalisere oppgavens problemstilling på en formålstjenlig måte. En sosiokulturell stedsanalyse er en dominerende metode som både har sine ulemper og fordeler. Jeg ønsker deriblant å bruke dette for å få fram ulike stedsforståelser og for å framheve det sosiale livet som rører seg i Kabelvåg.

Det er mulig å hevde at dagens stedsteori er betinget av to ytterpunkter. På den ene siden belyser de tradisjonelle *essensialistisk* orienterte stedsanalysene kartlegginger av stedets historiske utvikling, fysiske egenart og natur/landskap. I en veileder fra 1993 forstås analysens formål å skulle «*systematisere stedets historie, situasjon og fremtidsmuligheter*» (Miljøverndepartementet 1993a:3). De tradisjonelle stedsanalysene tar med andre ord for seg «materielle» spor på steder som menneskers handlinger har etterlatt seg der (Røe et al. 2000, s. 24). Den materielle eller «tinglige» essens forstås dermed å spille en betydelig rolle for

steders kvaliteter og identitet – det arkitekten Nordberg-Schulz (1994) forstår som *genius loci*. Stedsidentitet fremstår her som spesifikke særpreg og kvaliteter som gir steder en egenart. Stedsanalysene kan kritiseres for å ofte utelate mellommenneskelige relasjoner, verdier og kunnskap inn i planleggingen av nye steder. I de sosiokulturelle og *konstruktivistiske* stedsanalysene er man på den andre siden opptatt av å forklare hvordan mennesker forholder seg til og erfarer sine omgivelser (Røe 2006). Hensikten er først og fremst å kartlegge kompleksiteten som finnes, for så å studere betydningen av dette for stedsutviklingen. En sosiokulturell stedsanalyse er dermed fruktbar å ta i bruk i omstendigheter der det er viktig å åpne opp for hvordan mennesker identifiserer seg med, har ulike forestillinger om og interesser for et sted (Røe 2006, s. 201). Steder blir til som sosiale konstruksjoner i en vekselvirkning mellom ulike representasjoner, praksiser og fortellinger. Dette indikerer på sin side et «levelig» sted der folk bor, former sosiale relasjoner og interessekonflikter, og til slutt tilskriver mening i sin tilværelse.

3.3.1 Stedet som «bilder» og representasjoner

Ifølge Røe (2006) belyser sosialt konstruerte steder et hav av meningsbærende og konkurrerende forestillinger om «det viktigste» ved dem, ideer som ofte legges frem og flyter rundt mellom aktører i et lokalsamfunn (Røe 2006, s. 196). Et sted eksisterer med andre ord først og fremst ved at vi knytter våre erfaringer til det, og som over tid skaper forestillinger, eller «bilder», av det stedet man bor på. Som aktører i et lokalsamfunn er vi med på å gi steder bestemte kvaliteter gjennom stedsfortellinger med lokal forankring, men som på en og samme tid kan artikuleres til «utenforstående» gjennom media, omdømmebyggingsprosjekter og reise guider. Slik evner stedsfortellinger seg som «kraftfulle» virkemidler for å skille steder og lokalsamfunn fra hverandre, og derav være viktige konkurransefortrinn i utviklingen av dem (Kielland 2017; Holten Larsen 2000, i Moldenæs 2006, s. 6).

Forestillinger, eller «bilder», av bestemte steder har også betydning for hvordan vi velger å forholde oss til dem. Fortellinger om det rolige og historiske Kabelvåg, med sin umiddelbare nærhet til fjell og sjø, kan for noen lovprises som et ettertraktet turiststed. Fortellinger om byens offentlige rom kan som kontrast stigmatiseres som «farlige» for kvinner å bevege seg i alene på kveldstid (Jfr. Valentine 1992). Cresswell (1996) peker blant annet på hvordan steder opptrer som arenaer for inkludering og ekskludering, og hvordan fortellingene om dem er

avgjørende for hvem som «hører til» på stedet eller ikke. Slike prosesser kan styres både ovenfra – og nedenfra. Betydningen av stedsrepresentasjoner tufter med andre ord ofte på spørsmål om makt og rollefordelinger. I et utviklingsarbeid kan dette eksemplifiseres ved «lukkede» planleggingsprosesser med aktører i dominerende samfunnsfunksjoner der lokalbefolkningen ekskluderes fra å ta del i planprosessen. Utfordringen med slike prosesser er at de ofte styres ovenfra og ned, noe som kan vise seg å gi uheldige utfall da det er stedets identitet som skal videreutvikles.

3.3.1.2 Identitet og sted

Det vil alltid finnes motsigende og vedvarende forestillinger knyttet til et sted. Denne kompleksiteten gjør det i større grad enn tidligere vanskelig å tale om en «stedsidentitet» (Røe 2006, s. 202). At individet konstruerer seg selv, sin identitet og tilhørighet, i samhandling med andre og sine omgivelser er et sentralt poeng også i nyere stedsforskning. Fra et relasjonelt perspektiv forstås identitet som *prosessuelt* og *dynamisk*; det er ikke et «målbart» fenomen, men heller et aspekt ved sosiale prosesser. Identiteter er altså foranderlige og glir ofte over i hverandre, noe som kommer til syne ved at mennesker og steder alltid har flere identiteter på en og samme tid.

Ved å legge til grunn for en relasjonell tilnærming til identitet forstår jeg det som et slags “meningssystem” av virkeligheter, kommunisert gjennom for eksempel kultur, politikk, etnisitet og språk som foregår på et sosialt nivå og ofte med romlig forankring. Identiteter kan i lys av dette forstås som attributter ved enhver sosial og kulturell aktivitet som uttrykker forskjeller og likheter mellom mennesker i et samfunn eller sted (Hylland Eriksen 2010, s. 260). Identitet har med andre ord en effekt som bygger på likhet i den grad at vi som «aktører», enten i en gruppe eller et samfunn, føler en viss tilhørighet til noe større. Samtidig har hver enkelt av oss en personlig identitet som skiller oss fra andre og som gjør oss unike. Det samme kan sies å gjelde for steder. Stedsidentitet blir følgelig et begrep som handler om den tette relasjonen mellom steder og mennesker, og den gjensidige påvirkningen de har på hverandre. Begrepet forstås som både *fuzzy* og *kaotisk* (Sayer 1992, i Berg og Dale, 2015, s. 23) og anvendes ulikt innenfor de forskjellige fagtradisjonene. I nyere stedsforskning har man blant annet vært opptatt av hvordan og i hvilken grad steder inngår i individers identitetskonstruksjoner (Berg og Dale 2015). Hovedforståelsene av begrepet kan ses i

sammenheng med Relphs (1976) innflytelsesrike studie der han skiller mellom stedets iboende identitet («identity of a place») og vår identifisering med stedet («identity with a place»). Betydningen av sistnevnte knyttes ofte mot Tuans (1977) forståelse av stedsfølelse/sense of place, eller stedstilknytning (Berg og Dale 2015, s. 23). Siden steders identiteter formes gjennom progressive prosesser, eksempelvis omdømmebygging og stedsmarkedsføring, kan de som vist endres og utfordres «nedenfra» og «ovenfra». Man snakker derfor om en rekke identitetskonstruksjoner knyttet til kommersielle, næringsmessige og politiske interesser samt om de historiske, kulturelle og sosiale dimensjonene som er å finne innenfor stedets grenser.

3.3.2 Stedet som praksis

Det ligger til grunn en rekke måter å forstå forholdet mellom steder og mennesker på. Stedsbruk handler på sin side om handlinger og eller praksiser som aktualiseres gjennom affirmative funksjoner, formål og virksomheter på et sted (Røe og Vestby 2015, s. 52). Felles for disse er at de i all hovedsak beskriver steder som arenaer, eller som en målestokk for våre handlinger som noe hverdagslig (Røe 2006). Fra et slikt perspektiv oppfattes steder som en produsent av menneskers aktiviteter, det vil si de sosiale praksisene. Stedets materialitet, både den naturlige og kunstige, veves imidlertid sammen med de sosiale praksisene – det sameksisterer både *resiprosalt* og *habituelt*. Cresswell (2013) fremholder dette poenget ved å peke på at det å «være til et sted» ikke handler om å være fra eller bosatt. Det handler derimot om en erkjennelse av at vi, gjennom vår væren og kroppslighet, er med på å skape vår egen betydningsfulle lille verden. Sted betraktes fra et slikt perspektiv som en identifiserbar og særegen matrise, eller som *mosaikk*, av sosiale aktiviteter som er med på å gjøre steder meningsfulle for folk i deres hverdag (Cresswell 2013). Dette har samtidig betydning for vår egen forståelse av steder og hvordan vi velger å posisjonere oss i forhold til en framtidig stedsutvikling.

3.3.3 Stedet som interesser og diskurser

Steder forstås som betydningsfulle livsverdener der folk lever sine respektive liv, enten alene eller sammen med andre. Over tid omfavner disse sosiale prosessene et bredt spekter av holdninger til og interesser for hvordan steder skal ivaretas i utviklingsdiskursen og av hvem. Dette er av betydning for planleggerens rolle, og i dette tilfellet kommunen, som har i

oppgave å se sammenhengen mellom slike interesser og samspillet med – og mellom mennesker i lokalsamfunnet. Steder karakteriseres ikke av en «fastlåst» fortelling eller identitet. I prosjekter med omdømmebygging og stedsprofilering assosieres det gjerne med en versjon av stedets identitet: bestemte faktorer ved stedet velges ut som de mest representative (Røe 2006, s. 197). Dominerende forestillinger om et sted har med andre ord betydning for stedets nåværende identitet. Stedsrepresentasjoner er verken riktige eller gale, de omfavner artikuleringer om hvilke «typer» steder som er attraktive for oss og som vi knytter oss til. «Fortellingene» med størst gjennomslagskraft er dermed først og fremst det som danner et sted. Stedsinteresser handler derfor mye om maktreelasjoner. Steder er som nevnt ofte gjenstand for lokale interessekonflikter og maktkamper mellom ulike grupper i lokalbefolkningen (Massey 1995). Prosessene uttrykkes som regel gjennom allianser og flertrådede relasjoner som spilles ut i økonomiske og politiske sfærer på stedet. På mindre steder som Kabelvåg kan samtidig ulikheter mellom grupper i lokalbefolkningen forankres gjennom en felles lokalhistorie. Dette kommer ofte til syne gjennom de til dels konfliktfylte kategoriene «oss» vs. «dem».

Den relasjonelle tilnærmingen til sted og utvikling impliserer alltid et spørsmål om hvem det er som besitter og kontrollerer «stedsmakten». Sosiologen Pierre Bourdieu (1996) er i sin studie opptatt av hvordan denne makten kommer til uttrykk i uensartete forestillinger om steder og knytter dette til sin teori om klassefraksjoner og kapital. Filosofen Lefebvre (1991) fremholder dette poenget ved å understreke hvordan produksjonen av «rommet» (eller stedet) alltid er forankret i hierarkiske systemer av sosioøkonomiske relasjoner. Steder forstås som institusjoner konstruert av dominerende aktører i høyt verdsatte samfunnsfunksjoner, aktører som ifølge Lefebvre ikke alltid streber etter «fellesskapets» beste (Lefebvre 1991). Fra et planleggingsperspektiv er man opptatt av hvem som har makten til å endre steders strukturer gjennom planer eller utviklingsprosjekt. Motsetninger mellom grupper viser seg som regel å være handlekraftige selv når de ikke uttrykkes eksplisitt blant stedets innbyggere (Røe 2006).

4 METODE OG METODOLOGI

Jeg vil i dette kapittelet gjøre rede for de metodiske valgene og utfordringene som ligger til grunn for oppgaven. Jeg vil belyse forskningsmetoder, forskningsprosessen forut for og under feltarbeidet mitt og analyse av data. Hvilke metoder som brukes, er ifølge Førde et al (2015) sentral for kunnskapen som produseres om steder, kunnskapen som igjen er med på å konstruere stedet, og hvordan det forstås lokalt (Førde et al. 2015, s. 10). Metode refereres her til en konkret fremgangsmåte som brukes for å samle inn informasjon og få kunnskap om det som studeres (Johannesen og Tufte 2010). Studiens problemstilling og forskningsspørsmål er av en slik art at jeg finner kvalitative metoder for å gi dybdekunnskaper om temaet jeg ønsker å studere.

Valg av analyseform har betydning for studiens vitenskapelige ståsted og for kunnskapsproduksjonen (Berger og Luckmann 1966). Med bakgrunn i dette velger jeg å redegjøre for analysestrategien som første del av kapittelet. For at jeg skal få en bedre forståelse av hvordan folk i Kabelvåg oppfatter stedet, har jeg valgt å gjennomføre en sosiokulturell stedsanalyse av stedsbilder, praksiser og identitet. Deretter vil jeg belyse fremgangsmåtene for de ulike stadiene som kjennetegner min forskningsprosess. Her skal jeg gi leseren mulighet til å bli bedre kjent med hendelsesforløpet som fant sted i datainnsamlingen. For studiens transparens, skal jeg beskrive når, hvordan og hvorfor data ble samlet inn. Helt til slutt skal jeg redegjøre for noen etiske og metodologiske refleksjoner knyttet til min rolle som student delaktig i en planprosess, og på et feltarbeid. Datagrunnlaget er samlet inn på flere måter. Jeg har gjennomført et to ukers feltarbeid i Kabelvåg fordelt på to perioder. Den første var sommeren 2021 og den andre om høsten. Feltarbeidet er en av de viktigste metodene i denne studien. I tillegg har jeg tatt del i et analysearbeid for Vågan kommune. Metodene jeg har anvendt i denne studien ble forut for feltarbeidet, og er veloverveid for å belyse oppgavens tematikk og problemstilling. Den vitenskapelige bakgrunnen jeg har fra ulike samfunnsvitenskapelige studier er også av betydning, og kan sees i forlengelse av det Haraway (1998) definerer som «situert kunnskap»: produksjonen av kunnskap vil alltid være situert ettersom prosessen tar utgangspunkt i forskerens evne til å kategorisere, tolke og analysere. Valgene jeg har tatt i forskningsprosessen kan ha påvirket empirien og funnene fra datainnsamlingen.

4.1 Sosiokulturell stedsanalyse

Hensikten med sosiokulturelle stedsanalyser er å belyse sosiale prosesser som finnes på steder, ved å dekonstruere dominerende forestillinger (Røe og Vestby 2015). Det kan på bakgrunn av dette være mulig å få økt innsikt i hvordan steder konstrueres og av hvem. Den metodiske tilnærmingen innebærer å kartlegge ulike aktørers stedsforståelser, formet av sosiale praksiser lokalisert til stedet (Røe og Vestby 2015, s. 51). Rapporten «Sandvika i Støpeskjeen» av Røe et al. (2002) studerer ulike sosiokulturelle sider ved stedsutviklingen av kommunesenteret Sandvika, med utgangspunkt i Bærum kommune sitt arbeid med en «helhetsplan» for området. Studien inkluderte et relasjonelt perspektiv for å øke bevissthet om maktuttrykk knyttet til stedsutvikling, planlegging og politikk. I lys av dette kan sosiokulturelle stedsanalyser forstås som et kunnskapsgrunnlag i å forstå hvordan steder preges av stagnasjon, men også vekst (Røe et al. 2002, s. 20). Jeg er selv opptatt av å forstå hvordan lokalbefolkningen i Kabelvåg bruker og opplever stedet, og hvordan de ilegger det mening i hverdagslivet. Det finnes ulike måter å forstå steder på, så vel som deres dynamiske identiteter. Analytiske kategorier som stedsbilder, stedsbruk og stedsinteresser er sentrale dimensjoner i sosiokulturelle stedsanalyser. Det viktigste datagrunnlaget vil derfor være lokale aktører og forhold (Røe og Vestby 2015, s. 54). Jeg «leste» feltnotatene mine i lys av analysekategoriene når jeg hver kveld på feltarbeidet reflekterte over dagens hendelser og møter.

Det vil alltid være kvaliteter ved steder som inkluderes og ekskluderes, forstørres og ignoreres. Vi erfarer verden rundt oss i lys av våre opplevelser i den. Dette betraktes i samfunnsgeografi, planlegging og sosialantropologi som den «sosiale konstruksjonen» av steder (Tuan 1997; Relph 1976). Det er i slike prosesser steder konstrueres, prosesser sosiokulturelle stedsanalyser er gunstige å «fange opp». Slik Røe og Vestby (2015) argumenterer for, gir et konstruktivistisk aktørperspektiv økt innsikt i hva folk gjør og ytrer på steder. Formålet med sosiokulturelle stedsanalyser blir derav ikke bare hvordan steder konstrueres - like viktig vil det være å forstå hvordan de oppfattes. De mest brukte metodene for en sosiokulturell stedsanalyse er innhenting og analyser av kilder og dokumenter, deltagende observasjon, dybdeintervju og fokusgruppesamtaler (Røe 2006, s. 203). Jeg har selv anvendt de tre første metodene i studien om stedsutvikling i Kabelvåg.

4.2 Min forskningsprosess

I denne delen av kapitlet presenteres forløpet for forskningsprosessen i studien. I tillegg til mine to uker i Kabelvåg, fant deler av datainnsamlingen sted allerede før avreisen til feltet. Jeg skal i følgende reflektere over hvilken betydning dette har hatt for valg av forskningsmetoder, og for den kunnskapen som produseres om stedet. Ifølge Berger og Luckmann (1966) bidrar en deskriptiv gjennomgang av metodene til å støtte opp under studiens datakvalitet, hvilket vil bli nærmere utdypet senere i kapitlet. Det er viktig å påpeke at «fortellingen» om Kabelvåg bygger på opplevelser og samtaler fra feltarbeidet, og er derfor vokst ut av feltet selv.

4.2.1 Feltarbeidet

Mitt første møte med Kabelvåg fant sted høsten 2020 under ett masterseminar i første semester på samfunnsplanlegging og kulturforståelse. Over Teams ble jeg om mine medstudenter introdusert for Kabelvåg digitalt da en offentlig planlegger i Vågan kommune fortalte om det pågående planarbeidet for stedet. Kommunen ønsket å gjennomføre en sosiokulturell stedsanalyse som del av sitt arbeid med en ny kommunedelplan for Kabelvåg. Etter at planleggerne i kommunen tok kontakt med UiT ble analysen gjennomført i samarbeid med Institutt for Samfunnsvitenskap, og jeg ble som student medlem av en gruppe som skulle jobbe fram problemstillinger, fokus og metode for analysen. Vi hadde flere digitale møter med kommunen høsten 2020. Min oppgave i samarbeidet var å oppsummere hva en sosiokulturell stedsanalyse var for noe og hvordan en slik analyse blir gjennomført. Analysen var basert på seks fokusgruppesamtaler, som etter råd fra professor Annikken Førde ved Institutt for Samfunnsvitenskap var en nyttig forskningsmetode for å få en bedre forståelse av hvorfor folk flytter til, blir boende og trives i Kabelvåg. Fokusgruppesamtalene ble gjennomført vinteren 2020.

Fokusgruppene ble holdt på Arbeideren, Kabelvågs lokale servering – og utested, og hadde en varighet på omtrent to timer fordelt på to dager. Materialet fra møtene ble tatt opp på en lydopptaker, som senere ble transkribert og satt inn i en større helhet og analytisk sammenheng for å besvare problemstillingene til kommunen. Gruppene representerte et utvalg av ulike grupper i Kabelvåg og den ferdige analysen ble del av kunnskapsgrunnlaget for arbeidet med en ny kommunedelplan for Kabelvåg (Cabrera og Viken 2021). Analysen ble

ferdigstilt i januar 2021. Selv om jeg ikke selv var tilstede under fokusgruppesamtalene, har analysen blitt ett nyttig datamateriale for min egen studie av Kabelvåg. Det var på bakgrunn av dette arbeidet at jeg bestemte meg for å gjøre en separat sosiokulturell stedsanalyse av stedet, med det formål om å avdekke nye, men også allerede sosiale dimensjoner. Jeg har selv gjennomført «walk and talk» og gjennom andre metoder har jeg hatt som mål om å avdekke andre nyanser enn de som gjøres rede for i analysearbeidet til kommunen. Det kom også av at jeg ville bruke feltarbeidet som metode for den sosiokulturelle stedsanalysen i denne studien.

Feltarbeidet blir forstått som en av de viktigste kildene til kunnskap om steder i samfunnsvitenskapen (Hylland Eriksen 2010). Skillet mellom «oss» og «dem», «hjemme» og «borte» uttrykkes ofte i romlige begreper ved at forskeren forlater sin egen hverdag og samtidig sikrer en nødvendig avstand til studieobjektet (Paulgaard 2014). Feltarbeidet gir derfor forskeren muligheten til å tilegne seg kunnskap om aktørers virkeligheter, gjennom førstehåndserfaringer ved å være til stede i stedet. Det er med andre ord forskeren selv som blir det viktigste «måleinstrumentet» i møtet med felten.

Da jeg først kom til Kabelvåg en regntung junidag kjente jeg ingen. Jeg hadde heller aldri satt fot på stedet og hadde derfor få ideer om hva som ville møte meg. Et par uker før avreisen søkte jeg på nettet etter et sted å leie mens jeg var i Kabelvåg. Etter noen dager ble jeg bedre kjent med mine utleiere. De skulle vise seg å bli noen av mine sentrale nøkkelinformanter under den første feltperioden og mine «døråpnere» til datainnsamlingen (Ringdal 2013; Fangen 2010). Den ene av mine utleiere kom selv fra Kabelvåg og hadde derfor mye kunnskap om stedets historie. Hennes samboer kom flyttende til stedet i voksen alder. De satte seg raskt inn i hva studien min handlet om, og tipset meg om hvor jeg burde tilbringe mer tid, og hvem jeg burde ta kontakt med. Det at jeg kom i kontakt med dem som først og fremst hadde en «perifer» rolle, viste seg å være ett av feltarbeidets uforutsette sider. De tipset meg om en planlegger ansatt i kommunen som jeg allerede forut for feltarbeidet hadde avtalt å ha et intervju med. I sin stilling hadde han en administrativ oversikt over det pågående planarbeidet og dermed de forskjellige utviklingsprosessene i Kabelvåg. Siden han selv kom fra stedet, hadde han i tillegg en personlig tilknytning som skulle vise seg å være uunnværlig for meg under tiden i Kabelvåg. Han ble med andre ord en svært betydningsfull informant under datainnsamlingen. Det var først og fremst gjennom denne «nøkkelinformanten» at jeg

ble presentert og kom i kontakt med mine andre informanter, i tillegg til at han ved flere anledninger gjorde meg oppmerksom på ulike arrangementer knyttet til planprosessen. Kanskje var det fordi jeg benyttet meg av den såkalte «snøballmetoden», som vil si at jeg kom i kontakt med noen, som så gjorde meg kjent med andre, at opplevelsen med å få innpass på stedet til tider følte uproblematisk.

Samtidig følte noen dager i Kabelvåg lengre enn andre, og det var dager der jeg kom til «låste» dører, særlig hvis været enten var for dårlig til å gå ut eller for fint til å oppholde seg inne. Dette førte til at strukturen av feltarbeidet kunne føles uoversiktlig ut. Det var også dager, spesielt i begynnelsen, der jeg følte meg oversett av lokalbefolkningen. Jeg skjønnte fort at jeg måtte være tålmodig og heller bygge opp en form for tillit med de lokale innbyggerne. Kabelvåg er et lite sted der alle kjenner alle, og ifølge flere av informantene hadde min tilstedeværelse ikke gått ubemerket hen. Noe av det første jeg gjorde var derfor å prøve å komme i kontakt med flest mulig ved å rett og slett slå av en prat med dem om Kabelvåg. Enten det var når jeg var på tur i nærområdet, deltok på arrangementer eller handlet mat på den lokale nærbutikken. For som Powdermaker (1996, i Fangen 2010) hevder: folk elsker å prate om seg selv og blir fort smigret over at noen tar deres meninger på alvor. Dette gjelder også i samtaler om steder. Det å prate om Kabelvåg og dets framtidsutsikter med lokalbefolkningen ble min strategi for å komme i kontakt med dem på. Informantgrunnlaget i studien kan i hovedsak deles inn i tre ulike grupper: kommuneansatte, ulike næringslivsaktører og andre lokale innbyggere i Kabelvåg. Alle informantene i denne studien ble informert om at jeg var i Kabelvåg som student.

Fordelen med feltarbeidet er at du kommer nærmere inn på folks liv. Erfaringene jeg har fra feltarbeidet har påvirket mine egne forståelser for og tolkning av det «feltet» jeg selv var en del av. Jeg har med andre ord fått en dypere forståelse av stedets kompleksitet ved å selv være tilstede. Den forutansetningen jeg hadde om stedet før avreisen kom fra det jeg hadde lest på internett, i historiske fagbøker og i planprogrammet for den nye kommunedelplanen – altså fra sekundærkilder. Basert på den eksisterende litteraturen om Kabelvåg mente jeg selv at jeg hadde en god forestilling om hva som fantes og «bevegde» seg der. Underveis ble det derimot tydelig at det var mange flere faktorer som spilte inn og var vel så avgjørende for folks trivsel

og tilhørighet i Kabelvåg. Forskningsspørsmålene og tematikken i studien ble på bakgrunn av dette mer avgrenset underveis i feltarbeidet.

Ifølge Cato Wadel (1991, i Fangen 2010) skapes data av forskeren på bakgrunn av det arbeidet han eller hun gjør i felten. Forskerens egen forutforståelse er samtidig av betydning for «tilgangen» til stedet, og derfor også for dataproduksjonen. Før jeg reiste til Kabelvåg hadde jeg forventninger til hvordan feltarbeidet skulle bli. Mine forestillinger om møtet med «felten» kan i stor grad bli knyttet til min egen akademiske bakgrunn fra sosialantropologien. Jeg ser det som interessant hvordan mine forventninger er konstruert av ulike etnografiske studier jeg har lest og som er skrevet av innflytelsesrike antropologer, eller autoriteter, innenfor feltet. Dette defineres av Brattland et al. (2018) som «*epistemic authorities*». Til tross for dette hadde jeg ikke som mål å sammenligne mitt feltarbeid med noe fra de «store» fra antropologien, som Bronislaw Malinowski og hans studie om Kula-handelen på Trobriandøyene. Lengden på feltarbeidet var ikke fastsatt på forhånd, og jeg tok en dag av gangen. Og inspirert av Malinowski, skrev jeg i feltdagboken min hver kveld. Her skrev jeg ned alle inntrykk, utfordringer og møter jeg tenkte var nyttige for studien. Feltnotatene har vært veldig viktig for å reflektere over funnene mine, samtidig som den gir et innblikk i hvordan jeg ofte ubevisst posisjonerte meg i felten. I tillegg til dette anvendte jeg også Teams daglig slik at min veileder kunne kommentere og holde følge med hvordan det gikk.

4.2.2 Deltagende observasjon

For å få en dypere innsikt i lokalsamfunnets sosiale prosesser, valgte jeg å benytte meg av deltagende observasjon som metode under feltarbeidet. Observasjon sikrer bokstavelig talt til det å *se*, men det handler ifølge Hay (2010) vel så mye om å høre og lukte. I en kvalitativ forskningssammenheng forstås observasjon som forskerens kapasitet til å observere det som studeres, i dets naturlige omgivelser. Det er gjennom forskerens egne erfaringer og tolkninger at hans forståelse av forskningsfenomenet blir til (Hay 2010). Ett eksempel på dette var da jeg ved flere anledninger spiste lunsj eller drakk kaffe på bakeriet Unseld og tittet ut av vinduet på de som gikk forbi. I dette tilfellet observerte jeg hvordan lokalbefolkningen, så vel besøkende, brukte stedets offentlige og halvoffentlige rom. Jeg var i denne sammenhengen kun en observatør ved at jeg erfarte livet i Kabelvåg «på avstand». Jeg var også observatør på flere åpne møter på Arbeideren, hvor utviklingstiltak ble diskutert.

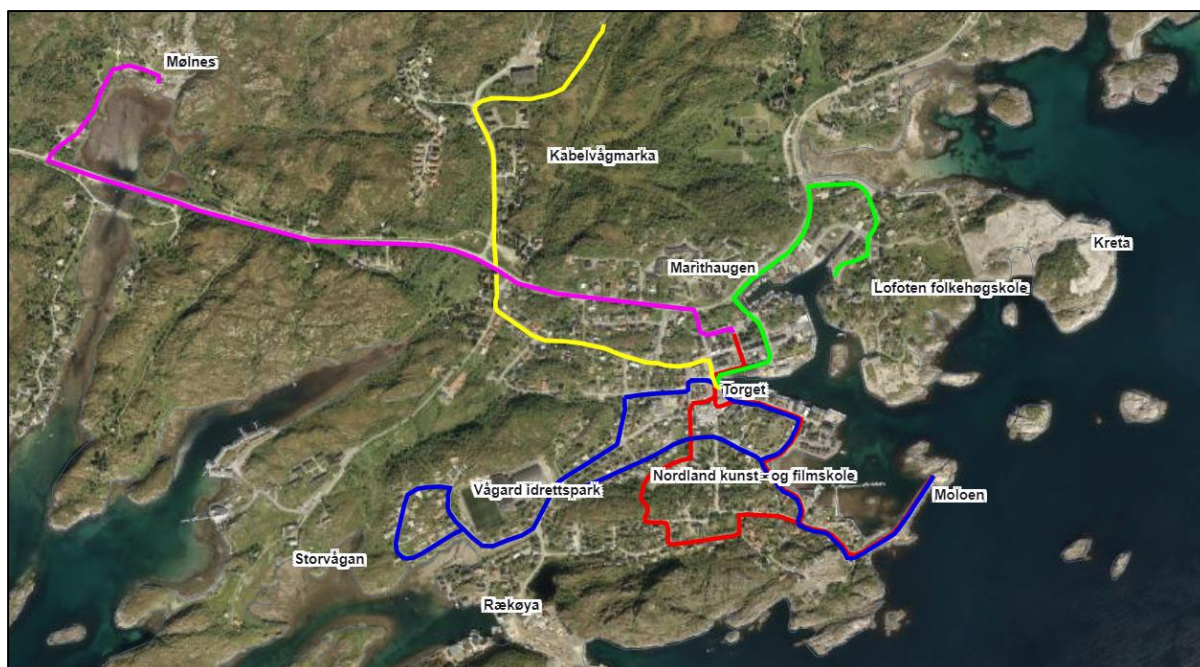
Som det går frem av navnet, handler deltakende observasjon først og fremst om å delta i samhandling med dem som studeres (Fangen 2010). Ifølge Hylland Eriksen (2010) benyttes deltakende observasjon som et verktøy eller «inngangsport» for å få inngående innsikt og en dypere forståelse om forskningsfenomenet. Ved å blant annet gå turer i marka eller rundt om i sentrum sammen med informantene i denne studien, deltok jeg i en allmenn sosial samhandling med dem. Jeg påtok meg med andre ord en deltakende observatørrolle. Det var aldri et mål med feltarbeidet at jeg skulle bli en «av de innfødte» på stedet, forstått i sosialantropologien som å «go native» (Hylland Eriksen 2010). Hensikten var heller å tilnærme meg de lokale sine tenkemåter om sosiale praksiser og relasjoner. Ved å ta del i dagligdagse praksiser, som å handle på matbutikken, ta bussen og spise mat på Arbeideren, kombinerte jeg observasjons – og deltagerprinsippet.

4.2.3 Semistrukturerte samtaler til fots: «walk and talk»

Som forskningsmetode kan det å *gå* sammen med sine informanter forstås som en hybrid mellom deltakende observasjon og semistrukturerte intervju. «Walk and talk» er i stor grad inspirert av Jane Jacobs (2011) bidrag til samfunnsvitenskapen. Jeg velger å støtte meg på hennes argument: de som best egner seg til å forstå steder og byer er de «*vanlige og lokale borgerne*» som bor og lever i dem. Jacobs forsto det å *gå* gjennom steder som en naturlig del av folks hverdag, en prosess som gjør det mulig for oss å bli bedre kjent med våre steder og hverandre på. «Walk and talk», også kjent som «Janes walk», representerer derfor et viktig grunnlag for både steds- og byutvikling. Det å *gå* er en tatt-for-gitt multisensorisk handling, og som gående befinner vi oss i en tilstand der vi oppfatter våre omgivelser, lyder og lukter (Ingold og Vergunst 2016). Ifølge Setten (2015) er det å gå en «stedsproduserende» praksis: steder blir til gjennom vår tilstedeværelse og bruk, nettopp fordi vi er i eller beveger oss i dem.

Jeg har gjennomført «walk and talk» med fem informanter i Kabelvåg. Informantene i denne studien representerte både den eldre og yngre befolkningsgruppen, og jeg inkluderte både kvinner og menn i utvalget. Sammen med en informant om gangen gikk jeg langs en rute de selv hadde valgt ut. Formålet med dette var først og fremst å forbedre min kunnskap om Kabelvåg, men gjennom informantenes «øyne» ved å gå *i* steder med særlig stor betydning for dem. Jeg ba dem også om å tenke over steder som vekket begeistring, der noe sto på spill,

eller steder de opplevde som konfliktfylte. Forut for hver samtale informerte jeg informantene om å selv bestemme hvor langt og lenge vi skulle gå. Som resultat hadde derfor hver gåtur ulik varighet, der den korteste varte i ca. førtifem minutter og den lengste i over to timer. Ettersom en av informantene, en eldre mann, hadde skadet foten dagen før, ble vi enige om å gjennomføre turen kjørende i hans bil. Dette resulterte i at turen ble lengre enn de andre, siden den tok for seg et større område enn det vi hadde vært i stand til å gjennomføre til fots. Ved å anvende denne metoden har jeg fått en større forståelse for hvordan informantene i denne studien tar i bruk og ferdes på stedet. For meg var det svært verdifullt å la dem velge de rutene vi skulle gå sammen, siden min kunnskap om stedet ville ha ført til en forsømmelse av viktige områder. Spørsmålene jeg benyttet meg av var inspirert av intervjuguiden jeg utformet før feltarbeidet, og jeg tok i bruk en lydopptaker på telefonen de få gangene været lot meg. Informantene ble opplyst i løpet av turen at de ville bli anonymisert i materialet. De undertegnet et informert samtykke til deltagelse på et informasjonsskriv som jeg hadde skrevet ut på forhånd. På mine feltarbeid har jeg både gått alene og sammen med andre. Jeg har også anvendt metoden «ubevisst» ved at jeg, mindre formelt, gikk turer sammen med mine utleiere mens vi pratet om stedet.

Figur 2: Kart over walk and talk (Kilde: Kommunekart.no)

4.2.4 Intervjuet

Jeg gjennomførte intervjuer med representanter fra Vågan kommune og en aktør som var selvstendig næringsdrivende – totalt tre informanter. Intervjuene ble gjennomført med utgangspunkt i en semistrukturert intervjuguide, som jeg sammenfattet forut for feltarbeidet. Denne sikret at intervjuene ble gjennomført så likt som mulig, til tross for at de ble utført på forskjellige dager og med ulike aktører. Intervjuene hadde en varighet på omtrent en time. De ble tatt opp på en lydopptaker på telefonen, og har senere blitt fullstendig transkribert av meg. For at informantene skulle føle seg trygge på å dele personlig informasjon er intervjuobjektene anonymisert. Forut for feltarbeidet hadde jeg kun planlagt to intervjuer, da med representantene fra kommunen. Jeg brukte den klassiske «snøball»-metoden for å komme i kontakt med den siste informanten. Før intervjuene begynte ble de informert om å skrive under på et samtykkeskjema.

Ifølge Steinar Kvale (1994) er formålet med intervjuet å *«innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden, med henblikk på fortolkning av de beskrevnes fenomener»* (Kvale 1994, s. 21). Formålet med intervjuene var imidlertid ikke å belyse informantenes identitet i stedet, men heller å forstå stedet Kabelvåg i lys av deres posisjon og roller i lokalsamfunnet. For å framheve en viss representativitet i studien valgte jeg å intervju aktører som tilhører flere «kategorier» på stedet, for eksempel som politiker, tilflytter, lokalt næringsdrivende, forelder og Kabelvågværing. Hensikten med dette var å få frem ulike perspektiver knyttet til spørsmål om stedsutviklingen i Kabelvåg og kommuneplanleggingens betydning for dette. Jeg er i tillegg klar over at informantenes kulturelle meningsdannelser, dvs. kjønn, utdanning og yrkestittel er av betydning for deres stedsforståelse. Intervjuene i denne studien hadde et preg av at informantene fikk mulighet til å snakke fritt om det temaet de ønsket å ta opp, mens jeg ledet samtalen ut ifra intervjuguidens struktur og spørsmål. På bakgrunn av dette vil jeg si at intervjuene hadde et eksplorativt særpreg. Det er samtidig viktig for meg å påpeke at det er mange i lokalbefolkningen i Kabelvåg som har stilt opp og latt seg intervju av meg gjennom en rekke uformelle samtaler på ulike offentlige arenaer. Jeg har fått frem mange ulike «stemmer» om Kabelvåg. Dette har gitt meg et rikt materiale for analysene i studien.

4.2.5 Dokumenter

Offentlige dokumenter og andre kilder har vært viktig materiale for å beskrive og gi informasjon om kommuneplanlegging og stedsutvikling i Kabelvåg. Dokumentene fra planarbeidet med den nye kommunedelplanen for Kabelvåg var særlig nyttig i utarbeidelsen av masterprosjektet, og ga interessante innblikk i planprosessen. Andre dokumenter som kommunen har gjort tilgjengelig for innbyggerne og besøkende, eksempelvis planer, strategier og kart, har blitt anvendt av meg som sekundærkilder for å forstå stedets kompleksitet og identitet. Informasjon publisert på kommunens hjemmeside var også relevant i datainnsamlingen. Jeg har i tillegg til dette vært interessert i å lese medietekster, altså avisartikler om Kabelvåg. Artikler og andre innslag i stedets lokale avis «Lofotposten» har gitt interessante innblikk i lokalbefolkningens stedsbruk, samt ulike interessemotsetninger mellom stedets aktørgrupper. Analyser og rapporter generelt om utvikling i småkommuner, samt utvikling i Vågan kommune, har vist seg å være interessante kilder.

Bygdebøker og andre kulturhistoriske kilder om stedet har samtidig gitt en nyttig og historisk dokumentasjon på samfunnsutviklingen som har funnet sted i Kabelvåg og i nærliggende områder. Et annet viktig utviklingsperspektiv er å finne i de nasjonale føringene om kommuneplanlegging, og i denne sammenheng er blant annet faglige veiledere og stortingsmeldinger relevante kilder. Sist, men ikke minst, har jeg også besøkt nettsteder som Facebook, da for eksempel gruppen «oppslagstavla Kabelvåg». I denne gruppen har lokale aktører publisert informasjon om ulike arrangementer knyttet til planprosessen. Jeg deltok selv på noen av arrangementene. Nettsteder og media har blant annet vist seg å være interessant når det gjelder å synliggjøre interessekonflikter internt på stedet, og i kommunen.

4.3 Analyse av data

Datamaterialet i denne studien har blitt samlet inn som resultat av at jeg har brukt ulike metoder og kilder i forskningsprosessen. Denne prosessen har funnet sted over et lengre tidsrom og materialets størrelse gjenspeiler dette. Siden materialet jeg samlet inn var stort var det i begynnelsen utfordrende å vite hvordan det skulle struktureres, og jeg har vært nødt til å foreta meg en del valg og forenklinger i prosessen. Intervjuene og samtalene fra «walk and talk» ble transkribert av meg under feltarbeidet. Dette ble gjort så tett opp mot innsamlingen som mulig for at jeg ikke skulle «gå glipp av» hendelser eller utsagn av betydning. Til tross

for at transkribering ofte er en tidskrevende prosess, har jeg allikevel valgt å gjøre dette arbeidet selv. Etter transkriberingen var gjennomført satt jeg igjen med store mengder med usortert informasjon, i mitt tilfelle 70 sider tekst. Det finnes, ifølge Everett og Furseth (2019), mange måter å systematisere et innsamlet datamateriale på. Jeg forsto raskt viktigheten av å operasjonalisere materialet på en eller annen måte, og at det var viktig å finne et system som fungerte for meg i dette arbeidet. Min første strategi var å skrive ut og sortere materialet i en stor plastperm, slik at det ble lettere for meg å holde en oversikt over materialet som var samlet inn. Jeg har lest gjennom denne permen mange ganger. Ettersom mitt datamateriale består av mye tekst, har det vært relevant for meg å klassifisere innholdet i forhold til noen sentrale kategorier, som stedsbilder, stedsbruk og stedsinteresser. Jeg sorterte også materialet etter hvilke grupper jeg intervjuet. Ved å gjøre meg godt kjent med materialet som er samlet inn, ett intervju eller hendelse om gangen, har jeg dannet en tematisk oversikt over innholdet i dette. Materialet har blitt systematisert i flere omganger og analysekategoriene brukes på en slik måte at de legger føringer for strukturen i analysen.

Analysen i studien struktureres til tider som en klassisk historiefortelling. Målet med dette har vært å gi en «levende» fortelling om Kabelvåg og de som bor der, gjennom rike beskrivelser fra møter og hendelser slik de kommer frem av mine feltnotater og erfaringer. Samtidig bygger analysen et narrativ basert på ulike kilder. På samme måte som en eventyrforteller anvendes fortellingene om stedet for å komme til et poeng, som til slutt smeltes sammen til en historie. Ifølge Bryman (2015) skapes fortellinger for å skape en viss orden og struktur som kan gi mening til ulike handlinger og hendelser vi opplever. Fortellinger er med andre ord alltid fortalt med et formål. Slik jeg ser det er framstillingen av analysene i denne studien til tider narrativ, ettersom kapittel 6 og 7 er organisert etter henholdsvis fortellinger om hvordan steder i Kabelvåg brukes og forstås, fortellinger om natur og til sist; fortellinger om stedsidentitet og planlegging.

4.4 Refleksjoner knyttet til forskerrollen og etikk

Jeg har under datainnsamlingen inntatt ulike roller. Samtidig som at jeg er student er det også viktig å ta i betraktning min posisjon som ung kvinnelig forsker. Jeg skulle med andre ord ut i feltet, men ikke bare «som meg selv». Jeg må understreke at jeg ved flere anledninger opplevde informantene, særlig de eldre, å møte meg med noen kjønnsstereotypier. Dette ble

uttrykket i utsag om at det var viktig at jeg måtte presentere arbeidet mitt på en «ordentlig og ryddig måte», eller at jeg ble sett på som søt og pliktoppfyllende. I tillegg til dette har jeg møtt felten med en medvirkende rolle som student i en pågående kommunal planprosess. Jeg har både deltatt på digitale møter på Zoom som en aktør samtidig som at jeg har tatt del i fysiske møter på Arbeideren i Kabelvåg som utenforstående. Jeg har derfor vært nødt til å forhandle meg frem til ulike roller i forskningsprosessen, noen ganger også på en og samme tid. Min forskningsrolle har med andre ord blitt til som resultat av tilgangen jeg har fått til offentlige og halvoffentlige «rom». Jeg har også blitt pålagt roller av lokalbefolkningen, knyttet til min posisjon som utenforstående i Kabelvåg. Dette har ført til at jeg har blitt kjent med stedet fra forskjellige sider.

Min forskerrolle har både funnet sted på «innsiden» og «utsiden» av en planprosess. Dette har vært meg bevisst under hele forskningsprosjektet. Min ambisjon har derfor vært å ankomme felten med en åpen og undrende tilnærming, og på lik linje med Gry Paulgaard (2014) har også mitt feltarbeid blitt til ved å «*henge ved lokale barer*». Det faktum at jeg aldri hadde vært i Kabelvåg før feltperioden kan oppfattes som en berikelse, men også en ulempe. Jeg hadde liten forutforståelse over hvordan livet utartet på stedet. I ettertid er jeg klar over at en lengre feltarbeidsperiode der jeg hadde inkludert flere «stemmer» fra den yngre befolkningsgruppen, innvandrerefamilier og lokale næringsdrivende ville svart på problemstillingen i studien ytterligere. Til tross for dette argumenterer jeg for at min nysgjerrige tilnærming til felten har resultert i et rikt materiale som vil komme til nytte i analysen. Det er viktig å påpeke at sitatene i analysen er valgt med omhu for å belyse informantenes opplevelse av å leve på et sted som Kabelvåg. Jeg har søkt om og fått godkjent prosjektet mitt av NSD og jeg har valgt å anonymisere alle informantene så langt det lar seg gjøre, eksempelvis ved å gi dem fiktive navn i oppgaven.

5. STEDET KABELVÅG: LOKALITET OG KULTURHISTORIE

I dette kapitlet skal jeg presentere Vågan kommunes rolle og arbeid som stedsutviklingsaktør ved å vise til hvordan kommunen framstilles gjennom offentlig statistikk og kilder. Jeg skal også vise til ulike stedsutviklingsprosesser som har funnet sted i fortid og nåtid, og som har formet Kabelvåg til stedet det er. Videre i kapitlet skal jeg beskrive kommunens arbeid med kommunedelplan Kabelvåg for 2021 – 2040. Målet med kapitlet er å bli bedre kjent med tettstedet Kabelvåg før analysen.

Figur 3: Kart over Kabelvåg (Kilde: planbeskrivelse kommunedelplan Kabelvåg, Vågan kommune 2021-2040).

5.1 Vågan kommune

I det turbulente Norskehavet nord for polarsirkelen ligger Lofoten, et øyrike i Nordland fylke omringet av majestetisk natur og der fjellene bryter seg storslaget opp av dype fjorder. Lofoten består av seks lofotkommuner, og lengst sør ligger Vågan. Kommunen omfatter mesteparten av Austvågøya og Gimsøya, og grenser til Hadsel i nord, Lødingen i øst og Vestvågøya i vest. En liten del av Hinnøya tilhører også Vågan. Inndelingen av kommunen er langt på vei gjort i en tid da havet opererte som et naturlig skille, og forstås dermed som en øykommune (Antonsen 2011).

Vågan kommune har per i dag 9.703 innbyggere, og dekker et areal på 477km² (tall fra statistisk sentralbyrå, heretter SSB 2021). Lofotens høyeste fjell, Higravstinden (1.146 mho.) ruver over tettstedet Laupstad. Kommunen fikk sine nåværende grenser i 1964, da tettstedene Gimsøy og Svolvær ble slått sammen med datidens Vågan. Daglige flyforbindelser med nære regionale flyplasser og gode hurtigbåt – og fergeruter til blant annet Bodø, Stokmarknes og Vesterålen skaper forbindelser med fastlandet. Med Lofotens viktigste havneområder og flyplassen Helle opptar Svolvær rollen som kommunikasjonsknutepunkt samt handel – og næringscenter i kommunen (Falleth og Stokke 2001). Svolvær er det mest kjente befolkningscenteret og ses som Lofotens «hovedstad». Stedet er i dag kommunens eneste med bystatus og huser ca. 4736 innbyggere per 2020 (SSB 2021). Svolvær, Kabelvåg og Henningsvær er stedene med flest fastboende innbyggere i kommunen, i tillegg til høyest antall sesongbaserte besøkende og tilflyttere.

5.1.1 Bosetting og befolkning

I andre deler av kommunen er det langt mellom hus og folk, og mye av bebyggelsene er knyttet til kystområdene. Store deler av bosetningsgrunnlaget har historisk vært basert på fiskeri og havbruk. Omtrent 90 % av bosetningen i kommunen har valgt å bosette seg i kystområder mellom Austvågøya og Vestfjorden. Resten av befolkningen er lokalisert på øyvær som Skrova, Stormolla og Gimsøya (SSB 2021). Bygder som Risvær og Strauman forstås som markører om en tid som har vært da hver bygd hadde egen skole, nærbutikk, samfunnshus og kirke. Mange hus langs E10 står i dag tomme eller er lagt ned. Husene er preget av vær og vind, og mellom bygdene ligger det store landskapsrom kjennetegnet av ubebygde bruksområder og bratte fjellsider.

Figur 4: Utsikt over Gimsøy i høstsol (Bilde: Ida Moxness Stock)

Som i mange andre distriktskommuner har folketallet i Vågan vært preget av tilbakegang, særlig i etterkrigsårene da tilgangen til arbeidsmuligheter (lofotfisket) og utdanningstilbud ble redusert. På lik linje med mange andre lokalsamfunn i nord oppleves sentraliseringen mot større byer og resultere i nye mobile bosetningsmønstre. Utviklingen av nye veier og bruer gjør det lettere for folk å pendle til og fra jobb i kommunen, og inn til kommunen fra andre steder (SSB 2021). Befolkningsframskrivingene viser en høyt utdannet befolkning og god kjønnsbalanse, men at det er særlig den eldre og godt voksne befolkningen som forventes å øke mest. Gruppen for yngre voksne og ungdom ser ut til å bli mindre i årene som kommer. Til tross for dette ser innbyggertallene for Svolvær og tettstedene Kabelvåg og Henningsvær ut til å peke oppover. Økt gjennomstrømming av turister, sesongarbeidere og tilflyttere gir en stigende bosetningskurve på disse stedene. Lofoten tiltrekker seg stadig nye mennesker som velger å legge storbylivet «på hylla» og som bosetter seg i det ellers værbitte kystlandskapet.

5.1.2 Verdiskapning

Vågan er den største fiskeoppdrettskommunen i Nord-Norge, med en verdi på hele 1.2 milliarder kroner (SSB 2021). Lofotfisket har i flere hundre år vært hovedgrunnlaget for næringslivet så vel som bosetningen i området. Det viktigste fiskeværet for lofotfisket er fremdeles Henningsvær som står for den største andelen av fangsten. Administrasjonen for fiskerinæringen ligger i Svolvær og er knutepunktet for handelsvirksomheten med både inn – og utland. I kommunen finnes flere oppdrettsanlegg for laks, og de to dominerende bransjene er næringsmiddelindustri knyttet til fiskeforedling og verkstedindustri. I dag spiller også jord – og skogbruk, varehandel og servicevirksomheter en viktig rolle i kommunens økonomiske vekst og som nettverkskapital. En betydelig andel av sysselsettingen er i tillegg å finne i områder knyttet til finans – og forretningsmessig tjenesteyting, overnatting, utdanning og helse.

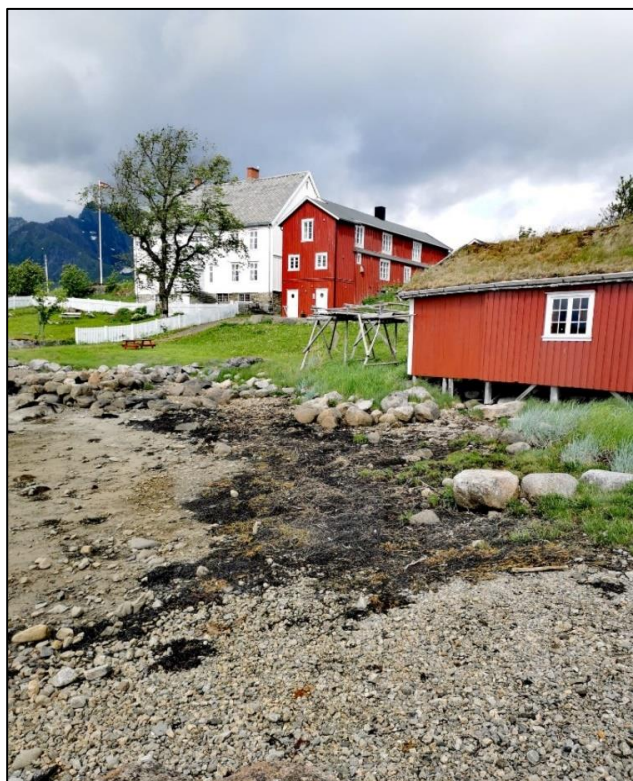
Lofoten er vakker og fremstilles som noe av det mest attraktive Norge har å by på. Dette har mange oppdaget de siste 10 årene. Med besøkende fra inn – og utland har den samtlende verdiskapningen for reiselivsbransjen økt med over 55% i perioden 2013 – 2018 (SSB 2021). Tilreisende legger gjennomsnittlig igjen omtrent 1.5 milliarder kroner i året i Lofoten der sommerturistene står for hele 75% av gjestedøgnene (Lysvold 2019). Korte avstander mellom stedsfunksjoner, nærhet til storby og natur, og en sterk kultur – og arkitekturhistorie gjør Vågan til en ressurssterk kommune som stiller sterkt i forhold til andre steder i nordregionen.

5.2 Kabelvåg tar form

Vågan bærer preg av menneskelig aktivitet i området i flere tusen år. Det er videre kjent gjennom arkeologiske funn og nedskrevne kilder at det har vært mennesker, særlig i områdene Rødlimyra og Storvågan, siden tidlig steinalder (kulturhistorisk stedsanalyse for Kabelvåg 2021). I middelalderen vokste byen Vágar frem, som hadde sitt bebyggelsesmessige og økonomiske tyngdepunkt et par kilometer vest for sentrum av det langt senere tettstedet Kabelvåg. Et større funnmateriale tyder på en urban bosetning og bydannelse, *kaupang*, med markeder. Det var også her i vågene rundt middelalderbyen at den kommersielle delen av Lofotfisket fikk sitt fotfeste for over 1000 år siden, og fiskere fra nord har siden den gang søkt lykken i å høste sin del av det årlige skreiinnsiget. Kong Øystein Magnussen (konge i Norge fra 1103 – 1123) tok blant annet initiativ til å bygge rorbuer rundt Vágar, som i senere tid fikk

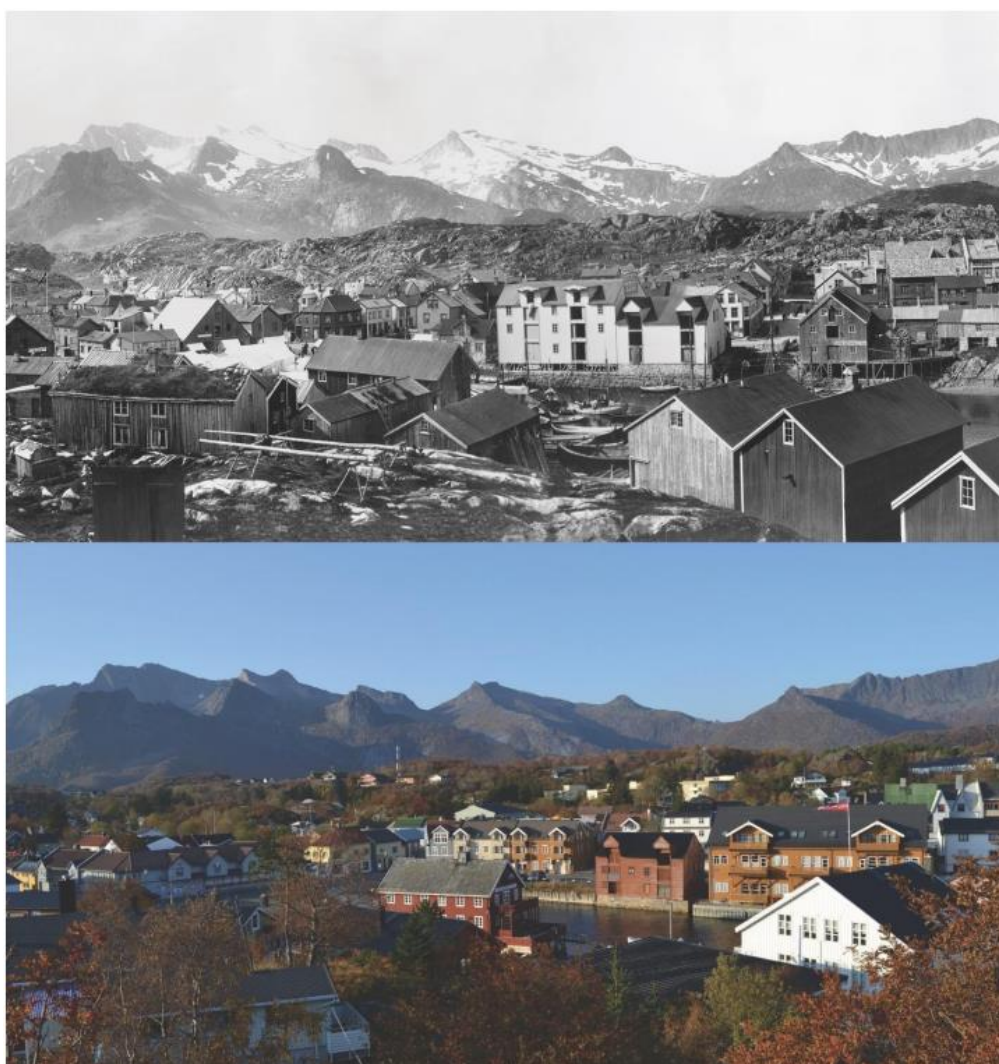
navnet *kongsbuene*, for tilreisende fiskere (Jacobsen 2013). Byen var lenge Norges viktigste kjøpstad og utskipningshavn for tørrfisk – den eneste virkelige betydningsfulle eksportvaren i Norge de siste hundreårene. Den arktiske torsken, eller *skreien*, har med andre ord vært med på å bygge nord-regionen slik vi kjenner den i dag. Som resultat av den økte tørrfiskehandelen på tidlig 1100-tallet, utviklet Vágur seg som sentrum i middelalderens Hålogaland og ble samtidig «porten» til utenomverdenen. I 1384 ble stedet Vágur til Vågan, og regnes i dag for å være den første byen i Nord-Norge (Bertelsen og Rørtveit 1990).

Navnet Vágur dukket opp i flere norrøne vikingsagaer, for eksempel i Olav den Helliges Saga av Snorre Sturlason (Oversatt av Gustav Storm). Stedet ble blant annet nevnt i forbindelse med det årlige *Vågastevnet*, et kjøpstevne som fant sted hver sommer da fisken var ferdig tørket og tatt ned fra hjellene. Under markedet ble det også tatt politiske beslutninger og avtaler mellom makteliten i området (Jacobsen 2013). Det mest kjente stevnet ble holdt i 1282, da den såkalte «vågaboka» ble opphevet av kongemakta i landet. Vágur hadde på denne tiden sentrale administrative funksjoner som tingsted. Jahn Otto Johansen beskriver det slik at det «*i begynnelsen var kun Gud og torsken*». Transformasjonene i Kabelvåg har i stor grad fulgt et allment mønster der den økonomiske delen av lofotfisket har påvirket selve utviklingen av stedet (Bertelsen & Rørtveit 1990). På lik linje med andre steder og lokalsamfunn i Norge ble Lofoten hardt rammet av svartedauden på 1500-tallet, og da fogden Erik Hansen Schønnebøl hadde vært i Vágur hadde han ikke beskrevet stedet som et yrende kjøpsted, men heller som et lite fiskevær der det bodde «*ikkun 10-12 arme stavkarle*» (Kulturhistorisk stedsanalyse for Kabelvåg 2021).

Figur 5: Eldre Bebyggelse på Storvågan. I dag er dette en del av Museum Nord (Bilde: Ida Moxness Stock)

På 1800-tallet foregikk den største fremveksten av nye fiskevær i Lofoten. I tiden før båtmotoren var det nærheten til vågene og fiskebankene som var av størst betydning. På slutten av 1800-tallet hadde Kabelvåg blitt transformert fra å være et lite fiskevær, til å bli Lofotens «hovedstad» med politi, brolagte gater, lensmann, vinmonopol og bordeller (Antonsen 2011). I tillegg var Kabelvåg på dette tidspunkt det ubestridte «avissenteret» i Lofoten, med ikke mindre enn tre aviser (Brun 2011). Fremfor alt var tettstedet blitt et yrende handelssenter med en av de mer kjente markeds plassene langs norskekysten. Kabelvåg har siden etterkrigsårene mistet mange av sine tidligere funksjoner til nabobyen Svolvær.

Figur 6: Kabelvåg i fortid og nåtid (Kilde: kulturhistorisk stedsanalyse for Kabelvåg 2021).

5.3 Funksjoner og møtesteder i dagens Kabelvåg

I dag er Kabelvåg først og fremst et tettsted, der det bor omkring 1920 innbyggere per 1. januar 2021 (SSB). Innbyggerne er sammensatt av flere grupper av faste og «midlertidige» beboere som er med på å sette sitt preg på stedet. Kabelvåg har i senere år opplevd en forholdsvis høy befolkningsvekst som resultat av at nye aktører har funnet veien til Lofoten og som velger å bosette seg. På stedet finner man et godt skoletilbud med både barne – og ungdomsskole, folkehøgskole og Nordland kunst – og filmhøyskole (NKFS). Stedet har også flere viktige offentlige tjenester, slik som Marithaugen sykehjem og ulike habiliteringssenter. De viktigste arbeidsplassene på stedet er å finne på Marithaugen sykehjem, Betong og Entreprenør AS, Lorentzen hydraulikk AS, i tillegg til arbeidsplasser knyttet til skole – og utdanningssektoren.

Kabelvåg sentrum består i dag av en rekke funksjoner. Torget definerer i stor grad *origo* i bystrukturen og brukes til ulike arrangementer, for eksempel *Kabelvågmarkedet*. Sammen med Coop Extra, Præstenbrygga, Bakeri Unseld, kunst – og håndverksbutikker som Lofoten glass og Lille Kabelvåg, Arbeidern, nisjebutikker, Mix-kiosken og et par reiselivsbedrifter defineres sentrum på en god og tydelig måte. I randsonen til sentrum ligger større, enkeltstående bedrifter og næringsvirksomheter som den nye ungdomsskolen og Rækøya. Uterommene her karakteriseres av åpne og store flater. Dette gjør at områdene i og rundt Kabelvåg egnes til ulik bruk, og som fra et utviklingsperspektiv gir stedet gode muligheter for vekst (Vågan kommune 2021). Areal – og byggeplaner for flere av sentrumstomtene er ment å blåse nytt liv i utviklingen ved at nye møteplasser, aktører og næringer kan få rom til å vokse. Det gamle fengselet i Tore Hjorts gate fra 1856 tildeles for eksempel i dag nye funksjoner, og huser blant annet BUA Vågan, frivillighetssentralen og Lofoten hobbyverksted.

Lokalisert i sentrum er også Lofoten folkehøyskole og Nordland kunst – og filmskole. Studentene fra Nordland kunst – og filmhøyskole har siden 1997 spilt en viktig del av bybildet i Kabelvåg og oppfattes som en sterk ressurs for både lokalsamfunnet og kommunen. Skolens posisjon, som er unik i Norden er et resultat av at Nordland fylkeskommune og det regionale fagmiljøet over flere år har utviklet en solid institusjon med god forankring både i lokalmiljøet og i internasjonale fagmiljøer (Sørlid 2021). Høyskolens studenter med sin

tilstedeværelse er avgjort synlig på stedet, der både boformer, livsstil og klesstil minner om noe en kan finne i en større studentby enn i et ruralt tettsted. Skolen, som i en lengre periode har vært nedleggingstruet, er i dag sikret videre drift¹. Mye av det som er viktige faktorer og som betyr noe for liv og virke i dagens Kabelvåg kan hevdes å ha en kulturhistorisk forankring. Tydeligst ser vi dette i den eldre trehusbebyggelsen, og selv om Kabelvåg har hatt to store branner der flere av de eldste bygningene gikk tapt, er bebyggelsen fremdeles med på å sette et historisk preg. Den kulturhistoriske forankringen kommer også til syne i næringslivet, på kaifronten og i byfester. Materielle endringer på stedet kommer til uttrykk gjennom et aktivt restaureringsarbeid av eldre bygninger, men også gjennom moderne arkitektur i utbyggingsprosjekter av flere og nye boligfelt som Åvika, Kreta, Ursvika og Eidet (Vågan kommune 2021).

Kabelvåg stiller sterkt som kultur- og kunststed i Vågan, og er viden kjent for sin kulturprofil. Dette er noe lokalsamfunnet er stolte av og som gir noenlunde pulserende liv i høysesong. Selv om mange trekkes til Lofoten på sommerstid oppleves ikke turisme som et prioriteringspunkt, i hvert fall ikke før nå. Som del av Museum Nord planlegges det i dag for et SKREI-opplevelsessenter stasjonert på Lofotmuseets eiendom på Storvågan. Her finner en også Lofotakvariet og Kunstgalleri Espolin. Beliggenheten mellom Kabelvåg og kystsonen gir like mye en kulturell og sosial identitet som en natur – og geografimessig. Røft vintervær, sjøsprøyt og mørketid preger stedets omgivelser og aktiviteter, og en skal ikke langt utpå høsten før gatene er tomme og de få besøkende har reist hjem. Idrettslaget i Kabelvåg (KIL), etablert i 1894, er per i dag det største idrettslaget i Lofoten med rundt 700 medlemmer. Vågar idrettspark er sentralt plassert på stedet og tilbyr en rekke idretter som håndball, turn og fotball. Idrettsanlegget er i så måte svært viktig for barn og unge i Vågan. Idrettslivet er noe lokalbefolkningen er stolte av. I tillegg til Vågar idrettspark er *Kabelvågmarka* en viktig del av stedet og tilbyr en rekke rekreasjon – og fritidsaktiviteter for store og små.

¹ Filmskolen i Kabelvåg blir en del av UiT. Dette ble vedtatt av universitetsstyret 28.04.2022.

5.4 Planer og tiltak i arbeidet med stedsutvikling

I denne delen ønsker jeg å se nærmere på hva som er gjort og hva som gjøres for stedsutviklingen av tettstedet Kabelvåg. Kommunestyret har i planstrategien for Vågan kommune (vedtatt 13.03.2017), fastsatt at ny kommunedelplan for Kabelvåg skal utarbeides (Vågan kommune 2021). Planstrategien for kommunen er med på å identifisere hvilke utfordringer og strategiske valg som bør tas i henhold til for utviklingen. I forbindelse med dette arbeidet har kommunen lagt opp til en grundig prosess og dokumentasjon med følgende delprosjekter og utredninger:

- Kulturhistorisk stedsanalyse
- Kartlegging av tilgjengelige tettsteder
- Støysonekartlegging
- Grønnstruktur - og områdeutredninger
- Vurdering av masseuttak for området Svolvær - Kabelvåg

Etter en lengre planprosess med bred medvirkning av allmennheten og næringslivet, midtveishøringer og ulike kartlegginger ble planprogrammet behandlet av kommunestyret i Vågan 22.november 2021. I det følgende skal jeg beskrive noen områder i planprogrammet som er relevant for min oppgave, i tillegg til å vise til noen initiativ Vågan har gjort for å inkludere befolkningen, politikere og næringslivet inn i prosessen.

5.4.1 Kommunedelplan Kabelvåg (2021 - 2040)

Dagens gjeldende kommunedelplan for Kabelvåg ble vedtatt av kommunestyret i Vågan 20.desember 1995. Den gjeldende planen for stedet er utarbeidet etter tidligere plan – og bygningslov fra 1985, og behovet er dermed stort for å lage en plan som følger gjeldende lovverk og som håndterer dagens samfunnsutfordringer (Vågan kommune 2021). Når den nye planen for Kabelvåg blir vedtatt vil den sammen med den nye arealdelen og kommunedelplanen for Svolvær (2020-2041), utgjøre den overordnende og helhetlige forvaltningen av kommunen. Den nye kommunedelplanen for Kabelvåg er dermed knyttet opp mot de utfordringer kommunen står ovenfor i sin helhet.

Arbeidet med kommunedelplanen for Kabelvåg har vært inndelt i 3 ulike faser. Den første var knyttet til utarbeidelsen av planprogrammet, som ble vedtatt av kommunestyret september 2020. Varsel om planoppstarten ble kunngjort i Lofotposten, Våganavisa og på kommunens nettside. Videre ble det utarbeidet et planforslag med en midtveishøring vinteren 2020/21. Innspill og reaksjoner ble gitt på kommunens åpne prosjektkontor og folkemøter. I den siste fasen av planarbeidet ble planforslaget sendt til offentlig ettersyn og 1. gangs høring med tilhørende vedtak. Også i denne perioden ble det holdt folkemøter og prosjektkontor i Kabelvåg.

Formålet med den nye planen er ifølge planprogrammet å tilrettelegge for en positiv vekst og utvikling i Kabelvåg. I planprogrammet, under punkt om «muligheter og utfordringer for Kabelvåg», presiseres det at arbeidet med den nye kommunedelplanen skal ha økt søkelys på stedets videre utviklingsretning, i tillegg til at planen skal følge opp de overordnede visjonene som kommunen har for samfunnsutviklingen (Vågan kommune 2021). For den framtidige utviklingen av Kabelvåg er samfunnsdelens visjon deriblant premissgivende i arbeidet. Visjonen lyder som følger *«i Vågan skal vi jobbe aktivt for at kommunen skal være attraktiv – både for innbyggere, næringsdrivende og besøkende. Vi ønsker en kommune med rom for kreativitet, drivkraft og nyskapning, godt forankret i Vågans sterke kystkultur og tusenårige historie. Vågan skal i fremtiden fortsatt være et godt sted å bo og virke – tett på havet og fjellan»* (Vågan kommune 2021). En god og empirisk stedsforståelse av utfordringer, muligheter og identitet vil i et slik arbeid være essensielt. Planen har på en slik måte en lokal forankring i lokalbefolkningen, næringslivet og samtlige beslutningstakere.

Det forventes fra regjeringen at fylkeskommuner og kommuner skal følge opp FNs bærekraftsmål lokalt i planleggingen (Kommunal – og moderniseringsdepartementet 2019). Vågan har valgt å vektlegge fem mål tilpasset samfunnsdelen, og som ligger til grunn for planarbeidet: god utdanning, anstendig arbeid og økonomisk vekst, bærekraftige byer og samfunn, ansvarlig forbruk og produksjon, og liv under vann. Et særskilt søkelys på bærekraftig stedsutvikling er også vektlagt i planprosessen, med mål om at sikre god helse og fremme livskvalitet for alle (Vågan kommune 2021). I tillegg til nasjonale forventninger innvirker også regionale planer på planprosessen og planleggingen. Som et tiltak for å inkludere lokalsamfunnet i planprosessen har Vågan deriblant formulert en oppsummerende

handlingsdel, en oversikt som sier noe om hvilke initiativ som prioriteres i stedsutviklingen i Kabelvåg eller ikke. Slike verdier er samtidig med på å styrke lokalbefolkningens «eierskap» til den nye kommunedelplanen, og prosessen den inngår i.

5.4.2 Mulighetsstudie for sentrum

I de siste årene har det blitt gjennomført flere stedsutviklingsprosjekter med søkelys på omdømmebygging og bostedsattraktivitet i kommunen. I 2014 ble prosjektet «*Kabelvåg 2020*» igangsatt i regi av Kabelvågkompaniet, som inviterte Tind arkitektur til å gjøre en analyse av Kabelvågs potensiale og problemområder. Målet med prosjektet var å innhente innspill fra innbyggerne på stedet, for å kartlegge utfordringer, muligheter og egenart. For å inkludere lokalbefolkningen ble det arrangert et folkemøte under Kabelvågmarkedet 2014. Det ble satt opp utstillinger og «kartvegger» på torget som innbyggerne kunne kommentere på. Innspillene ble senere visualisert i et dokument som kommunen kunne bruke som en ressurs i det kommende stedsutviklingsarbeidet.

Høsten 2020 inviterte Vågan kommune til en åpen anbudskonkurranse om en «mulighetsstudie» for Kabelvåg sentrum. Arkitektfirmaene Tind arkitektur i Svolvær og Lala Tøyen i Oslo ble sammen valgt ut til å gjennomføre arbeidet. Hensikten med studien var å danne et grunnlag for det videre arbeidet med den nye kommunedelplanen. Mulighetsstudien er ment å belyse ulike måter sentrum kan være et sted for liv og aktivitet for lokalbefolkningen og næringslivet, så vel besøkende, med utgangspunkt i å styrke eksisterende kvaliteter, særpreg og identitet (Mulighetsstudie for Kabelvåg sentrum 2021, s. 4).

5.4.3 Medvirkning

Innbyggerundersøkelse og folkemøter. I forbindelse med planarbeidet gjennomførte kommunen en omfattende innbyggerundersøkelse høsten 2020. Hensikten var å kartlegge lokalbefolkningens bruk av, trivsel og tilhørighet på stedet. De som deltok fikk spørsmål om kulturlivet, turisme og fremtiden for Kabelvåg (Vågan kommune 2021). Totalt var det 328 respondenter i aldersgruppen 15 til 89 år. Respondentene la vekt på ulike verdier ved stedet, men det var særlig nærheten til naturen, det gode samholdet, tryggheten og det gode «øylivet» som var mest fremtredende. I tillegg kom den korte avstanden til Svolvær, småbypreget og

stillheten på en god nummer to (Vågan kommune 2021). Bedre tilbud innen kultur og handel, dagsenter for eldre og basseng ble løftet frem i forbindelse med stedets utviklingsmuligheter.

For videre inkludere lokalbefolkningen og næringslivet i planprosessen har kommunen i arbeidet med kommunedelplanen arrangert flere åpne folkemøter på Arbeideren i Kabelvåg. Sammen med lokalpolitikere og beslutningstakere har de tatt imot innspill, svart på spørsmål og gitt tilbakemeldinger på ulike verdier og tema i planområdet. Relevant for stedsutviklingen nevnes utfordringer som et udefinert sentrum, mangel på sosiale møtesteder, lite inkludering av eldre og masseuttaket på Rækøya. Bergingen av og tilgangen til arbeidsplasser, mangel på boliger for unge førstegangskjøpere og eldre, bevaring av natur/klima, store turiststrømmer og synkende dugnadsånd legges frem på møtene med et snev av bekymring av lokalbefolkningen. Spørsmål om hvordan det vil bli å bo i Kabelvåg i fremtiden om ikke kommunen foretar seg noe nå, stilles av flere. Av muligheter for fremtidig utvikling trekker deltakerne på den andre siden frem økt turisme – og kulturliv som positivt, så lenge det reguleres riktig. Et levende sentrum med god mulighet for handel, næringsliv og møteplasser nevnes med optimisme. Her blir også kunst – og filmhøyskolen løftet frem som god ressurs: «det gjør stedet hipt og urbant», sier en planlegger i kommunen under et intervju.

Internt arbeidsverksted. I mars 2020 ble det avholdt et internt arbeidsverksted om utviklingen av Kabelvåg. Dette var i regi av kommunen. Formålet var å få frem ulike innfallsvinkler over stedets utviklingsmuligheter. Tilstede var aktører fra de overordnede tjenesteområdene i kommuneadministrasjonen (Vågan kommune 2021). For å si noe om hvem det er som bor og «bruker» Kabelvåg, ble det under verkstedet gjennomført en kartlegging av stedets lokale aktørgrupper. I tabellen under beskrives noen av stereotypene slik de blir presentert i oppsummeringen fra arbeidsverkstedet (Vågan kommune 2021, s. 5):

<i>Kabelvågvingen</i>	Var der fra begynnelsen av, tradisjonell kabelvågfamilie (3-4 generasjon), bor i enebolig.
<i>Hipstersvensken</i>	Bor som regel i kollektiv eller eldre småbruk. Person i alderen 25-35 år.
<i>Barnefamilien</i>	Bor på Kreta eller i Åvika, fra storby til «stort hus», opptatt av friluftsliv. Pendler til Svolvær for å jobbe.
<i>Kreativ ung voksen</i>	I alderen 20-40 år. Svært miljøbevisst, student innen kultur, film eller fotografi
<i>Sesongarbeideren</i>	Surfer eller turgårer, svært opptatt av natur og miljø. Leier som regel bosted fra sept-mai, bor eller i storbyen.
<i>Tilbakeflytteren</i>	Unge voksne som flytter hjem etter endt utdanning. Naturinteressert og ønsker å kjøpe bolig i Kabelvåg.

Barnetråkk. Sammen med Kabelvåg barne – og ungdomsskole igangsatte kommunen et barnetråkk for å kartlegge hvilke områder barn og unge benytter seg av til lek og fritid. Kartleggingen ble gjennomført i oktober 2020 der 843 steder i og rundt Kabelvåg ble registrert fordelt på 61 elever. Dette ble brukt til å legge føringer i planen for hva barn og unge ønsker seg, og hvor det for eksempel føles trygt for dem å oppholde seg. Å kartlegge stedsbruk på en slik måte kan i en planprosess føre til klare signal når det kommer til hvilke aktiviteter barn og unge bruker i det daglige. I tillegg gir det gode indikasjoner over hvilke kvaliteter ved stedet en plan åpner opp for eller ikke (Nyseth et al. 2018, s. 273).

Midtveishøringer. I arbeidet med den nye kommunedelplanen gjennomførte kommunen en rekke analyser og utredninger, som ble brukt i en midtveishøring i februar 2021.

Midtveishøringen ga lokalsamfunnet mulighet til å komme med innspill og reaksjoner på

konkrete ideer og forslag før det endelige planforslaget ble ferdigstilt. Det ble arrangert et åpent folkemøte på Arbeideren i regi av kommunen.

Sosiokulturell stedsanalyse. Kommunen henvendte seg høsten 2020 til studenter på UiT om å bidra inn i kommunens planarbeid for Kabelvåg. En sosiokulturell stedsanalyse ble ferdigstilt i januar 2021, og som jeg viste til i kapittel 4 tok jeg selv del i denne prosessen. Hensikten med analysen var å få kunnskap om hvilket sted Kabelvåg er og hvordan det oppfattes av de som bor der. Analysen har først og fremst søkelys på de sosiale relasjonene som finnes, og hvordan de formes mellom menneskene på stedet. Den fokuserer også på hvordan lokalbefolkningen reagerer på endringer av materielle og sosiale dimensjoner (Cabrera og Viken 2021). Materialet ble samlet inn gjennom fokusgruppesamtaler, og informantgrunnlaget kan i hovedsak deles inn i seks ulike aktørgrupper: utbyggere, minoritetsgrupper, reiselivsaktører, eldre, ungdommer og unge tilflyttere.

I analysen belyser Cabrera og Viken (2021) flere dominerende representasjoner knyttet til Kabelvåg slik stedet blir forstått av de ulike gruppene. Det er et godt sted å bo og det oppleves trygt for de med små barn. Nærheten til Svolvær og naturen gir muligheter for både byliv og friluftsliv. Fokusgruppene ilegger imidlertid stedet ulike verdier, alt etter hvilke interesser de selv har for stedet i framtiden. Dette legger føringer for hvordan Kabelvåg brukes og forstås. Stedet oppfattes av noen som kjedelig, og som andre steder i distriktene oppleves ungdomsfracfytting som synlig. Som en konklusjon i analysen framheves det blant annet et behov for kommunale planer og strategier for hvordan livet i gatene kan bringes tilbake, slik det for eksempel er i Svolvær (Cabrera og Viken 2021).

6. GATELANGS I KABELVÅG

I dette kapittelet skal jeg presentere noen dominerende stedsbilder av stedet Kabelvåg slik de kommer til uttrykk gjennom samtaler med folk i lokalbefolkningen, og i ulike dokumenter knyttet til stedsutvikling. Jeg vil med dette forsøke å svare på det første forskningsspørsmålet til problemstillingen min: *hvilke stedsbilder formes i møtet mellom steder og folk i Kabelvåg?* Stedsbildene gir i all hovedsak et innblikk i hvordan og hva slags steder som blir sosialt konstruerte. Stedsbildene i dette kapittelet analyseres imidlertid i henhold til at de gir noen handlingsalternativer, men ikke bare for lokalt bosatte «stedsbrukere» i Kabelvåg, men for alle aktører som med sine holdninger og praksiser virker inn på stedet. Jeg ønsker å dekonstruere slike forhold ved å belyse noen områder i Kabelvåg og de oppfatningene informantene i denne studien har om disse. Den empiriske analysen tar med andre ord sikte på å avdekke hvordan stedet blir konstruert av ulike grupper. Dette er relevant for hvordan stedet, eller deler av stedet, brukes og får betydning for nettopp disse gruppene. Under feltarbeidet ble tre aktørgrupper intervjuet: kommunalt ansatte, innbyggere og tilflyttere i Kabelvåg. I det følgende presenteres fire narrativer om Kabelvåg fra deres perspektiver som er med på å konstruere stedet Kabelvåg, men på ulike måter.

6.1 Stedet i fortid og nåtid

Kabelvåg var før Lofotens største og kanskje eldste tettsted, langt «der ute» med storhavet foran seg og med bratte fjell som rammet inn tettstedet fra flere kanter. Hva Kabelvåg er eller skal være i dag, og for hvem, er dernest interessante spørsmål. Stedets virksomheter og funksjoner er eksempelvis få, men flere har eksistert i mer eller mindre hundre år. Mye av det som er vesentlige identitetsfaktorer for dagens liv og virke i Kabelvåg har med andre ord en kulturhistorisk forankring. Tydeligst er dette å observere i den kompakte og eldre trehusbebyggelsen som finnes i aksene til sentrum og langs kaifronten. Det kommer også til uttrykk i næringslivet og i markeringer av store dager og festligheter, som for eksempel *Kabelvågmarkedet* og *Lofotkvelden*.

Bystrukturen i sentrum tjenestegjør blant annet spesifikke formål for så vel lokalsamfunnet som tilreisende. Et velfungerende sentrumsliv forstås som en forutsetning for at små steder skal bli interessante å bo i og besøke (Vestby og Skogheim 2010). Estetiske oppgraderinger

av handlegater, møteplasser og smug er for eksempel tiltak som kan være med på å gjøre Kabelvåg til et attraktivt reisemål. Samtidig kan det bidra til økt trivsel og optimisme for lokalbefolkningen, men uten den riktige «liv og røren» i sentrumsområdene får likeledes faktorer som estetikk og «pen» arkitektur en mindreverdige betydning. Dette er noe lokalbefolkningen og kommunen har fått erfare på nært hold i Kabelvåg.

Før i tiden var blant annet Torggata sentrums hjerte, i en tid da det var langt flere i Kabelvåg som drev butikker, frisører og utesteder. Over disse lokale forretningene bodde en større andel av innbyggerne i små praktiske leiligheter, der blant annet «storfamilie» bodde (Jfr. Gullestad 2004). Nå er ikke lengre Torggata en like viktig gate. Nedleggelse av flere butikker og flytting til større eneboliger har bidratt til at gaten ikke lengre fremstår som en pulserende handlegate. Det finnes fremdeles noen butikker her, men konkurransen med en økende netthandel blant stedets ungdom og korte avstander til kjøpesenteret Alti i Svolvær, ser ut til å ha store konsekvenser for stedets tidligere «hovedpulsåre». Torget, som stort sett er mennesketom utenom helger og spesielle begivenheter, inngår også i helheten som del av Kabelvåg sentrum og promenade. I gangavstand fra sentrum, forbi *Lille Kabelvåg* og *Præstenbrygga*, ligger Smedvika, et område som med større hvit – og rødmalte eneboliger ser ut til å ruste opp den gamle kaifronten. Ved enden av Vikabakken tar grensene som karakteriserer sentrum derimot slutt i form av en konvensjonell plastret molo. Moloen konstruerer derav en materiell grense mellom havna i Kabelvåg, og det tøffere havstykket mellom Kabelvåg og øya Skrova. Alt fra småbarnsfamilier til hardbarkedede turentusiaster tar i bruk moloen i det daglige, som over tid har bidratt til at moloen forstås som et viktig stedsselement i landskapet.

Fra en odde til en annen ligger også Rækøya, lokalisert i et kupert terreng preget av myrdrag, blokkmark, rullesteinsfjære og raviner. Dette representerer et helt unikt miljø kun få minutters gange fra sentrum (Molaug et al. 2021). Området sør-vest for Kariosveien oppfattes av særlig kommunen som viktig for næringsvirksomheten i Kabelvåg. Industrien på Rækøya er derfor relevant for stedets omdømme, i både negativ og positiv retning. Både de voksne og unge beskriver Kabelvåg som et lite sted, men med korte avstander til ulike aktiviteter og tilbud. Dette blir forsterket av bynære tur – og rekreasjonsområder i åsene rett bak sentrum, et fortrinn lokalbefolkningen er godt kjent med, men som andre besøkende må finne frem til på

egenhånd. Dette føyer seg ellers inn i stedets underkommuniserte kvaliteter og muligheter som tilreisende ikke får tilgang til (Vestby og Skogheim 2010, s. 14).

Figur 7: Bilde av Kabelvåg sentrum, tatt fra Kong Øystein-statuen (Bilde: Ida Moxness Stock)

6.2 Kommunens konstruksjoner av framtidens urbane Kabelvåg

I det følgende presenteres noen narrativer om Kabelvåg slik de uttrykkes i intervju jeg har hatt med kommunalt ansatte i Vågan, og på de åpne folkemøtene som fant sted i Kabelvåg. I tillegg gir dokumenter utarbeidet i forbindelse med det pågående planarbeidet noen perspektiver på hvilket sted Kabelvåg er, og hvordan det blir konstruert. Det er viktig å påpeke at de følgende oppfatningene ikke er endelige ettersom det eksisterer noen synspunkter om stedet jeg ikke har «fanget opp».

Det blir påpekt i blant annet «mulighetsstudien for Kabelvåg» (2021), at planarbeidet for sted – og sentrumsutviklingen er ett av flere formålstjenlige tiltak for den framtidige samfunnsplanleggingen på stedet. Dette er i tråd med nasjonale og regionale føringer for distrikts – og kommuneplanlegging (kommunal – og moderniseringsdepartementet 2015). Den nye kommunedelplanen, samt mulighetsstudien, inneholder eksempelvis mål om å styrke tettstedets sentrumskerne gjennom ideen om «fem-minutters bygda». Avstandene internt i dagens Kabelvåg er små og er med på å gjøre stedet kompakt. Det betyr blant annet at folk kan bo i rekkehus eller eneboliger på Marithaugen og Ursvika, og gå til sentrum på få minutter. Dette er noe særlig kommunen og småbarnsfamiliene trekker fram som en positiv kvalitet ved stedet. Samtidig er en effektiv fortetting av stedets avstander og virksomheter ment å være en pådriver for å sikre trivsel og trygghet, optimisme, økt bosetning og næringsutvikling i områdene i og rundt sentrums randsone (Vågan kommune 2021). *«Utviklingen av stedets «levende» miljø handler således om å ha en velfungerende infrastruktur som knytter skoler, helsetjenesten og boligfelt sammen på nye måter»*, forteller en kommunalt ansatt planlegger meg under et intervju jeg gjorde i løpet av feltarbeidet.

Samtidig som at det finnes noe handel, kultur – og tjenestetilbud tilgjengelig, påvirkes særlig sentrum på en og samme tid av en til dels manglende stabilitet. For eksempel oppleves avkjøringen fra E10 og til sentrum som noe uoversiktlig, og inviterer folk inn til stedet kun nå og da. Noen aktører fra innbyggergruppen og kommunen fortalte på et av folkemøtene, hvor jeg deltok, hvordan næringslivet, foreningslivet og kommunen selv har hatt flere mislykkede forsøk på å gjøre Kabelvåg til en destinasjon for så vel lokalbefolkningen som tilreisende. I slike tilfeller fremstilles Kabelvåg som *«stedet en bare kjører forbi»*. Økende besøkstall uttrykkes samtidig av de eldre og tilflyttergruppen med en bekymring, særlig knyttet til den utstrakte bilbruken som allerede i dag preger store deler av det historiske sentrumsområdet. Kabelvågs potensialer som *«turiststed»* blir i flere sammenhenger løftet frem av turist – og reiselivsnæringen og kommunen som et positivt tilskudd for stedet, og hvor blant annet det nye Skrei opplevelsessenteret på Stolvågan forstås som fengslende og identitetsskapende. Det ser samtidig ut til å eksistere en frykt i lokalbefolkningen at Kabelvåg skal bli som Svolveær og Henningsvær. Denne bekymringen uttrykkes på følgende måter: *«Kabelvåg har bevart sjarmen sin i motsetning til Svolveær som er ødelagt av skyskraperne»* eller *«vi vil jo ikke bli et*

Henningsvær» (Cabrera og Viken 2021). Stedsbildene ser i dette tilfellet ut til å navigeres ut fra dagens konstruksjon av Svolvær og Henningsvær. Samtidig som dette tar utgangspunkt i negative referansepunkter, diskuteres det likevel blant noen entreprenører og næringslivsaktører om hvordan nabostedene har «fått det til» med en nysgjerrighet (Cabrera og Viken 2021, s. 4).

Både Svolvær og Henningsvær preges av vekst, både sosialt og materielt, og har lokale arbeidsplasser, møteplasser og funksjoner som ser ut til å klare seg i sommerhalvåret så vel som ukedager eller helg utenfor turistsesongen. Sistnevnte har vist seg å være en utfordring i Kabelvåg. «*Stedet trenger hjertekompresjon*» argumenterte blant annet en eldre mann på ett av folkemøtene i forbindelse med utarbeidelsen av en byplan for Kabelvåg, der jeg var tilstede som observatør. På møtet ble det synlig hvordan det å anvende diverse stedlige erfaringer som referansepunkt kan være nyttig for å understreke hvilket sted det er som ønskes eller ikke. For selv om noen aktører fra kommunen hevder Kabelvågs geografiske nærhet å være forbundet med konkurranse, løfter andre, og særlig tilflytterne, frem stedets beliggenhet mellom Svolvær og Henningsvær som verdifull.

De ulike stedene forstås dermed å utfylle hverandre: «*det skal være behagelig å komme hjem til Kabelvåg etter en lang dag på jobb i Svolvær eller etter en kajakkture mellom Henningsværs odder*», sa en ung kvinnelig tilflytter på folkemøtet. I tillegg til å være tilflytter er hun også aktiv i kommunepolitikken i Vågan. Kabelvåg kan fra en slik tilnærming forstås for å være et «*fristed*» der det er mulig å trekke seg tilbake uten noen forstyrrelser. I lys av dette forstås for eksempel Svolværs urbanitet som en motsetning til Kabelvågs visjon om å kunne fremstå som «*slow city*».

Figur 8: Ny og eldre bebyggelse ved kaia (Bilde: Ida Moxness Stock).

Det eksisterer i prosjekter som «mulighetsstudien for Kabelvåg sentrum» (2021), og i innbyggerundersøkelser gjennomført i regi av kommunen, forestillinger om at stedet er den perfekte «nærhetsbygda». Med et velfungerende veinett, og med sykkel – og gåavstand til det meste bindes naturen og stedets bymiljø sammen. En av stedets utfordringer, vel og merke, finner sted i knutepunktet mellom land og havet, og knyttes til stor bølgepågang og stormflo. Dette rammer særlig sentrumsområdene rundt torget, havna og kanalen, som i de verste tilfellene blir oversvømt i møtet med ekstremvær. «Et problem i Kabelvåg er at det flere ganger i året blir oversvømmelse på torget på grunn av havnivåstigningen. Det er veldig spesielt å være vitne til», ble jeg fortalt av en arkitekt som lik meg tok del i det pågående planarbeidet for Kabelvåg.

Kabelvåg har som nevnt erfart en positiv befolkningsvekst i de seneste årene, og fremstår av kommunen som et godt sted å bo for særlig småbarnsfamilier, unge tilflyttere og eldre (Vågan kommune 2021). Stedet oppfattes dermed som en «småby» med god dugelighet for et rikt næringsliv – og kulturliv, med historiske bevaringsverdier og arealdisponeringer i form av flere boligområder. Samtidig er mange funksjoner i stor grad flyttet ut av stedet. I Svolvær finnes både butikker og spisesteder som tiltrekker seg en større kundemasse fra Kabelvåg. I tillegg trekker dette også folk fra andre deler av fylket. Til tross gir sentrums eldre trehusbebyggelse i Kabelvåg et særpreg og en identitet som ofte markedsføres utad som en kvalitet. På en og samme tid forstås stedets eldre trehus som et synonym på en svunnen tid, og kanskje som en motsats for både økonomisk vekst og fornying. Ordføreren, som jeg intervjuet i kommunehuset i Svolvær, beskriver sine oppfatninger om Kabelvåg på følgende måte:

Kabelvåg er jo, eller jeg opplever at det utvikler seg mer som en «soveby» i motsetning til Svolvær da, som en forstad på en måte (...) Vi ser at mange jobber her, men velger å bo i Kabelvåg. Det er på befolkningstallet at Kabelvåg har vekst, men det er absolutt ingenting der, alt blir borte mer og mer. Det er noen spede forsøk på drift av butikker og spiseri, men de får det liksom ikke helt til. Vi vil jo, med den nye planen være sikre på at Kabelvåg blir en moderne plass, men Svolvær må jo være sentrum til noe da.

I dette utsagnet forstås Kabelvåg først og fremst som et sted der folk bor, og hvor sentrum kjennetegnes av lite aktivitet og «få ildsjeler». Hverdagsmobilitet gir folk muligheten til å velge arbeidssted etter eget ønske. Ved å sammenligne sentrumsutviklingen i både Bodø og Harstad belyser vedkommende samtidig hvordan kommunen ønsker å være en pådriver ved å henge seg på de trendene som finnes i de større byene. Det eksisterer med andre ord en balansegang her mellom et ønske om å bevare stedet slik det har vært, med da i møtet med en mer kompakt og strategisk byutvikling. Den nye kommunedelplanen for stedet kan i dette tilfellet forstås som en «veiviser» for hvilken retning stedsutviklingen skal ta, og for konfliktene som kan oppstå i kjølvannet av dette mellom de ulike aktørgruppene i Kabelvåg.

6.3 Det tradisjonelle stedet

Innbyggerne i Kabelvåg er som tidligere nevnt sammensatt av flere grupper av både faste og «midlertidige» folk, og er alle med på å sette sitt preg på stedet. I det følgende skal jeg presentere perspektiver på Kabelvåg fra en gruppe i lokalbefolkningen, nemlig urinnvåneren, eller han eller hun som er født eller som har vokst opp på stedet. Et slikt narrativ om

Kabelvåg kan vise seg å være formålstjenlig i å forstå hvordan dagens utvikling ser ut i møtet med kollektive minner, tilhørighet og stedsidentitet.

På vei hjem mot Eidet gikk jeg innom gullsmedbutikken *E. Jensen Gullvareforretning*. Butikken ble etablert allerede på tidlig 1900-tallet og har derfor lange tradisjoner i Kabelvåg. Lokalisert mellom nisjebutikken *rundt og rundt redesign* og turistnæringen *Lofotferie*, er gullsmedbutikken en del av stedets handlegate med sin umiddelbare nærhet til både torget og Præstenbrygga. Hos *E. Jensen Gullvareforretning* jobber Simen, som ikledd lyseblå haremsbukser og brune støvletter møter meg med ett stort smil idet jeg trer inn i forretningen. Inne er det mørkt, selv om butikken har store vinduer som slipper inn lys fra gågaten utenfor. Jeg titter på bunadssølv og ringer fra lokale smykkedesignere, og Simen spør meg med en serviceinnstilt tone om det er noe spesielt jeg ser etter. Jeg svarer høflig «nei, takk», og imens han reparerer et armbåndsur bak kassen, forklarer jeg han om mitt masterprosjekt om og besøk i Kabelvåg. Med et stort smil forteller Simen om sine drømmer om møteplasser i sentrum hvor alle uansett interesser kan være sammen, om grønne oaser med lyslenker i mørketiden og om «food trucks» på torget – tilbud som ofte er å finne i storbyen. Kabelvåg er kroneksempel på hva det er som skjer med steder når tidligere kvaliteter ilegges nye dimensjoner: de blir fort «rotete». Og selv om Simen ser svært positivt på både tilflytting og vekst, mener han det er uheldig hvor dårlig samholdet er mellom grupper i lokalbefolkningen. Dette gjelder spesielt i møtet mellom den eldre befolkningsgruppen og de unge tilflytterne på stedet, som han utdyper på følgende måte:

Her er det alltid om å komme seg fra A til Å raskest mulig. Du ser jo her på Coop Extra og på gata utafor at folk ikkje er særlig interessert i å prate med hverandre noe særlig. Det virke nesten til tider som om dem glemme at det mellom A og Å også er en del av «reisen» om man kan si det sånn, det er jo i det her at menneska møtes og relasjonerna skapes. Sånn som i dag, mellom dæ og mæ, og det her var jo et hyggelig møte synes æ.

Dette utsagnet kan tyde på at det hegemoniske bildet av stedets sentrum blir til gjennom oppfatninger om mangler, altså om fysiske og sosiale kvaliteter som ikke finnes her. Torget er blant annet av god størrelse, men er i dag omgitt av trafikk på dagtid. Deler av den gamle trehusbebyggelsen som kjennetegner stedets sentrum berøres av forfall, og en del ubebygde tomter hevdes å ha et «slitent» preg. I sentrum finnes det heller ingen offentlig lekeplass for barnefamilier etter at den tidligere barneskolen ble flyttet ut av sentrumskjernen. Kabelvåg

blir av særlig stedets eldre og unge voksne forstått som et rolig sted. Det er stedet ungdommen flytter fra for å gå på skole og for å få seg jobb. Det er stedet få ungdom flytter tilbake til. Hvorvidt roen oppfattes i positiv eller negativ forstand, ser med andre ord ut til å variere ut i fra hvem som spørres.

Figur 9: Forfalne bygninger i sentrumsområdet skjemmer bybildet (Bilde: Ida Moxness Stock)

De voksne løfter fram behovet for små bærekraftige næringer som kjenner sine kunder og som er villige til å gi «det lille ekstra» hver gang. *Utenfor E. Jensen Gullvareforretning* går folk forbi med ryggsekker, handleposer og hunder, og gjennom et åpent skråvindu hører vi måkene skrike, nesten som i en protest, mens de flyr lavt over fiskebåter som er på vei inn til kaia med dagens ferske fangst. Fra butikkvinduet vinker og smiler Simen avslappet til de han kjenner som går forbi, og flere kommer inn for å si *hei*. Jeg takker han høflig for praten imens jeg dytter lett på den gamle mahogni-døren med gullhåndtak, og går ut i Kabelvågs rolige

handlegate. Det begynte å bli noen timer siden frokost, og som måkene nede på kaia var jeg også sulten på noe å spise. Fra bakeriet Unseld strømmet duften av nytraktet kaffe og nystekt bakverk ut i gatene, og det er der inne, midt mellom Torggata og Storgata, jeg setter meg ned for å spise lunsj. Lokalet bærer et noenlunde moderne preg og på veggene henger det bilder av bratte fjell og skummende sjø, malt av lokale kunstnere. Kunst – og kulturmiljøet er svært synlig i Kabelvåg, og det bor flere høyt profesjonelle kunstnere så vel som «hobbykunstnere» her. Ved kassen selges alt fra Wienerbrød, påsmurte rundstykker og oster fra ulike gårder i Lofoten. I bakeriet satses det på «kortreist» mat. Den gode urinnvåneren hevder at folk ikke er flinke nok til å utnytte de gode ressursene i sentrum. Dette gjelder særlig ressurser knyttet til utvalg av fisk og andre lokale råvarer. Eieren av bakeriet Unseld, en imøtekomende Stjørdaling har tatt et initiativ til å gjøre noe med dette, noe både turister og lokalbefolkningen ser ut til å ha stor glede av².

Jeg kjøper meg en kopp kaffe og en vaniljebolle med blåbær før jeg setter meg ned på et ledig bord innerst inne i lokalet. Det er lunsjtid og bakeriet myldrer av folk som går inn og ut av inngangsdøren. Ved ett av bordene lengst vekk fra meg sitter det et par eldre damer. Latteren og praten rundt bordet ser ut til å sitte løst og når jeg får øyekontakt med en av dem smiler jeg bekreftende tilbake. Etter hvert fatter jeg motet og reiser meg opp for å gå bort til deres bord. Jeg hadde lyst til å vite mer om Kabelvåg og hadde derfor et håp om at noen av dem var født eller hadde bodd på stedet en god stund. Jeg stiller meg opp ved siden av bordet deres, sier *hei* og spør om jeg kan sette meg ned sammen med dem. Det virket som at de først ble svært overrasket over spørsmålet mitt, noe som ble bekreftet da en av dem svarte kjapt tilbake «*og hvorfor skal du nå det?*». Jeg skjønnte fort at jeg måtte bygge opp en form for tillit og endte, nærmest på ut-pust, med å fortelle om mitt masterprosjekt om Kabelvåg og om planarbeidet jeg hadde tatt del i. Jeg fikk beskjed om å sette meg ned og trakk pent ut en av stolene nærmest inngangsdøren. Damen nærmest kassen gikk for å be om påfyll av kaffe. Jeg fikk vite at to rundt bordet var født og oppvokst i Kabelvåg, mens de tre andre hadde flyttet til stedet i godt voksen alder. Til tross for dette identifiserte de seg alle som en Kabelvågværing³,

² Bakeriet Unseld har siden feltarbeidets slutt dessverre gått konkurs.

³ En person sin familie som har vært i Kabelvåg i 3. eller 4. generasjoner, kan etter folkemunne kalle seg en Kabelvågværing.

en stedlig identitet som virker til å vekke stor begeistring og fellesskap for en liten del av lokalbefolkningen.

«Det er viktig for oss å ha et sted å samles på. Vi kommer hit hver dag før klokken 11.30», forteller hun som sitter rett ovenfor meg. Bakeriet forstås først og fremst som en arena for sosial samhandling, kanskje særlig for de eldre, som ser ut til å ta form «over en kopp kaffe». Bruken av bakeriet åpner med andre opp for en kjent kafékultur som blir konstruert i møtet mellom stedet innbyggere, og i felles opplevelser knyttet til ulike verdier og stedsidentitet. De sosiale rammene som skapes rundt det å nyte en kopp kaffe eller bakverk sammen ser ut til å ha blitt en del av Kabelvågs kulturarv. Samtidig opptrer bakeriet som en del av hvordan Kabelvåg blir konstruert, ved at folk er tilstede i og tar i bruk sentrum i det daglige. Stedet blir på bakgrunn av dette også forstått som en materiell konstruksjon. Dette kommer til uttrykk gjennom ulike praksiser knyttet til stedets kompakte trehusbebyggelse og andre bygninger.

Vi prater videre sammen om storhetstiden, gullalderen, og de forteller meg om lokale nisjebutikker, spisesteder og kafeer med hvite duker, og om aktivitetstilbud med et savn. Kabelvågs bystatus var noe de en gang kunne være stolt av sier de, men slik er det ikke lengre. Et forhold som henger tett opp mot dette er relasjonen damene har til naboen Svolvær. De peker på hvordan Kabelvåg har blitt til en del av byen, men så like synes de ikke å være. Svolvær har blitt storebror som vekstsenter og kommunens handelsmekka, som attpåtil fikk legesenteret og videregående skole som Kabelvåg mistet. *«Det er jo sånn at vi ikkje har vært noe for Svolvær i lang tid, vi har rett og slett blitt glemt av. Vi bor på et «dødt sted», et «pensjoniststed» som mangler den riktige infrastrukturen»* argumenterer hun ene. Jeg får inntrykk av at drømmer og aspirasjon også inngår i stedsbildene som eksisterer, særlig av de eldre informantene, med en søken etter det som en gang var. Fortiden opptrer her som en «bekreftelse» av en svunnen tid, noe som gjenspeiler seg i informantenes sterke interesser for både myter og fortellinger om Kabelvåg: om røtter og stedets kvaliteter som serveres som nostalgiske «klynk» (Paulgaard 2014). Selv om informantene rundt bordet har ulik «fartstid» i Kabelvåg så har de et stort engasjement for stedet de i dag kaller hjemme. De er sin historie bevisst. Stereotypiske oppfatninger om hva som er og kan bli stedets identitet ser på en og samme tid ut til tider å opptre som en bremsekloss i forhold til utvikling. Dette knyttes særlig til ønsket om å få det gamle Kabelvåg tilbake. Det at stedet har mistet noen goder til Svolvær,

uten å ha blitt tilført nye, bidrar kanskje i en slags kollektiv melankoli som hindrer lokalbefolkningen i å se hva de faktisk har og får til på stedet.

Jeg blir plukket opp i *Konjakkgata* av Bjørn i hans røde Mitsubishi. I dag er gaten en unnselig liten gate, og en kan vanskelig tenke seg til at det har utspilt seg noe drama eller liv og røre her. Til alt overmål bærer gaten det offisielle navnet Hans Egedes gate, og det er her i en rekke av fargerike hus at jeg har mitt tilholdssted. Etter vi har hilst på hverandre med god avstand og albue mot albue, manøvrerer Bjørn oss ut av den smale parkeringsplassen og ut mot Kong Øysteins gate og E10. Vi kjører inn gjennom sentrum og forbi det gamle fengselet i Kabelvåg, et av stedets flere kulturminner bygd på 1800-tallet. I nabobygget er kunst – og filmskolen lokalisert, og Bjørn forteller om da skolen ble til og elevene kom fra storbyen til Kabelvåg: «altså det var jo noen raringer på den tiden, de levde et sånt hippieliv om man kan si det sånt». Men på lik linje med andre er også Bjørn imponert over innsatsen og engasjementet elevene har for Kabelvåg, spesielt fordi de er ute døgnet rundt for å ta bilder og lager filmer av stedet. Gjennom dette illegges nye interesser og kvaliteter knyttet til den fysiske og estetiske utformingen av Kabelvåg, belyst ved andre «forståelseshorisonter».

Samtidig som at vi kjører mot Osnes peker Bjørn ut både Vågar idrettspark og boliger han selv har tilknytning til. Vel fremme på Rækøya går vi begge ut av bilen. «*Det har vært industri på Rækøya siden 1905 da to brødre fra en lokal familie kjøpte rorværet*», forteller han. Stedet har siden den gang vært hjemmet for ulike forretninger som har drevet med eksport av fisk og landhandel. I dag leverer Betong og Entreprenør AS råbygg til ulike byggeprosjekter i Nord-Norge herifra. Et av de store stridstemaene som styringsgruppen for kommunedelplanen for Kabelvåg har jobbet med i planprosessen, er hva som skal skje på Rækøya (Vågan kommune, 2021). Det diskuteres om et større masseuttak av råmaterialer kan resultere i flere arbeidsplasser i Kabelvåg, og som på sikt kan føre til at nye flytter til stedet. Denne utviklingen vekker sterke følelser for deler av lokalbefolkningen, og spesielt i tilflyttergruppen, som engasjerer seg sterkt i motstanden mot videre næringsutvikling på Rækøya (Cabrera og Viken 2021). Det er særlig tilflytteren, eller *liferen*, som er fornøyd med stedet akkurat som det er i dag, nemlig et friluftsområde med en lang strandsone, utmark for bærplukking og muligheter for rekreasjon. Ifølge Bjørn er Rækøya et område med et iboende potensiale for både vekst og økonomisk utvikling. Slik Bjørn ser det konstruerer dagens

narrativer et tydelig skille mellom de som er født og oppvokst i Kabelvåg, og de som ønsker at stedet skal være en «soveby» bygd på «kjærlighet og sukkertøy». Interesse motsetninger knyttet til spørsmålet om vern eller utvikling av visse områder i Kabelvåg ser ut til å bli forsterket som resultat av identitetsartikulasjoner om ulik grad av «fartstid» i og tilknytning til stedet.

Figur 10: Vågan kirke «Lofotkatedralen» (Bilde: Ida Moxness Stock).

Den eldre og yngre urinnvåneren jeg har kommet i kontakt med forteller om den rene «Kabelvågsjelen». Her fremstår omsorgen innbyggerne har for stedet sitt som både identitet – og tilhørighetsskapende. Det snakkes blant annet varmt om ulike arrangementer og om stedets kvaliteter innen idretter som fotball, turn og håndball. I tillegg finnes det en rekke lag og foreninger folk kan engasjere seg i, selv om det kan se ut til at det er særlig den eldre befolkningsgruppen som deltar hyppigst i organisasjonslivet. Folk har sterke følelser knyttet til stedet der de bor. Dette gjelder både for nye og eldre beboere, som sammen er med på å skape en ide om dugnad, at alle skal være med på å bidra til et fellesskap og framtidig utvikling i like liten eller stor grad. På bakgrunn av dette forstås kanskje Kabelvåg som et «*dugnadssted*».

Det er flere av de eldre som fortviler sterkt over et forvitrende engasjement blant stedets lokale næringsaktører, yngre voksne og tilflyttere. Samtidig råder det en forestilling, med en undertone av både sannhet og fleip, at flere i lokalsamfunnet er flinke til å protestere mot mye av det som skjer på stedet. Dette ser ut til å bunne ut i en «opptatthet» for stedet, en patriotisme eller engasjement som kommer til uttrykk på mangfoldige måter: for eksempel stiller noen strenge krav til å bevare Kabelvåg slik det er i dag, noen vil renovere havna og sentrumsområdet, og andre vil utvikle potensialer for både kultur – og reiselivet. Ifølge Cabrera og Viken (2021) ser det ut til å være en generell frykt for endring i Kabelvåg, en bekymring som har blitt forsterket med tiden. Næringsaktører og utbyggere opplever blant annet den lokale motstanden som mer dominerende nå enn tidligere. Et økende engasjement, og de lokale praksisene med å krangle seg frem til løsninger, opptrer muligens heller som en type bremsekloss. Det kan virke, kanskje for spesielt entreprenørene, som at det er for mye fragmentert tenkning i engasjementet kabelvågværingen har for stedet den bor, dvs. at det er for lite helhetlige perspektiver på og stabilitet knyttet til stedsutviklingen.

6.4 Bostedets betydning for hverdagstrivsel for de som kommer til

Dette narrativet er basert på intervju med noen tilflyttere i Kabelvåg. De samhandler og «møter» stedet i det daglige gjennom andre perspektiver, konstruert av stedene de har flyttet fra. Tilflytteren bidrar dermed til å ilegge Kabelvåg en sammensatt stedsidentitet, formet av lysten til å bli boende og til å skape et nettverk på stedet.

«Jeg kom jo til Lofoten fordi jeg tenkte det måtte være fint å bo på et så nydelig sted rett og slett, og at det måtte være noen fine mennesker der da. Jeg oppfatter Kabelvåg som et familiested der vi over tid også har fått et sosialt nettverk med likesinnede» ble jeg fortalt under et intervju i det åpne kontorlandskapet på TIND – arkitektur. Mona, som er tilflytter, valgte å flytte til Kabelvåg fra Oslo i voksen alder. I flyttelasset hadde hun med seg både mann og barn. Før hun og ektemannen tok et aktivt valg om å flytte til stedet hadde de nesten ikke satt sine føtter på stedet. De kjente heller ingen andre som bodde der, forteller hun. Tre store vinduer på rad og rekke åpner opp det ellers minimalistiske lokalet som tilhører flere små og mellomstore bedrifter, de fleste knyttet til turistnæringen. Promenaden langs Svolveværbader i høstsolen og vannet er mørkegrønt under den enorme betongen som utgjør kaia. Restauranten Bacalaos hvitmalte grunnmur er kontrastfull mot de metalliske og moderne høybyggene som ruver høyt på hver side av vinduene. Mona tilbyr meg noe å drikke, og jeg takker høflig ja til et glass med kaldt vann. I samtalen vår om stedstilhørighet og valg av bosted forteller hun hvordan Kabelvåg oppfattes som både sjarmerende og trygt, et sted der «alle kjenner alle» på godt og vondt. Nærheten til naturen og i en kombinasjon med et roligere byliv enn i Svolvevær, blir tydelig høyt verdsatt. Et «fritt» lofotliv forstås som forlokkende, og kanskje nesten eksotisk, fra storbyens kjas og mas. Dette oppfattes av særlig småbarnsfamilier og tilflyttere som en av mange årsaker til å flytte eller bli boende på stedet i kortere eller lengre perioder. Og selv om Mona ikke kommer fra Kabelvåg forteller hun om hvordan det er å leve på et slikt sted, der ute i havgapet, med en stolthet:

Det er litt avslappet på en måte, det er roligere og føles trygt. Man føler seg på en måte akseptert for den man er. Kanskje har Kabelvåg alt det man søker etter når man velger å flytte ut av storbyen. Det er en sånn fin balanse med alt egentlig, man er tett på havet og fjellene, man kan gå på fjelltur etter jobb. Som kollegaen min Marianne her så ble også jeg forelsket i Kabelvåg når jeg flyttet hit.

Først og fremst ansees Kabelvåg som en arena for rekreasjon og det gode liv, der naturen er av like stor betydning som det sosiale nettverket Mona og flere av tilflytterne er en del av.

Figur 11: Arbeidern. Stedets selskapslokale, utested og restaurant. Det var også her folkemøtene ble holdt (Bilde: Ida Moxness Stock).

Daniel, en ung student ved Nordland – film og kunstscole, trekker også fram viktigheten av å ha et godt nettverk som tilflytter i Kabelvåg. Å flytte til stedet baserte seg først og fremst på et ønske om å prestere godt innen film og foto. Ifølge Daniel er Kabelvåg et idyllisk sted med et godt sosialt miljø. Da sikter han særlig til gruppen han tilbringer mest tid med, nemlig sine medstudenter og andre som har flyttet til i sammen aldersgruppe. Han har også blitt kjent med folk med annen internasjonal bakgrunn som han selv: *«det sosiale har ført til en naturlig «space» gjennom at vi kommer sammen siden vi har de samme interessene og verdiene»*. Arbeideren er et møtested Daniel og de andre studentene henger sammen ofte, og de trives svært godt der. Præstenbrygga derimot brukes heller av elevene fra folkehøyskolen, de har han enda ikke fått noen god relasjon til. Praten vår går lett og når vi beveger oss inn i Mattisvika, et par minutter fra sentrum, går vi forbi huset der Daniel bor i et kollektiv. Gammelgården er et gammelt hvitt fredet hus fra 1846, som nærmest knirker i takt med festene og de sosiale sammenkomstene han og romkameratene har arrangert hittil.

Daniel trekker frem «musikkvideo-kvelden» som en suksess. I retning moloen går vi forbi flere nye funkishus i høyden, og jeg spør hva han synes om disse:

*Kabelvåg består av en «clash» mellom det gamle og nye, og jeg synes det på en måte fungerer her. Så klart er det ikke alt som er like fint, men det er ut ifra hva jeg liker da. Slik som der ute på tuppen (*peker), det bare funker fordi huset er bygd for å være en del av landskapet, og der som kirka er, den passer også inn i stedet på en måte.*

Slik Daniel ser det er boliger og bygninger kun materielt, bygd for å utrykke det de som eier huset synes er fint å se på. Vi ankommer moloen i full høstsol, og utenom to andre turister er vi alene. Han forteller meg om deler av livet han har levd i Larvik, og trekker spesielt frem viktigheten av å bo nært havet. For Daniel gir nærheten til sjø og hav rom for en «pust i bakken», men også kreativitet. Ungdom og andre tilflyttere jeg har kommet i kontakt med har løftet frem sine ønsker om klesbutikker, Starbucks og et yrende uteliv. Daniel ønsker ikke noe av dette. Han assosierer først og fremst storbyen som en distraksjon, og derfor trives han enda svært godt med det livet han har fått i Kabelvåg. Utdanningen, veilederne og medstudentene er andre grunner til hans trivsel på stedet. Slik Daniel ser det bidrar særlig kunst og film til å skape ulike budskaper og meninger i det offentlige rom, og han forteller meg om byer der dette har fungert godt. Samtidig forstår han kunst som noe personlig og individuelt, noe «hvermannsen» kanskje har problemer med å fortolke i det daglige. Til tross for dette ser Daniel kunst i det offentlige rom som positivt da det samler folk gjennom meningsskapende praksiser. Dette mener han også gjelder for steder og i utviklingen av dem. Og på samme måte som at foto og film er noe personlig for den enkelte, vil også et sted være «*hva folk gjør det til for seg selv. Et sted fortjener å være noe, fordi de som bor og jobber der velger å engasjere seg i at det skal være et godt sted å bo*», forteller han. For selv om Daniel er svært tilfreds med Kabelvåg slik det er i dag, har han samtidig forståelse for at noe må til for at et sted bare kan fortsette å være. Vi beveger oss fra moloen i samme retning som vi kom, og disen fra havet rundt oss har begynt å sive innover land. Ifølge Daniel er det alltid viktig å bevare elementene som tidligere har vært et sted, og det er ingen unntak for Kabelvåg. Samtidig som at det er viktig at stedet ikke blir til et «*dødt sted*» i framtiden, er det nødvendig å stille spørsmål om hvorvidt en metropolis med høye skyskrapere og kjøpesentre er ønskelig understreker han. Sentralisering har jo vist seg å gi dårlige vilkår for de som bor og bruker de små stedene i dagens distrikts-Norge.

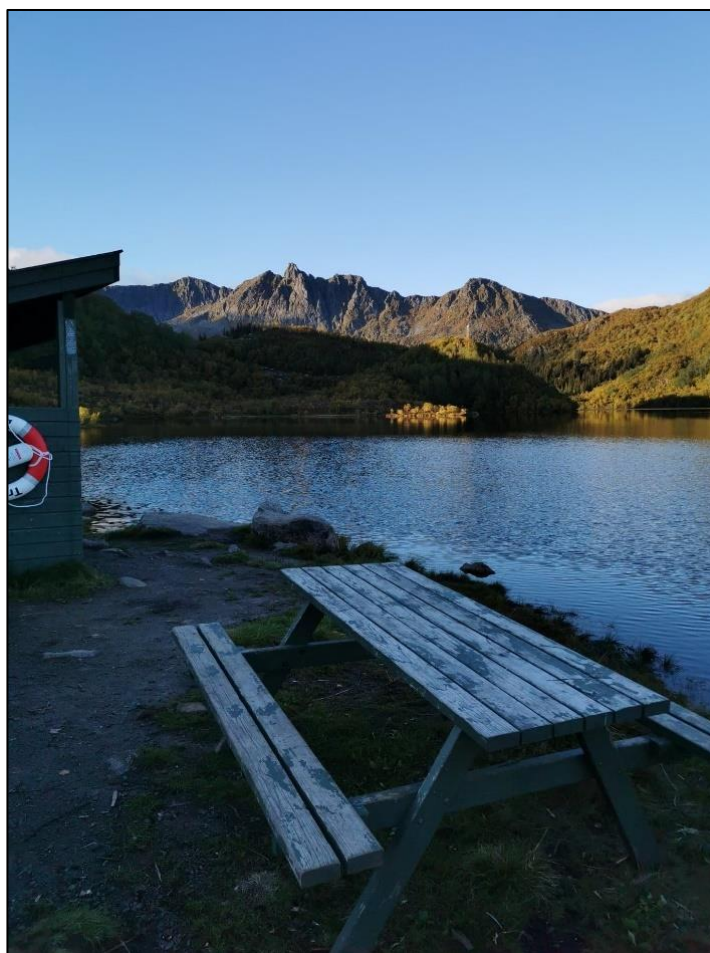
Figur 12: Kunststudenter har dekortert gamle kaiområder (Bilde: Ida Moxness Stock).

6.5 Kabelvågmarka og sjøen

I det følgende presenteres noen narrativer om Kabelvågmarka og sjøen slik de forstås av ulike grupper i Kabelvåg. Spørsmål knyttet til vern og tilrettelegging av tur – og grøntområder har blitt tatt opp med jevne mellomrom, blant annet på de åpne folkemøtene der utviklingstiltak om områder i og utenfor Kabelvåg har blitt diskutert. Flere i lokalbefolkningen og representanter fra kommunen forstår blant annet Kabelvågmarka som en særskilt viktig natur – og friluftsområde, lokalisert nordvest for sentrums randsonen. Dette tas det i stor grad hensyn til i planavgrensningen for den nye kommunedelplanen for Kabelvåg (Vågan kommune 2021). I planarbeidet drøftes det hvorvidt viktige naturområder må sikres for framtidig bruk, samt hvordan områdene kan forbedres og dermed gjøres mer tilgjengelig for den enkelte.

På en haug ved E10 ligger Marithaugen sykehjem, som sammen med noen eldre og nyere eneboliger forstås som «inngangen» til marka. I kabelvågmarka er det blant annet tilrettelagt for rekreasjon i form av lengre og kortere gåturer på nybygde naturstier og veier, anlagt av Kabelvågmarkas venner. Det har i senere år blitt anlagt en rekke skiløyper i regi av KS ski Lofoten, som strekker seg fra Kabelvåg og til Svolvær. Sammen med skytebaner driftet av Vaagakallen skytterlag, bademuligheter ved Prestvatnet og fiske i Store-Kongsvatnet tilbys det en rekke ulike fritidsaktiviteter, sommer som vinter. Og det var her i markas ulendte myr-terreng, omkranset av Lofotfjellene Rødlitinden og Tjeldsberg, at jeg sammen med min utleier Sissel og hennes svigerdatter Emma slapp hunden deres fri, og gikk i retning Stor-Andershaugen. Dette er en mindre høyde lokalisert en times tid fra Kabelvåg sentrum. I skogholtet, før stigningen mot toppen ble brattere, møtte vi på flere som Sissel og Emma kjente fra før. Flere av ansiktene dro jeg selv kjensel på og for å holde den viktige turtradisjonen i live, hilste jeg også på de vi møtte på veien mot vår destinasjon for kvelden. Etter en kortere «pust i bakken», og en liten kvikk-lunsj på deling, fortsetter vi. På veien oppover forteller Sissel oss om sin til tider bekymringsløse barndom i Kabelvåg, en tid da nærheten til idrettstilbud, familien og skolekamerater var en berikelse. Hun jobber i dag som lærer på Øst-Lofoten videregående skole i Svolvær, en skole hun selv studerte på i sine ungdomsår. Vi går forbi et mindre ferskvann og etter et par minutter på en smal ulendt tursti når vi toppen av Stor-Andershaugen, som ikke er høyere enn 146 moh. Fra en utkikkspost får vi et automatisk overblikk over markas størrelse, et område som strekker seg flere kilometer i alle retninger.

Mens vi drikker hver vår kaffekopp forteller Sissel videre om det å bo og vokse opp i Kabelvåg. Hun forteller om steder hun liker godt og om fjelltopper hun har besteget alene og sammen med andre. Nærheten til naturen blir her trukket frem i fortellingen om stedet: *«noe av det beste med å bo i Kabelvåg er at det er så nær havet og fjellene»*. Både gamle og nye innbyggere i Kabelvåg forstår naturen som et kjennetegn ved stedet. Fra en slik tilnærming er naturen dermed en vedvarende og viktig tilhørighetsskapende faktor. Ifølge Savage (2005, i Lewicka 2010) konstruerer mennesker steder og gir dem identiteter gjennom selektiv tilhørighet, «elective belonging», ved å velge ut deler av det lokale nærmiljøet som de identifiserer seg med.

Figur 13: Prestvannet i Kabelvågmarka (Bilde: Ida Moxness Stock).

Kabelvågs beliggenhet midt i naturen har siden middelalderen spilt en stor rolle for lokalsamfunnet. En klar kvalitet har siden den gang vært stedets nærhet mot havet. Dette gjenspeiles også i kommuneplanens samfunnsdel og i planens visjon om at Kabelvåg skal være «tett på havet og fjellan i en kreativ kystkultur» (Vågan 2020). Stedets langvarige relasjoner med omverdenen inngår også i fortellingen om stedet. Fiskeværet betegnes vekselvis som en «bakevje» og en «port mot verden». Kabelvågs attraktivitet og framtidige utvikling kan med utgangspunkt i dette hevdes i stor grad for å illustrere en praksisbasert tilnærming til natur. Naturen finnes imidlertid overalt, innimellom eneboliger i sentrum og i fjæra blant rullesteiner og tare. Stedet preges kanskje ikke av urbanitetens kjennetegn, men selv om kaffebarer, utesteder og møteplasser mangler, har beboerne i Kabelvåg havet, utmarka og fjellet. Dette er noe lokalbefolkningen på tvers av alder, kjønn og etnisitet ser ut til å ha felles. Naturen skaper med andre ord nye former for identifikasjon og til tider et heftig

engasjement for å bevare det «uberørte». Sistnevnte kom til syne da lokalbefolkningen ble presentert for planer om boligbygging på Marithaugen. Planen var å skape et mer variert botilbud i Kabelvåg, midt i «skogens hjerte», ved å bygge et nytt boligfelt av skogarealer i marka (Molaug et al. 2021). Lokalsamfunnet protesterer sterkt til dette. Naturen i Kabelvågmarka betyr for mye og skal ikke røres. Her konstrueres naturen gjennom prosesser, som både rommer det politiske, det sosiale i form av symboler, men også noe materielt forankret i praksisene som utspiller seg. Kabelvågs historiske forankring er samtidig med på å befeste et «image» som fiskevær og har i flere hundre år bidratt til at de lokale innbyggerne har vært orientert ut mot havet og fjernere farvann. Stedets umiddelbare nærhet til havet understreker dermed i stor grad Kabelvågs identitet som «kystby». Lokalbefolkningen og kommunen løfter særlig frem hvordan folk som kommer tilreisende ønsker, og nesten forventer, å finne gode fiskebutikker eller spisesteder langs kaia og innover mot Smedvika. Forretninger som dette er i dag nærmest ikke-eksisterende og oppfattes av lokale «ildsjeler» og næringsaktører som en mangel på stedet.

Sosiale relasjoner spiller en viktig rolle for hva som gjør Kabelvåg til et, men også flere steder. Kabelvåg skapes og gjenskapes som følge av de sosiale praksisene som foregår der. Lokalbefolkningen og stedets eksisterer i et gjensidig påvirkningsforhold. Stedet gir noe til innbyggerne i form av historier, følelser og minner. Stedsfortellingene viser også hvordan lokalsamfunnet tross uenigheter og interne krangler til tider kommer sammen om å bevare de stedskvalitetene og egenarten som gjør Kabelvåg til sted for dem. Ved å se på Kabelvåg som materiell setting for sosiale interaksjoner, som *locale* (Agnew 1987), trekker man også Kabelvåg inn i relasjonene mellom menneskene som bor der. Gjennom engasjement og tilhørighet gir også lokalbefolkningen noe tilbake til stedet.

7. DISKURSER OM UTVIKLING OG PLANLEGGING I VÅGAN

I det foregående kapittelet reflekterte jeg over hvordan Kabelvåg sine ulike identiteter bidrar til å skape fire bestående «steder». Den empiriske analysen viser at det er et gjensidig påvirkningsforhold mellom innbyggerne, kommunen og stedene de forholder seg til i dagliglivet. Narrativene om Kabelvåg er med andre ord like dynamiske, som stedene aktørene konstruerer. Masseys (1995, 2005) teoretiske bidrag til samfunnsvitenskapen kan i dette tilfellet forsterke det relasjonelle perspektivet på Kabelvåg. Planprosessen og stedsutviklingen utspiller seg i ulike nettverk som gjør at Kabelvåg blir «sammenkastet» på nye måter. Empirien viser også hvordan stedene henger nært sammen med den enkeltes innbygger liv, identitet og tilhørighet. Kabelvåg kan på en slik måte forstås som flere verdener som griper inn i hverandre. Dette utfordrer tradisjonelle stedsforståelser og planteori, der sted og rom er statiske og avgrensbare – som polygoner på et kart.

I dette kapittelet vil jeg forsøke å svare på hvordan de ulike stedsidentitetene som former Kabelvåg kan planlegges for av kommunen. Ved å vise til relevant empiri skal jeg drøfte om kommuneplanleggingen tar hensyn til et «stedsoppmerksomt» blikk. Jeg skal også reflektere over ulike utfordringer Vågan møter på i planleggingen av steder som blir til, og alltid er i endring. Dette er av betydning for hvordan steder påvirker planleggingen. Slik jeg ser det vil perspektiver fra nyere stedsteori være et godt utgangspunkt å drøfte ut ifra. Jeg skal vise til Agnews (1985) oppfatning av sted som *location* for å fremheve en diskusjon mellom det absolutte og helhetlige stedet Vågan arbeider mot i planleggingen av Kabelvåg, i møtet med en relasjonell tilnærming til sted og rom som heterogene og uten faste grenser.

7.1 Kabelvåg som flere steder

Ifølge Berg og Dale (2015) bidrar planlegging til å skape steder, men steder blir også til som resultat av ulike sosiokulturelle prosesser. Jeg har forsket fram Kabelvåg som ulike steder basert på empirien. Massey (2005) insisterer på sin side at steder er produkter av innbyrdes forhold: de er en arena av multiplisitet som lar stedene være unike og oppfattes på denne måten. På tross av samme geografiske posisjon i kommunen gir derfor Kabelvåg lokalbefolkningen og kommunen ulike stedsopplevelser. Det som former stedenes egenart er

ikke dets internaliserte historie eller gateadresser, men heller en forståelse av at Kabelvåg er konstruert fra en samling av møter og relasjoner som veves sammen.

Noen dager starter jeg på treningssenteret, eller her ute i naturen. Jeg bruker mye tid med familie og venner. Hvis jeg møter noen på gata jeg ikke kjenner, så vet de sikkert hvem bestefar er.

Som mange andre steder oppleves Kabelvåg som en arena for de «mange møter». Dets relasjonelle funksjon som møtested kan forstås langs en rekke dimensjoner i materielle, men også lokalkulturelle forhold. Slik det kommer frem av sitatet består Kabelvåg av lokale miljøer som møtes i dagliglivet, som for eksempel på treningssenteret eller i naturen. Forholdet innbyggerne har til sine omgivelser står som sentralt i deres stedsforståelse, og er ifølge Greve (2015) det som gir noen steder karakter for å være nettopp det. Samtidig kjenner de fleste i lokalbefolkningen til hverandre fra før. På bakgrunn av noen felles interesser og verdier skapes det sosiale fellesskap dem imellom (Hylland Eriksen 2010), slik som for Daniel og hans skolekamerater, eller for Mona og de andre tilflytterne. Sistnevnte gjøres tydelig og klart gjennom den kjente kafékulturen i Kabelvåg. Bakeriet Unseld kan i et slikt tilfelle forstås som et «rom», hvor sosiale handlinger utspilles og krysser hverandre (Cresswell 2013). På bakeriet møtes ulike omgangskretser, og bekymringer om og framtidsutsikter for Kabelvåg blir diskutert i fortrolighet. Selve opplevelsen av bakeriet ser ut til å forsterke en form for kollektiv tilhørighet som innbyggerne samles om, både i dagliglivet og til «fest». Slik jeg oppfatter det representerer bakeriet, Arbeideren, moloen og Nordland kunst – og filmskole symbolske identiteter og tilhørighet, med en lokal «referanseramme». Bakeriet har dessverre etter feltarbeidets slutt blitt lagt ned.

Det ligger noen personlige verdier til grunn for å bo her. Jeg liker meg både fordi det er fine folk her, men også fordi det er fint her.

Vestby (2018) stiller imidlertid spørsmål om hvorvidt det er mulig å knytte seg til steder på bakgrunn av instrumentelle og funksjonelle dimensjoner, som for eksempel bakeriet. Som nevnt er Kabelvågs tilfeller med blant annet Coop Extra, Arbeideren, bakeriet Unseld, skoler og barnehager gode eksempler på hvordan stedets materielle funksjoner kan fungere som en forutsetning for tilhørighet og «sense of place». Ifølge Massey (1995) bør ikke steder oppfattes som verken avgrensede eller som fullstendig prisgitt relasjoner. Materialiteten som

former steder og landskapet rundt oss har også blitt til gjennom forbindelsene dette har til resten av verden, sier hun. Den relasjonelle tilnærmingen til sted og rom kan dermed ses i sammenheng med forståelsen av skala – det kan aldri finnes strukturer på steder uten at vi som mennesker handler i den verden vi er virksomme i. Slik jeg ser det gjelder dette like mye for planleggingen av Kabelvåg, nemlig at kommunen må være «tilstede» der hvor endringer er ment å finne sted. Dette gjelder også i møtet mellom det lokale og «ikke-lokale» som sådan. En eldre tilflytter sa følgende under et av de åpne folkemøtene, der jeg deltok som observatør:

Vi har jo alt vi trenger her. Vi har egentlig ikke noen behov for å reise til Svolvær for å handle. Det er godt å ikke måtte forholde seg alt for mye til folk, støy og sånt synes nå jeg.

Relasjoner kan i møtet med det «ikke-lokale» blir til et bidrag som forsterker følelsen av tilhørigheten vi har til stedet der vi bor, ved at vi sammenligner det vi selv kjenner til med noe fra «utsiden». Dette resulterer i at vi ofte føler en sterkere tilknytning til det kjente fremfor det ukjente. I artikkelen «A global sense of place» (1994) argumenterer Massey for at mange av de som skriver om globaliseringens «innsnevring» av steder forsterker følelsen av sårbarhet og usikkerhet for hva dette kan føre til for oss. Jakten på steders «ekte» betydning blir for den enkelte kommunen og planleggere oppfattet som en reaksjon på ønsket om en «fast» stedsidentitet i møtet med bevegelse og forandring. At folk flest har behov for fred og ro, og til å skape et tilholdssted for seg og sine er ingen overraskelse (Relph 1976; Moldenæs 2006). En oppfatning av Kabelvåg, av å være «rotfestet» kan således gi en form for stabilitet som kommunen gjerne ønsker, og i tillegg være en kilde til en uproblematisk identitet, som for eksempel «kabelvågværing». Massey (1994) argumenterer at det er ulike grunner for at en reaksjonær forestilling om steder er utfordrende. Hun stiller seg deriblant kritisk til at steder har en «fastlåst» identitet, eller *genius loci*, som det gis uttrykk for i et essensialistisk og territorielt perspektiv.

Som et eksempel på at steder har flere identiteter viser Massey til området Kilburn i London, et område hun selv har bodd i mange år. I det følgende reflekterer hun over steders «mangfoldighet» ved å sammenligne steders identiteter med menneskers: *«If it is now recognized that people have multiple identities, then the same point can be made in relations to places. Moreover, such multiple identities can either be a source of richness or a source of*

conflict, or both” (Massey 1994, s. 65). Et av problemene med planlegging, ifølge Massey, er at det ofte foregår en uriktig identifisering mellom lokalsamfunnet og stedet som helhet. Det er ingen lokalsamfunn som er de samme hele tiden. Det finnes også lokalsamfunn som ikke befinner seg på samme sted, men som heller går på tvers av landegrenser, som store religiøse samfunn. I Kabelvåg finnes det også flere «lokalsamfunn» innenfor samme sted. Disse blir for eksempel til på de lokale arbeidsplassene, i det rike idrettslivet, og i ulike lag – og foreninger.

Jeg bor jo langt hjemmefra. Ofte må jeg ha flere mellomlandinger, eller så må jeg ta buss til Narvik og så tog. Det er godt å vite at vi er flere i samme «båt» her.

Dette sitatet viser hvordan mobilitet har en sentral rolle i det relasjonelle Kabelvåg. Ifølge Cresswell (1996) handler ikke mobilitet om hvordan vi beveger oss mellom steder. Måten lokalsamfunnet og stedene knytter seg sammen med andre steder gir imidlertid en ny forståelse av Kabelvåg. Sitatet understreker samtidig hvordan Kabelvåg ligger i periferien, både i regionen, men også på landsbasis. Slik jeg oppfatter det blir denne avstanden forsterket av opplevelsen tilflytterne har av å befinne seg «langt hjemmefra». En betydelig innsats er derimot gjort av Vågan for å opprettholde sine relasjonelle sammenkoblinger mellom steder i Kabelvåg, men også mellom Kabelvåg og kommunen. Eksempler på strakstiltak er å legge mobilitetspunktet ut av Kabelvåg sentrum og langs E10, og i tillegg etablere bedre kollektivtilbud med buss på tvers av kommunen (Vågan kommune 2021). Gjennom å etablere en ny nettverksinfrastruktur vedlikeholder og styrker Vågan sine fjerntliggende forbindelser. Samtidig eksisterer det en bekymring i lokalbefolkningen at når folk bruker mer tid andre steder, vil tilknytningen til Kabelvåg bli svekket. Dette understøttes av flere av informantene i denne studien, særlig de som pendler til og fra jobb andre steder i kommunen. Den relasjonelle tilnærmingen forstås her som en «trussel», som går på bekostning av et essensialistisk og territorialistisk perspektiv på sted (Cresswell 2013, s. 225). Mobilitet assosieres med en «rotløshet». Sitatet fra folkemøtet viser også til noen subjektive oppfatninger om at Kabelvåg skal være et sted. Frykten for at Kabelvåg skal bli en bakevje der kreftene fra sentraliseringen virker inn på alle fronter, er med andre ord tilstedeværende.

7.2 Mellom stedets relasjonalitet og «essens»

Her har vi en sånn balansegang i det man ønsker å bevare, men også samtidig at vi ønsker å bli et nytt sted kanskje. Det er mange som er glade i stedet sitt, og som føler ekstra på at det er mye som «står på spill», enten at det skal bli et bedre sted eller at det skal fortsette å være slik det alltid har vært.

Det relasjonelle stedsbegrepet har blitt kritisert, spesielt av politiske og økonomiske geografer, som mener søkelyset på relasjoner fortrenger betydningen av regioner og territorium (Passi 2009; Cresswell 2013). Et sted kan forstås som et avgrenset område som hører til og tar vare på viktige funksjoner som regionen stedet er en del av har (Brox, 1996). Relasjonen Kabelvåg har til andre steder i regionen forsterkes for eksempel gjennom eksporten av betong fra Rækøya, og ut til de «store prosjekters stedsutvikling». Hvordan Kabelvåg er i dag, og har utviklet seg fra å være et fiskevær til å bli et tettsted, har derfor mye med forholdet stedet har til Henningsvær og Svolvær, men også til steder som Bodø, Harstad og Tromsø. Det er interessant å reflektere over om Vågan bare inntar rollen som samfunnsutvikler innenfor kommunegrensene, eller om planleggingen av kommunen som helhet også følger prosessene som finner sted på «utsiden». Om sistnevnte er tilfellet kan det også diskuteres om kommunen også planlegger for regionen den hører til.

Potensialet ligger jo her, rett foran oss. Vi hadde en Oslo-investor som ringte fordi han hadde sett en annonse på finn om en tomt vi hadde til salgs, og han bare «ja, det ser jo helt fantastisk ut, rett ved havet og i Lofoten». Hvor enn man kommer i Vågan er man i kontakt med naturen. Vi har fjell med bra turstier og vi har fiskevann for de som liker sånt. Det er fantastisk!

Dette sitatet er hentet fra et intervju med ordføreren i Vågan kommune. Med unntak fra fiskevann og mange turstier, handler utdraget like mye om subjektive oppfatninger av natur og landskap enn om *fakta*. Begrepsbruken illustrerer at bildet av naturen i kommunen er fantastisk er vel så rådene i diskursen om Lofoten (Antonsen 2011, s. 93). Fysiske og naturgitte elementer, som hav og fjell, er av betydning for hvordan kommunens identitet formes. Salgsannonsen kan videre forstås som et kraftfullt «verktøy» for å tiltrekke seg folk til Vågan, ved å gi et bestemt bilde utad. Kommunens visjon om at Kabelvåg skal være «*tett på havet og fjellan i en kreativ kystkultur*» (Vågan kommune 2021), former til dels et idyllisk bilde av stedet. Når det kommer til nettverksbygging og omdømmebygging kan Vågan dra fordeler ved at Lofoten er en kjent merkevare med et godt innarbeidet «*image*» som reiselivsdestinasjon. Kommunen trenger derfor ikke å opplyse mulige besøkende eller

tilflyttere om at Lofoten eksisterer. Dette gjelder også for Kabelvåg, som med sin geografi ligger i midten av alt dette.

Jeg har et inntrykk av at folk synes det er godt å bo her. Vi vil jo at folk skal komme hit og trives. (...) Det er et godt sted for de med barn. Vi har gode skoler og barnehager, og stedet oppleves trygt.

I stedsutviklingssammenheng kan det se ut til at kommunen jobber for å øke Kabelvågs attraktivitet som «bosted». I sitatet ovenfor forteller en planlegger i kommunen hvordan de forsterker omdømmet Kabelvåg har som stedet der folk kan bo og etablere seg. Dette har flere likhetstrekk med Cruickshank og Lysgårds (2012, i Røe og Vestby 2015) studie av stedsdiskurser i fire ulike bygder i Agder. Deres konklusjon er at steder kan gjøres meningsfulle på to måter: som bosted og autonomt sted. I sistnevnte betraktes tettstedet eller *bygda*, som en egen samfunnsform. Det er steder som gis betydning som «noe mer enn» å være et nabolag eller steder der folk bor, men forstås heller som delvis autonome kulturelle og økonomiske enheter (jfr. Polanyi 1944; Barth 1965). Stedets beliggenhet i landskapet er videre av betydning for de lokale arbeidsplassene og tilbudene som allerede finnes. Inspirert av Bourdieu (1996) inngår Kabelvåg i ulike kapitalformer: i dette tilfellet *økonomisk* ved at stedet blir en ressurs det kan hentes fortjeneste ut av ved at flere flytter til. I tillegg gjøres Kabelvåg meningsfullt som et bosted, et sted der tradisjonelle nettverk og familie er av betydning. Det lokale tjenestetilbudet blir viktigere enn et *glokalt* arbeidsmarked, og arbeid foregår i enyrketilpasninger, gjerne gjennom utpendling (Cruickshank og Lysgård 2012, s. 31, i Røe og Vestby 2018). I lys av overnevnte forstås Kabelvåg som en arena for rekreasjon, sosiale relasjoner og ulike tjenester. På bakgrunn av dette blir stedet et «naturesindig» bostedsvalg for de som flytter fra, og for de som kommer til. Strømmene ut er derimot større enn strømmene inn. Lignende stedsdiskurser er også gjenkjennelige i planleggingen og utviklingen av tettstedet. Oppfatningen av Kabelvåg som det «gode bostedet» løftes frem av tilflyttergruppen som riktig. Ønsket om å ivareta identitetene stedet har som «kystby» og «fristed» kan derav bli et legitimeringsgrunnlag når det kommer til hvilke forventninger lokalsamfunnet har til planleggingen av stedet.

Vi ønsker jo å bevare det som er, i møtet med noe nytt. Det er jo derfor folk vil være her. Kvalitetene vi ser med de små smugene, den hvite trehusbebyggelsen, havet og «oj her var det mye rart» liksom. Det er jo Kabelvåg det.

Omgivelsene i Kabelvåg forsterker her en opplevelse av identitet og tilhørighet. Stedets materielle og fysiske strukturer er med på å skape et særpreg og egenart som skiller seg fra andre steder (Berg og Dale 2015). Ved å blant annet kartlegge kulturminner og verneverdige bygg/områder i sentrum og naturen i en kulturhistorisk stedsanalyse» i planprosessen, ivaretar kommunen verdier som knytter seg til stedets historiske forankring og identitet. Fra kommunen sin side bidrar dette til et inkluderende miljø på stedet, som fremmer gode møtepunkter og trivsel for lokalbefolkningen. Dette kan resultere i et «levbart» sted der folk vil bo og jobbe, og som andre vil besøke. Slik jeg leser ut fra mine data så virker det som at trehusbebyggelsen i sentrum, de eldre fiskebrukene langs kaia og naturen, løftes frem og inngår i planprosessen som viktige steds kvaliteter som må vernes om. Bygningsmessige og naturgitte elementer på stedet forstås derav å representere det interne, dype og «rene» Kabelvåg. Stedets identitet som «kystby» fremstår i overnevnte å vise til noen spesifikke særpreg og kvaliteter som gir stedet egenart. At Kabelvåg har noe iboende som skiller seg fra for eksempel Svolvær, understøttes av flere av informantene i denne studien. Samtidig med at kommunen jobber iherdig med opprusting av karakteristiske kvartaler og bygninger i sentrum, belyser den planmessige utbyggingen av områder som Kreta, Eidet og Åvika imidlertid noe nytt. Endringer av steders fysiske omgivelser som følge av bevisst byplanlegging, kan også endre steders identitet (Berg og Dale 2015, s. 22). Et eksempel på dette er byen Glasgow i Skottland, som har blitt kvitt stemplet som forslitt industriby til å bli en attraktiv destinasjon for turister verden over. Denne typen fysisk planmessig opprustning går gjerne hånd i hånd med endringer i stedets «praksis».

Jeg tenker stort. Hvis vi vil være med på utviklingen, så må vi kanskje ofre noe da. Rækøya er viktig, det er en del av vår identitet på en måte. Skal vi klare å overleve her så må vi ha noe nytt, så enkelt er det.

Flere av informantene i denne studien løfter frem hvordan den «gode» tiden vil komme til Kabelvåg dersom kommunen legger til rette for utvikling og vekst. Slik jeg har vist i empirikapitlet gjøres det til stadighet et diskursivt arbeid for å konstruere fremtiden, blant annet gjennom en tro på at utvikling vil føre til en bedring av stedets økonomi og attraktivitet. Få arbeidsplasser, dårlig opprustning av sentrumsområdet, fraværende parkeringsplasser og lite variasjon i tilgjengelige boliger er med å forsterke stedets identitet som «soveby». Dette er lokale forhold kommunen forventer skal forverre seg inn i fremtiden. Ifølge kommunen

representerer industrien på Rækøya noe positivt, ettersom næringen over tid vil kunne tilby stedet langsiktige arbeidsplasser, som igjen vil føre til befolkningsvekst. En overbevisning om at økt turisme kan være med å snu en negativ trend i Kabelvåg er også tilstedeværende, men servert med en bekymring for at stedet skal bli en «turistbonanza». Skrei-prosjektet på Storvågan opptrer som en kilde til stolthet for hele kommunen, og kan derfor ses som et viktig bidrag for lokalsamfunnets opprettholdelse av stedstilhørighet og identitet.

Det er alltid i pengene at utviklingen ligger, og ved å drømme seg tilbake til det som har vært vil vi aldri kunne bevege oss fremover mot noe nytt.

Sitatet er hentet fra et intervju med en planlegger i Vågan. Forstått med et «ovenfra – og ned» blick (Fainstein 2010), kan Kabelvåg også forstås som et sted. Kabelvåg kan med andre ord forstås som *location* (Agnew 1987), og er en del av kommunen. Å forstå sted som *location* vil si, ifølge Agnew (1987) at man legger vekt på stedets bestanddeler og iboende kvaliteter. Kabelvåg har med andre ord en egenart som kommer til uttrykk gjennom dets fysiske strukturer. Stedets fysiske størrelser kan utvides og forsterkes gjennom landmassefyllinger og stedsutviklingsprosjekter, og endringer som «slår rot» andre steder viser seg også å ha en effekt på stedet. En mulig bi-effekt av byutviklingen i Svolvær fører med seg muligheter for utvikling i Kabelvåg også. Dette understøttes av de som bor på stedet, men som jobber i andre deler av kommunen. Planleggingen er med andre ord nært knyttet til ytre forhold og krefter, så vel som interne prosesser og engasjement.

7.3 Engasjement skaper steder

Livet er rikere her enn i Tromsø. Kanskje henger det mye sammen med at jeg har blitt eldre og ikke savner de samme tingene som jeg gjorde før. Sjarmen er jo at vi lever «tettere» på hverandre på en måte.

I alle småkommuner finnes det personer med en «opptatthet» av og som viser engasjement for stedet der de bor. Dette er ofte lokale aktører med flere «hatter», og som utmerker seg som ildsjeler. Enten de planlegger arrangementer eller byggedager, tar del i ulike lag og foreninger, eller står i spissen for å gjøre lokalsamfunnet attraktivt for lokalbefolkningen, så vel som besøkende. Felles for ildsjelene er imidlertid at de er pådrivere for både nyskaping og endring, og deres innsats kommer ofte et fellesskap til gode, dvs. at engasjementet indikerte eller direkte bidrar til den lokale stedsutviklingen (Vestby et al. 2014, s. 25). Vågan kommune

spiller en viktig rolle i å tilrettelegge for gunstige betingelser som fremmer et økende engasjement i lokalsamfunnet. Dette fordrer på kunnskap om sosiale og lokalkulturelle forhold: at kommunen, lokale politikere og planleggere vet hva som får lokalbefolkningen og næringslivsaktørene på stedet til å «gløde». I Kabelvåg finnes det et aktivt miljø med frivillighet og sterk dugnadsånd. Kabelvåg innbyggerforening, som er politisk uavhengig, arrangerer dugnader og legger til rette for at Kabelvåg skal være et meningsfullt sted, er en av disse:

Det her med innbyggerforeningen da, vi ønsker å bidra til å skape glede og begeistring blant Kabelvågs innbyggere. Så hvert år, med unntak av i år, har vi arrangert noe som heter «kabelvågmarkedet» (...) Det er trivsel og folk møtes.

I dette utsagnet forstås innbyggerforeningens ildsjeler å påta seg ansvaret for at Kabelvåg skal være et attraktivt og godt sted å være. Dette kan i stor grad knyttes til Massey (2005), som hevder steder for å være møtesteder som best forstås som begivenheter. I Kabelvåg har markeringer og festligheter alltid stått sterkt. Linjene kan trekkes helt tilbake til det første Vågastevnet på Storvågan, da området var preget av yrende liv på sommermånedene. Kabelvågmarkedet, Lofotkvelden og skreiinnsiget kan derav forstås som møtesteder som forsterker identiteten til stedet, så vel som lokalbefolkningens stedsidentitet. Ifølge Berg og Dale (2015) gir uforutsigbare og tilfeldige hendelser som festivaler, bygdedager og konserter en egen opplevelse av stedet som det vil være vanskelig å sette ord på. Den relasjonelle stedsforståelsen har hovedsakelig forsøkt å bevege seg langt bort fra synet på sted som avgrensede segmenter, formet gjennom dypt strukturelle krefter og praksiser (Cresswell 2013). Det gis imidlertid liten plass til hverdagslivets erfaringer, tilfeldigheter og følelser i det fastlåste og strukturelle.

Jeg er ikke herifra selv nei, men det betyr ikke at jeg ikke kan være stolt væring. Mange av de jeg kjenner vil ikke bo andre steder. Det gjør kanskje noe med oss å bo så fint med naturen som vår hage.

Sitatet er hentet fra intervjuet jeg hadde med Mona i Svolvær. Det viser på den ene siden hvordan vi velger å bruke steder, enten alene eller sammen med andre, har en betydning for hvordan vi opplever verden rundt oss og stedet der vi bor. Stedsbruk kan også forsterke følelsen av tilhørighet, og gjensidigheten som er mellom mennesker (Tuan 1977). Kroppslige erfaringer og spontane møter som følge av å være ute i naturen er også med på å forsterke

opplevelsen av Kabelvåg, og dermed også hva stedet kan bli i et planleggingsperspektiv. Det kan videre virke som at de sosiale praksisene som pågår i lokalsamfunnet har skapt en felles konsensus om at Kabelvåg er et sted med mye engasjement. Vissheten om at lokalbefolkningen skiller seg på positive måter ut ifra Svolvær og Henningsvær kan videre vise seg å fungere som en slags «boost» for både lokalpatriotisme og medborgerskap.

Vi bor jo alle i Kabelvåg og jeg tror uten tvil at det finnes en tilknytning der da, noe felles som lokalbefolkningen deler. Noe som gjør at vi kan være sammen om noe, nettopp fordi vi bor her.

Sitatet er hentet fra et intervju med en planlegger i Vågan. Han forteller hvordan kommunen sammen med innbyggerne i Kabelvåg er en del av et fellesskap i det samme lokalsamfunnet. Identitet og stedstilhørighet gir seg utslag i en omsorg for stedet. I vel så stor grad handler det om å bevare noen stedskvaliteter fremfor andre. Meløe (2011) knytter dette til betydningen av menneskelighet og samhørighet, noe han argumenterer for kan gi mulighet for dels overlappende nettverk på stedet (Meløe 2011, s. 7). I det øyeblikket lokalsamfunnet i Kabelvåg involveres i planprosessen, skapes det samtidig rom for et lokalt utviklingsarbeid som fordrer på bekymringer og framtidsutsikter om hva stedet kan bli. Når det er sagt vil hvert enkelt lokalsamfunn oppfattes og oppleves av personer ulikt. Kabelvåg som et lokalsamfunn har på bakgrunn av dette ulike kvaliteter som kan forstås som ressurs i planleggingen. Entusiasmen lokalbefolkningen har for stedet kan ses langs disse linjene.

7.3.1 Utviklingskraft utenfor kommunehuset?

Vi har et rykte på oss for å være kranglefanter og bråkmake. Det går nok en del energi på å krangle og klage internt. Vi bryr oss kanskje for mye.

Det råder imidlertid en oppfatning internt i kommunen at kabelvågværingene er kjent for å klage i saker som handler om stedsutvikling i Kabelvåg. Det er ikke uvanlig at det reises kritiske røster i lokalbefolkningen når det planlegges for høyhusbebyggelse langs kaia, med i hovedsak verneverdige kulturminner og lav bebyggelse. Innvendinger mot å bevare Rækøya som et friluftsområde for rekreasjon fremfor å være et område for industri har laget «hodebry» for lokale politikere og planleggere i kommunestyret. Studenter og ansatte ved kunst – og filmskolen har kjempet en iherdig kamp for å beholde skolen i Kabelvåg. Engasjementet har vært stort, med blant annet en markering på rådhuset i Svolvær og

fakkeltog og aksjon på moloen (Ingebrigtsen 2021). Kjernen i disse debattene dreier seg først og fremst om stedsfølelse og identitet. Diskusjonene understreker hvilke steder lokalbefolkningen bruker, og hva som gjør stedet attraktivt for den enkelte. Det dreier seg om steder der folk har noe til felles, og som de samler seg om (Vestby et al. 2014). Jakob Meløe (2011) understreker på sin side hvordan aktører forholder seg til sine steder, handler om det å være i stand til å «handle ut ifra» sine omgivelser. Det kan forstås som steders *handlingsrom*. Kunnskap om stedet fordrer på kunnskap om den verden vi befinner oss i (Meløe 2011, s. 9). Kabelvåg kan på bakgrunn av det forstås som en konstruksjon av den enkeltes subjektive stedsforståelse. Forbindelsen som er mellom lokalsamfunnet og kommunens «steder» understøtter at Kabelvåg er flere unike systemer på en og samme tid. Basert på empirien blir derfor sentrumsområdet, Rækøya og Nordland kunst – og filmskole til som tre overlappende steder, men så ulike synes de ikke å være. Dette kommer til syne ved at de ulike gruppene på stedet imidlertid samler seg om noe felles, nemlig om et Kabelvåg. Gruppene som går på tvers av de ulike stedene, hører også til i flere overlappende nettverk. Stedet kan derfor forstås som en arena for typer samhold som forsterker relasjonen mellom de ulike gruppene på stedet, og mellom dem og kommunen.

«Vi pleier å fleipe med det her på huset at de der protesterer på alt», sier en lokalpolitiker fra Vågan Arbeiderparti. Ifølge Leino og Laine (2011, i Nyseth et al. 2015) blir folk engasjerte i en planprosess på grunn av konkrete saker som berører folk direkte. Flere av informantene i denne studien løfter frem planprosessen, som kommunen sto i bresjen for, som utelukkende positiv for stedets framtid. Det virket i hvert fall slik for meg under de åpne folkemøtene der jeg var tilstede som observatør. Kommunen bestreber seg jevnt over på å fylle lovkravene om medvirkning, og det ser ut til at ulike former for engasjement oppstår på stedet. Samtidig kan et for sterkt søkelys på aksept og konsensus i selve planleggingen raskt resultere i at kommunen begrenser mangfoldige versjoner av Kabelvåg å få rom til å vokse (Jfr. Hillier). Det er alltid viktig å ta hensyn til at det er lokalbefolkningen på stedet som best egner seg til å forstå stedets behov og forutsetninger i stedsutviklingen (Jacobs 1961).

7.4 Diskusjon: Å planlegge for relasjonelle steder

I denne delen av oppgaven skal jeg diskutere følgende problemstilling: *hvordan kan flere stedsidentiteter planlegges for?* Effekter av lokale planleggingstiltak og

stedsutviklingsstrategier kan i hovedsak forstås på bakgrunn av steders kvaliteter, iboende så vel som tilførte (Røe 2006). I dette tilfellet gjelder det videre for hvordan Kabelvågs relasjonelle, «rene» og overlappende identiteter blir oppfattet av lokalbefolkningen, og planlagt for av kommunen. Enkelte synspunkt er formet på bakgrunn av bestemte interesser, og den tilførte forståelsen av stedet er noenlunde blitt til som en visjon om vekst versus bevaring, konstruert av både ovenfra – og nedenfra styrte prosesser. Kommunen, planleggere, lokale politikere og utbyggere har vært med på å sette sitt preg på planprosessen, og dermed også planen. Fra mine data finner jeg også skildringer av hvordan lokalbefolkningen i Kabelvåg opplever den gode eller vonde framtiden stedet står ovenfor. At Kabelvåg kan forstås som ett, men samtidig flere steder med overlappende identiteter, oppfatter jeg som en utfordring for Vågan kommune, som søker å legge til rette for god bærekraftig utvikling for alle sine innbyggere (Vågan kommune 2021). Det er videre et interessant spørsmål om hvorvidt kommunen evner seg til å planlegge for de ulike stedsidentitetene som former Kabelvåg. Det er også interessant å drøfte hvordan et relasjonelt kan inspirere og anvendes i en kommunal planleggingsprosess. Hva eller hvem forsømmer Vågan om kommunen velger å avskrive et relasjonelt perspektiv i planleggingen?

Det er jo vår jobb som planleggere å se helheten i ting. Det er det vi tenker med planen, vi ønsker at den skal dekke alle elementer på en måte. Vi håper vi kan «styre» utviklingen dit vi vil da.

Planlegging og stedsutvikling påvirker folks hverdagsliv i aller høyeste grad, og ringvirkningene er kanskje mer iøynefallende på de små stedene der kommunen er den øverste utviklingsaktøren. Sitatet over er hentet fra et intervju med en planlegger i kommunen. Hva som menes med «helhet» i planleggingen blir for meg mangefasettert. For det første kan det helhetlige i en planleggingskontekst knyttes til en mer strategisk form for planlegging som er målrasjonell. Hensikten kan være å gjøre visse prioriteringer over andre, slik at planer og stedsutviklingsprosjekter kan iverksettes. En umiddelbar flaskehals, slik jeg ser det, er utfordringene Vågan kan møte på når ønsket om å styre stedsutviklingen i Kabelvåg i «riktig retning» blir betydelig. For budskapet er vel og merke, ifølge Cruickshank (2014), at det ikke er kommunen og den enkelte planleggerens jobb å administrere lokale utviklingsprosesser fra et kontor på kommunehuset. Kommunen må samtidig ha kapasitet til å omfavne de sterke kreftene som finnes i Kabelvågs sosiale dynamikker og kompleksitet må

bakes inn i en plan. Spørsmål om stedsutvikling må bringes ut til en offentlighet. «Å være strategisk handler jo ikke alltid om å være den sterkeste aktøren, men om den som vet retningen», hevder Cruickshank videre (Cruickshank 2014, s. 7). Som vist i Healy og Graham (2010) kritiseres planlegging for å til tider være «stedsblind». Det kan diskuteres i hvilken grad denne kritikken også rammer planleggingen i Vågan kommune, og hvilke tiltak kommunen bør iverksette om det så er tilfellet. Kommunale planer kritiseres ofte på bakgrunn av at sted som «kategori» er fraværende. I kommunedelplanen for Kabelvåg opererer kommunen i hovedsak med ordene areal, bebyggelse og område, som nevnes hele 236 ganger i planprogrammet. Stedsbegrepet nevnes på den andre siden bare 40 ganger, og kan muligens oppleves som noe «stedsblind». Ifølge Nyseth et al. (2018) har forståelsen av ord som areal og område i kommuneplanlegging likhetstrekk med den absolutte romforståelsen, hvor steder «finnes» og ikke blir til, hvor et sted er ett sted og ikke flere (Nyseth et al. 2018, s. 270). Rom er imidlertid førende for all planlegging. På den ene siden vil jeg si at Vågan kommune har tatt innover seg deler av den relasjonelle stedsforståelsen i kommunedelplanen for Kabelvåg, ved å ha et søkelys på steds-kvaliteter, lokale forhold og innbyggerne som bor der. Planen viser samtidig til stedsutvikling som en positiv betingelse for tilhørighet og at grensene til Svolvær og Henningsvær har blitt mer porøse (Passi 2009), ved at kommunen inkluderer strategier som går på tvers av de administrative grensene. På den andre siden blir kommuneplanleggingen tilrettelagt av folkevalgte med en synlig lokal forankring og tilknytning i Kabelvåg.

Politikerne og planleggerne er en av oss. De er ikke bare stillingen sin, men også vanlige folk som handler på Coop Extra og som tar en øl på Arbeideren på fredager.

Sitatet er hentet fra en samtale med en ung tilflytter jeg møtte på tur i marka. Relasjonen kommunen har til resten av innbyggerne i Kabelvåg beskrives her som lite hierarkisk og er preget av likeverdighet. Jevnbyrdigheten kan også leses av den konsekvente omtalen av politikere og planleggere med fornavn. Kommunen utgjør med andre ord en del av lokalbefolkningen, og de fyller flere roller i lokalsamfunnet. Planleggerne og politikerne er med på å forme Kabelvågs overlappende identiteter, ikke bare på «avstand» som beslutningstakere i kommunen, men også ved å være en del av lokalsamfunnet som aktører. Bak dette ligger det muligens en ide om at Vågan kommune skal være til for innbyggerne.

Medvirkning og deltagelse henger alltid sammen med stedsutviklingen. Jeg tror de fleste har noe de ønsker seg da. Det er essensielle faktorer for å inkludere både stedstilhørighet og stedsbruk i planleggingen av et sted som Kabelvåg.

Midtveishøringer, barnetråkk og åpne folkemøter er noen eksempler på tiltak kommunen har gjort for å styrke innbyggernes eierskap til Kabelvåg, i tillegg til å forbedre sin egen kunnskap om stedet. Planprosessen kan på bakgrunn av dette forstås som en viktig arena for lokaldemokratiet. Healy (2010) argumenterer i sin studie viktigheten av hvordan «lokaldemokratiske» perspektiver i planlegging bidrar til at et bredt spekter av synpunkter og forståelser kommer fram i planprosessen. Ifølge Fincher og Iveson (2008, i Nyseth et al. 2018) feiler imidlertid planleggingsprosedyrer ofte – uansett hvor inkluderende de virker å være – i å leve opp til idealene om *procedural fairness*. Idealene om bred medvirkning som inkluderer hele lokalsamfunnet, viser seg å være vanskelig å gjennomføre i praksis, og gode planer blir i tillegg ofte «liggende i skuffen» (Nyseth et al. 2018, s. 274). Samtidig finner medvirkningsprosessene sted lokalt og forankres i Kabelvåg i en kombinasjon av at mange i lokalbefolkningen «brenner» for stedet de bor. Dette er også av betydning for Vågans forståelse om hvilke linjer utviklingen av Kabelvåg skal følge, og dermed hvilket Kabelvåg som kan bli.

Det skal være dynamisk, det skal være mye folk som har ulike bakgrunner som er et åpent samfunn for å si det sånn. Det skal liksom være sånn rom for å være seg sjøl her. I forhold til det med stedstilhørighet så ønsker vi at planen, kanskje har man ingen tilhørighet til Kabelvåg, men kanskje du kan finne deg en plass med de andre «raringene». (...) Samtidig vil jo det å bruke naturen etter jobb for eksempel være en god grunn til å flytte hit tror jeg.

I lang tid har opptattheten av å skape «attraktive» steder vært styrende for den stedsbaserte planleggingen. Inspirasjonen fra Floridas (2002, i Cruickshank et al. 2014) visjon om å gjøre steder og byer innbydende for den «kreative klassen», gjenspeiler seg imidlertid i den enkelte kommunes arbeid med markedsføring og stedsprofilering. Det gir deriblant kommunene rom til å drive med en kompetansebygging på bakgrunn av de som flytter til, så vel de som kommer på besøk. Å bli «attraktiv» fører samtidig med seg en annen form for «stedsblindhet» enn den Healy og Graham (2010) løfter fram i sin studie. Denne blindheten kommer heller av at strategiene som trengs for å tiltrekke seg folk, som oftest retter seg mot «de andre» fremfor stedets egne innbyggere (Nyseth et al. 2018). Vågan kommune framstilles på kommunens egne hjemmeside, og på sosiale medier som Facebook og Instagram, som en

friluftskommune. Følgende sitat er deler av første avsnitt i kommunedelplanens samfunnsdel: «Vi møter fiskebåtene på kaia, turister på nærbutikken, og naboen som går i fjellet. Vi ser nordlyset fra kjøkkentrappa, og kjenner stormen røske midtvinters» (Vågan kommune 2021). Sitatet viser først og fremst til kommunens lokalromantiske selvoppfatning, som i hovedsak illustrerer et bilde av enestående natur. Bilder tatt fra høyden over ruvende fjelltopper, bærplukking i marka og kajakkture i solnedgang er med på å forsterke dette bildet. Problemet er at dette «stedet» ikke er for alle. Igjennom arbeidet med stedsprofilering og omdømmebygging risikerer til dels kommunen å dyrke en «versjon» av stedets identitet – visse trekk blir valgt som representative (Røe 2006, s. 202). Til tross for at sitatet over fremhever det dynamiske og inkluderende i Kabelvåg, foregår det samtidig en endimensjonalisering av stedet som overser de som allerede bor på stedet. Igjennom stedsprofilering henvender kommunen seg til mulige tilflyttere ved å fokusere nesten utelukkende på vakker natur og infrastruktur. Etter min oppfatning legger ikke dette opp til et sosialt og kulturelt mangfold i Kabelvåg. Valget av informasjon hviler trolig på antakelsen om naturens sentrale betydning for livskvalitet og rekreasjon til folk i distriktene. At dagens tilflyttere, som reisende og mobile, anser naturen som viktig, understøttes også av flere av informantene i denne studien. Slik jeg forstår det er dette ikke noe særegent for Lofoten. Det er også andre kommuner som i arbeidet med stedsprofilering har søkelys på å fremme natur og friluftsliv.

Det er noen ganger vanskelig å jobbe med det vi gjør, for utviklingen går veldig fort og folk har veldig mange gode ideer, og som man kanskje ikke alltid har tenkt på mens man har laget planen.

Sitatet i denne delen er hentet fra et intervju med ordføreren i Vågan. Sitatet illustrerer på sin side en av utfordringene kommunen virker å ha, nemlig å iverksette planverket i praksis. For at planlegging skal være i stand til å skape gode steder, må sted først og fremst ilegges mening som noe «mer enn» styring av arealbruk (Nyseth et al. 2018). Dette kan ses i sammenheng med det Healy og Graham argumenterer for i sine studier, nemlig at «*et sted alltid er mer enn summen av bitene i det puslespillet som et arealkart utgjør*» (Graham og Healy 1999, s. 642). En plans organisering og samordning kan til tider oppleves som unøytral. Som vist over kan initiativ tatt fra kommunens side for å bedre omdømmet Kabelvåg har som «nært på naturen» på en og samme tid virke underbyggende. Dette kommer av at kommunen

forsterker en stedsidentitet som underkommuniserer andre identiteter og kvaliteter. Ifølge Nyseth et al (2018) vil aldri det mangfold av identiteter, interesser og meninger steder betyr for folk, kunne gjenspeiles i en plan (Nyseth et al. 2018, s. 278). Til det tror jeg steder er for komplekse, og planer for tekniske.

Hvilke stedskvaliteter, steder, folk og dynamikker planleggingen i Vågan skal ta høyde for i praksis, krever imidlertid mye lokalkunnskap og at ulike hensyn tas i praksis. Det er planleggerne og den enkelte kommunes ansvar å skaffe seg kunnskap om hvordan menneskene på stedet lever sine liv, både alene og sammen med andre (Healy 2007). Sosiokulturelle stedsanalyser kan opptre som gode kunnskapsgrunnlag for den framtidige kommuneplanleggingen, ettersom slike analyser tar hensyn til mangfoldigheten som preger steder. Det er i det minste min oppfatning.

Vågan kommune virker til tider å ha andre ambisjoner med stedsutviklingen i Kabelvåg enn det deler av lokalbefolkningen har. Antakelsen blir deriblant forsterket gjennom strategier for å øke næringsutviklingen på Rækøya, få mer turisme, og til slutt ruste opp den gamle bebyggelsen langs kaia. Dette kan ses i forlengelse av det Nyseth og Granås (2007), definerer som «place reinvention». Stedsutviklingsprosjekter og planlegging med hensikt om å skape «attraktive» steder ser deriblant ut til å omfavne en visjon om å være nyskapende og bygge omdømme. Det handler vel så mye om å iverksette noen normaliserte kommuneutviklingsidealer fra nasjonalt og lokalt hold. Anniken Greve (2015) argumenterer på sin side for om dette over tid kan føre til en «hvitvasking» av steders særegenhet. «*Om vi mister det spesifikke ved stedet av syne, risikerer vi også å miste av syne de som bor på stedet, og deres mange relasjoner og virksomheter*», hevder Greve (2015 i Nyseth et al. 2018, s. 277). Det er samtidig verdt å reflektere over hva kommunen risikerer å miste ved å satse fullhertet på en «rendyrket» stedsidentitet fremfor andre. Kan gode intensjoner om å gjøre Kabelvåg til et godt sted å bo, samtidig gjøre stedet ulevelig ved at folk i større grad velger å flytte fra som en konsekvens? Som andre steder trenger Kabelvåg arbeidsplasser for å overleve. Til dette trengs det folk. Det kan ikke være en «Kabelvågsjel» uten at noen i lokalsamfunnet er der og gir det en slik identitet.

Basert på teoriene og empirien i denne oppgaven kan Kabelvåg forstås både som en materiell setting for sosial aktivitet, geografisk lokalisering i kommunen og som noe som henger sammen med menneskelig opplevelse og relasjoner. Kabelvåg er alt dette og mer. Det består av overlappende identiteter som får agens gjennom engasjement og finurlige møter i naturen, men også på et bakeri i sentrum. Kabelvåg er også trehusbebyggelsen langs kaia og folkene som bor der. Healy (2007) spør deriblant etter et «stedsoppmerksomt» blikk i planleggingen. Hun argumenterer for at det relasjonelle stedsperspektivet må iverksettes i planer og planprosesser, ettersom et slikt perspektiv har en egnethet til å håndtere graden av uforutsigbarhet og aktører som finnes i lokalsamfunn, og i planleggingen av dem. Jeg vil ta utgangspunkt i at dette er svært positivt, og oppfører Vågan om å ta funnene i denne oppgaven til seg inn i sin tilnærming for senere planlegging i kommunen. Ved å anvende et stedsoppmerksomt blikk, et blikk som ivaretar omsorgen for Kabelvåg og dynamikkene som skaper stedet, er min oppfatning den at Vågan kommune kan planlegge for flere stedsidentiteter på en og samme tid. Da sikter jeg ikke bare til selve «rammen» som danner stedet, men også alt det som foregår inni. I det Kabelvåg der folk bor og lever sine liv.

8. KONKLUSJON OG AVSLUTNING

I denne oppgaven har jeg sett på sammenhengen mellom stedsutvikling og stedsidentitet i tettstedet Kabelvåg, med et hovedfokus på hvordan et relasjonelt perspektiv på sted og rom kan iverksettes i en kommunal planprosess. Jeg har sett på hvilke meningsbrytninger som har oppstått i lokalsamfunnet, hvordan bekymringer og framtidsutsikter om stedets utvikling blir forstått av innbyggerne og kommunen, og hvordan relasjoner og nettverk oppstår, og hvilken betydning dette har for den enkeltes stedsforståelse. Den økende mangfoldigheten som finnes i Kabelvåg, var bakgrunnen for å supplere en tradisjonell stedsforskning med en sosiokulturell stedsanalyse. Når jeg i denne avhandlingen har tatt for meg konstruksjon av et lokalsamfunn, dreier det seg både om ulike empiriske situasjoner og om ulike analytiske perspektiv. Jeg har i tillegg prøvd å formulere et metodisk rammeverk som kan være nyttig for framtidig kommuneplanlegging i møtet med flyktige dynamiske rom og steder. Min tilnærming til lokalsamfunnet har gitt et innblikk på hvordan livet leves langs Lofotkysten.

8.1 Perspektiver på Kabelvåg

De teoretiske bidragene jeg har vist til i denne avhandlingen, viser hvordan identitet og sted ikke er «fastlåste», men noe som er i kontinuerlig endring (Nyseth og Pløger 2015). Stedsidentitet blir følgelig et begrep som handler om den tette relasjonen mellom steder og mennesker, og den gjensidige påvirkningen de har på hverandre. Det finnes ved første øyekast flere dominerende bilder av Kabelvåg som sted. I den empiriske analysen så jeg på ulike hendelser som skaper tilhørighet og relasjoner i Kabelvåg. Gjennom stedsfortellinger har jeg også kunnet sette søkelys på den dynamiske stedsidentiteten, og hvordan den blir til som resultat av ulike prosesser og aktører på stedet. Den sterke stedsidentiteten som gjennomsyrrer Kabelvåg framstilles gjennom stedsfortellinger om tilhørighet, trygghet og vennskap, stedsopplevelser og kjærlighet til hav og natur.

Det er særlig tilflytterne og kommunen som løfter frem viktigheten av å bo nært den fine naturen, og som sammen med korte avstander mellom byfunksjoner i Svolvær og Henningsvær, gjør Kabelvåg til et godt og trygt – bo og oppvekststed. For tilflyttere som Mona og Daniel baserer stedstilhørigheten seg på en frihetsfølelse av å ha funnet stedet de vil være, mellom bratte fjell og åpent hav. For Simen og Bjørn handler stedstilhørigheten heller

om at det er plass til å være seg selv i et kreativt miljø og om den gode sameksistensen. Kabelvåg blir derav forstått som stedet der «alle kjenner alle», både på godt og vondt. Sistnevnte understøttes av spesielt de yngre informantene i denne studien, som med snev av drømmer og aspirasjon ikke kan vente med å flytte fra.

Den fine, men gamle trehusbebyggelsen gir stedet særpreg og en identitet som skiller Kabelvåg fra andre steder. Det er tilbaketrukkent og oppleves som den ideelle småbyen. På en og samme tid bidrar næringslivet på stedet med internasjonale forbindelser i ulik grad, spesielt knyttet til eksport av noe fisk og råvarematerialer. Dette løftes frem av kommunen som positivt. Kabelvåg kan på bakgrunn av dette forstås som en kystby med en sterk stedlig tilknytning til havet. Samtidig understrekes det av spesielt urinnvånerne hvordan stedet i dag mangler den riktige infrastrukturen til å ta «sin plass» som velfungerende tettsted med mottak – og fiskeforedling. Den eldre generasjonen husker Kabelvåg som et yrende handelssenter og fiskevær. Slik er det ikke i dag. «Kabelvågværing» virker deriblant som en beskyttet tittel, som krever at en er født og oppvokst på stedet. Kjærligheten og engasjementet tilflytterne har for Kabelvåg ser på den andre siden ut til å være kravet for innpass i markøren.

Kabelvåg blir av de yngre og godt voksne oppfattet som en «*soveby*». Disse gruppene etterspør flere tilgjengelige boliger og møteplasser i sentrum. Tema som dette ble løftet frem i den nye kommunedelplanen for stedet. På bakgrunn av dette, og med Vågan i bresjen, kan Kabelvåg også forstås som en «*mulighetsbygd*».

Andre kvaliteter ved stedet, for eksempel kafékulturen de eldre så vel som barnefamiliene verdsetter, markedsføres muligens for dårlig. Interne klager og krangling ser også ut til å føre til interessemotsetninger og høylytte debatter mellom innbyggerne på stedet, og mellom dem og kommunen. Når det gjelder forestillinger om hvordan Kabelvåg best bør utvikle seg i årene som kommer, blir blant annet betydningen av stedets potensialer mye brukt av informantene i denne studien for å illustrere hvilken situasjon stedet befinner seg i. Slik jeg ser det har tettstedet klart problematiske trekk, hvor tap av arbeidsplasser, en kommunesammenslåing på 60-tallet og fraflytting er med å forsterke stedets identitet utad. I lokalbefolkningen, så vel som i kommuneadministrasjonen, er det flere som gir uttrykk for at framtidsutsiktene er mørke. Jeg argumenterer for at framtiden til Kabelvåg ikke, i hvert fall

ikke ennå, er så kritisk som deler av lokalbefolkningen muligens oppfatter den som. Holdninger til og perspektiver på «hvem sitt» Kabelvåg som er det representative endres, fornyes og konstrueres i takt med praksiser og relasjoner som utspiller seg både på og utenfor stedet. Jeg vil på bakgrunn av dette argumentere for at det lokalsamfunnet Kabelvåg er for mange, er relasjonelt og dynamisk. Dette legger videre føringer for kommuneplanleggingen og stedets framtidige utvikling.

8.2 Sted og diskurser i en relasjonell kommuneplanlegging

I denne oppgaven har jeg jobbet med kommuneplanlegging ut ifra et relasjonelt perspektiv. Dette var hovedfokuset for mitt andre analysekapittel hvor jeg så på forholdet mellom sted og kommuneplanlegging. Gjennom intervju med kommuneansatte i Vågan har jeg avdekket ulike oppfatninger av stedet Kabelvågs status når det kommer til stedsutvikling. Jeg har også gjort leseren oppmerksom på utfordringer som Vågan kommune møter på med en relasjonell planlegging av Kabelvåg. De teoretiske bidragene fra Massey (1995, 2005), Healy (2007, 2010) og Greve (2015) er framhevet i oppgaven for å belyse håndteringen av det relasjonelle i planlegging og stedsutvikling.

Kommuneplanlegging handler om koblingen mellom politikk og hverdagsliv (Bæhr 2016). Den kommunale planleggingen utgjør et altomfattende system, og det er i planloven at vi finner de formelle kravene til den kommunale planprosessen. Planloven forutsetter kvalitet, transparens og kontinuitet i planarbeidet. I tillegg til dette sier planloven noe om den enkelte borgers rett til å kunne delta i en planprosess. Med eksempler fra en pågående planprosess i Vågan kommune har jeg pekt på hvordan kommuneplanlegging kan gjøres i praksis med hensyn til sosiokulturelle forhold. Jeg har hatt et søkelys på kommunen og aktørene i lokalbefolkningens stedsidentitet, forståelser og stedsinteresser i prosessen. Som det ble redegjort for i bakgrunnskapitlet har Vågan kommune gjort en iherdig innsats for å inkludere lokalbefolkningen i planprosessen. Etter min oppfatning har dette vært med på å styrke lokalsamfunnets tilhørighet og eierskap i Kabelvåg. Empirien i denne studien viser videre at det er meningsmotsetninger mellom kommunen og de som bor på stedet når det kommer til spørsmål om utvikling. Jeg er i den tro at dette ikke kun er et tilfelle for Kabelvåg, men også for andre små steder i distrikts-Norge. Interne krangler og demonstrasjoner kan i flere situasjoner knyttes opp mot en ambisjon om å bevare noen stedskvaliteter fremfor andre.

Omsorgen for stedet som mange av informantene i denne studien viser bunner ut i ulike former for samhold: nettverk som også er med på å forsterke stedets identitet, så vel som identiteten og tilhørigheten til innbyggerne. Som en oppfølging av den sosiokulturelle stedsanalysen i oppgaven, kunne det vært interessant å følge opp engasjement i planprosessen. Iverksatt på en god måte mener jeg allmennhetens kunnskap og stedsforståelse kan være en ressurs fremfor et hinder i planleggingen. Dette burde etter min mening synliggjøres bedre i kommuneplanleggingen.

De teoretiske bidragene jeg har inkludert i denne oppgaven viser hvordan steder alltid er i bevegelse. Det samme kan sies for utviklingen av dem. Som vist i Massey (1995) er ikke steder konstante størrelser. Kabelvåg fornyes og endres, men for at stedsutviklingen skal få «rot» til å gro må ulike forhold på stedet virke sammen. Planleggingen bør etter min mening også bære preg av en samtidighet og fleksibilitet, slik at forandringene forsterker hverandre.

I det siste analysekapitlet framhevet jeg ulike måter den relasjonelle tilnærmingen til rom og sted i økende grad påvirker kommuneplanleggingen i Vågan. I analysen tok jeg utgangspunkt i en tredelt stedsforståelse av Kabelvåg. Aller først presenterte jeg stedet relasjonelt på bakgrunn av Masseys (1995, 2005), stedsteorier. På den ene siden forstår jeg Kabelvåg som et møtested eller arena for samhandling som forsterkes gjennom innbyggernes stedsbruk. Kabelvåg oppleves også relasjonelt ettersom stedet formes av sine relasjoner med andre steder i kommunen og regionen. Videre tok jeg utgangspunkt i Agnews (1987) oppfatning om sted som *lokalitet* for å framheve Kabelvåg som et sted. Stedets geografiske posisjon i kommunen, i tillegg til materielle og naturskapte elementer som hus og hav, ser ut til å være av betydning for stedsforståelsen som de ulike aktører i lokalsamfunnet har. Empirien i denne studien løfter også frem engasjement og kreativitet som viktige markører for å bli flytte til eller bli boende på et sted som Kabelvåg. Helt til slutt gir det teoretiske bidraget fra Meløe (2011) muligheten til å forstå Kabelvåg som ett, men også flere overlappende steder. Kabelvåg kan fra et slikt perspektiv betraktes som en identifiserbar matrise, eller som *mosaikk*. Sistnevnte kommer til syne ved at innbyggerne samler seg om noe felles, nemlig å bevare stedet de bryr seg om. Opplevelsen av stedstilhørighet virker å bli mest synlig når meningsfulle funksjoner i Kabelvåg føles truet.

Planleggingen har vært kritisert for å være stedsblind, for å ikke ta hensyn til kompleksiteten i spesifikke stedlige kontekster (Nyseth et al. 2018, s. 281). Den er også kritisert for å overse kulturelle og sosiale forhold, og det mangfoldet som preger menneskers liv. Planleggingen og stedsutviklingen kan videre defineres som «komplekse problemer», ettersom det ofte består av en friksjon mellom steder, folk, natur, fortid og nåtid, men også fortellinger om stedet. Til tross for at en relasjonell tilnærming til sted og rom har fått økt innpass i planleggingsteorien, og at den enkelte kommune og planleggere aksepterer at steder er mangfoldige og flyktige, blir muligens utfordringen å realisere denne anerkjennelsen til metoder og visjoner i planleggingen. «*Planleggere vil skape orden, men strever med å forstå det som skal ordnes*», hevder Røe og Vestby (Røe og Vestby 2015, s. 48). I tråd med nyere plan og – stedsteori har mitt argument i denne oppgaven vært at den enkelte kommunen og planleggere må engasjere seg i kompleksiteten som utgjør et sted fremfor å temme den. Kommuneplanleggingen vil være en integrert del av denne prosessen, og det er min oppfatning at Vågan kommune er på «god vei» med dette arbeidet. Slik jeg ser det kan den enkelte kommune komme lenger i sin anstrengelse på å planlegge for mer mangfoldige lokalsamfunn hvis kommuneadministrasjonen og lokale politikere faktisk anerkjenner at det ikke finnes noen objektiv riktig forståelse av hva et sted er. Det hadde vært interessant å reflektere over hvorvidt det relasjonelle stedsperspektivet i planleggingen er noe vi ene og alene diskuterer innenfor akademias «fire vegger». En av utfordringene for den enkelte kommunen kan muligens være å videreutvikle begreper i planleggingen for å håndtere det uforutsigbare som kjennetegner ethvert lokalsamfunn. I en globalisert verden som den vi lever i, blir samfunnsplanleggingen og stedsutviklingen ofte kontrollert av krefter som fører praksiser tilbake til tradisjonelle handlingsmønstre (Nyseth et al. 2018, s. 281). Jeg velger å støtte meg til det Healy (2007) argumenterer for, nemlig at en relasjonell form for planlegging kan bidra til at ivaretagelsen av steder foregår i de prosessene som faktisk former hvordan stedet blir til. I denne oppgaven har jeg argumentert for at planleggingen av små steder handler om å erkjenne det uoversiktlige og «sammenkastede» i dem. På denne måten vil det være mulig å utvikle en planleggingstradisjon som baker inn de sosiale dynamikkene og kompleksiteten som former små steder. Dette kan over tid føre til en delt omsorg for steder og de som bor der.

8.3 Noen avsluttende refleksjoner

Gjennom metoder som intervju og «walk and talk» har jeg i denne oppgaven avdekket ulike stedsforståelser av Kabelvåg. Ut ifra analysene er det mulig å hevde at Kabelvåg består av flere identiteter som blir formet av en rekke prosesser og faktorer. For eksempel er stedets fysiske og naturgitte elementer, lokalsosial praksis, relasjoner og mobilitet, og til slutt kommunepolitiske føringer som omdømmebygging og planer av betydning. På lik linje med disse, er heller ikke «fortellingen» om Kabelvåg slik jeg presenterer den i oppgaven fastlåst eller gitt på forhånd. Den kan fint forhandles frem med hjelp av andre tilnærminger og perspektiver enn de jeg viser til.

I denne oppgaven har jeg benyttet meg av begreper hentet fra blant annet samfunnsgeografi, sosialantropologi og plan – og stedsteori, og hatt et gjennomgående fokus på steder i endring. Datamaterialet har blitt analysert gjennom en sosiokulturell stedsanalyse. Min erfaring er at dette har fått frem sider av Kabelvåg som ikke ville ha kommet frem i for eksempel en tradisjonell stedsanalyse. Jeg mener en sosiokulturell stedsanalyse kan bringe noen nye dimensjoner inn i kommuneplanleggingen. Etter å ha gjennomført analysene sitter jeg igjen med mye kunnskap, men det føles også som at jeg så vidt har skrapet i overflaten av hva det er som gjør Kabelvåg til stedet det er. Samtidig føler jeg at jeg har fått svar på mange av spørsmålene jeg hadde forut for prosjektet.

Livet leves lokalt. Det er i hvert fall det empirien i denne oppgaven forteller oss. Å leve lokalt handler først og fremst om å bruke og kjenne til stedet der en bor. Jeg ønsker at denne oppgaven åpner opp en refleksjon rundt hva det er som gjør det meningsfullt for lokalbefolkningen i Kabelvåg å leve der. Jeg ønsker også at oppgaven kan gi en pekepinn på kommuneplanleggingens muligheter til å inkludere stedsforståelser i større grad i planprosesser og ambisjoner, og at funnene jeg har presentert kan gi en bedre forståelse av sosiokulturelle forhold i samfunnsplanleggingen planleggingen.

Referanseliste

- Agnew, J.A. (1987) *Place and politics: The geographical mediation of State and Society*. London: Allen & Unwin.
- Antonsen, K.M. (2011). *Å velge bosted i Lofoten: En diskursanalyse av folkelige fortellinger om bostedsvalg og hverdagsliv* (Doktoravhandling). Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Aure, M., Berg, N.G., Cruickshank, J. & Dale, B. (2015). *Med sans for sted – nyere teorier*. (Utg. 2). Bergen: Fagbokforlaget.
- Barth, F. (1969). *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Difference*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Berg, N.G., Dale, B., Førde, A. & Kramvig, B. (2015). Metodologiske utfordringer i stedsanalyser. I Førde, A., Kramvig, B., Berg, N.G. & Dale, B. (Red). *Å finne sted – metodologiske perspektiver i stedsanalyser* (Utg. 3, s. 9-22). Bergen: Fagbokforlaget.
- Berg, N.G. & Dale, B. (2015). Hva er stedsidentitet, og hvordan fanger vi den opp? I Førde, A., Kramvig, B., Berg, N.G. & Dale, B. (Red). *Å finne sted – metodologiske perspektiver i stedsanalyser* (Utg. 3, s. 24 - 43). Bergen: Fagbokforlaget.
- Berger, P.L., & Luckmann, T. (1966). *Den samfunnsskapte virkeligheten*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bertelsen, R. & Rørtveit, T. (1990). *Om Vågan: den første byen i Nord-Norge. En lærerbok i lokalhistorie for ungdomsskolen i Vågan kommune*. Kabelvåg. Hentet fra https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2009072701042.
- Bourdieu, P. (1996). *Symbolsk makt*. London: Pax.
- Brattland, C., Verran, H. og Kramvig, B. (2018). Doing Indigenous Methodologies: Toward a Practice of the “Careful Partial Participant”, *ab-Original*, 02(01), s. 74 - 96. Hentet fra: <https://doi.org/10.5325/aboriginal.2.1.0074>.
- Brun, H. (2011). *Kabelvåg 2*. Kabelvåg: Vågan historielag.
- Bryman, A. (2015). *Social Research Methods*. (Utg. 5). London: Oxford University Press.
- Bæhr, A.B. (2016). «Kampen for tilværelsen»: *Sosikulturell studie av utviklingsdiskurser i Kvænangen* (Masteravhandling). Norges Arktiske Universitet, Tromsø.
- Cabrera, A.M., & Viken, A. (2021). *Sosiale relasjoner i Kabelvåg: stedsidentitet, stedsbilder og maktrelasjoner*. Norges Arktiske Universitet, Tromsø.

- Castree, N. (2009). Place: connections and boundaries in an independent world, I Clifford, N.J., Holloway, S.L., Rice, S.P. & Valentine, G. (Red). *Key Concept in Geography*. (Utg. 2, s.165 – 187). London: Sage Publications, Ltd.
- Cresswell, T. (1996). *In place/out of place: Geography, ideology and transgression*. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Cresswell, T. (2013). *Geographic Thought: A critical introduction*. Malden: John Wiley & Sons, Ltd.
- Cruickshank, J. (2014). Stedsblind planlegging av lokalsamfunnet. *Tidsskriftet Plan*, 46 (06), s. 4 – 9.
- Cruickshank, J., Vasstrøm, M., Sand, R., Sivertsen, H. & Haugum, M. (2014). Samfunnsutviklingskapasitet i småkommuner: en studie av 41 småkommuner. Tfou-rapport 14. Trøndelag forskning og utvikling, Distriktssenteret.
- Dale, B. & Berg, N.G. (2015). Hva er stedsidentitet, og hvordan fanger vi den opp? I Førde, A., Kramvig, B., Berg, N.G. & Dale, B. (Red). *Å finne sted – metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. (Utg. 3, s. 23 - 42). Bergen: Fagbokforlaget.
- Everett, E.L. & Furseth, I. (2019). Masteroppgaven, hvordan begynne – og fullføre. (Utg. 2). Oslo: Universitetsforlaget
- Fainstein, S. (2010). *The Just City*. Ithaca, N.Y: Cornell University Press.
- Falleth, E. I. & Stokke, K.B. (2001). Planlegging i Vågan kommune: En undersøkelse av planlegging etter plan- og bygningsloven og kommuneloven. NIBR-notat 110. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Fangen, K. (2010). *Deltagende observasjon*. (Utg. 2). Bergen: Fagbokforlaget.
- Finlay, J. M., & Bowman, J. A. (2017). Geographies on the Move: A Practical and Theoretical Approach to the Mobile Interview. *The Professional Geographer*, 69(02), s. 263 - 274.
- Gieryn, F.T. (2000). A space for place in Sociology. *Annual Review of Sociology*, vol. 26, s. 463 – 496.
- Graham, S. & Healy, P. (1999). Relational concepts of space and place: Issues for planning theory and practice. *European Planning Studies*, Vol. 7 (05). s. 623 – 646.
- Greve, A. (2015) Sårbarhet og glede: et bidrag til stedets filosofi. I Stien, H.H (Red.), *Vit at jeg elsker deg – om kunst og sted*. Stamsund: Orkana Akademisk.
- Gullestad, M. (2004). Hjertets vaner – Forskningen om velferd og familie. *Nytt norsk tidsskrift*, Vol. 21 (04). s. 361 – 369.

- Hanssen, G.S. (2020). *Innbyggerorientert stedsutvikling og demokratisk deltagelse*. Oslo: Oslo-Met.
- Haraway, D. (1988). Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. *Feminist Studies*, 14 (03). s. 575 – 599.
<https://doi.org/10.2307/3178066>.
- Harvey, D. (1996). *Justice, nature and the geography of difference*. Cambridge: Blackwell.
- Hay, I. (2010). *Qualitative research methods in human geography*. South Melbourne: Vic, Oxford University Press.
- Healy, P. (2007). *Urban Complexity and spatial strategies. Towards a relational planning for our times*. London: Routledge
- Healy, P. (2010). *Making better places. The planning project in the Twenty-First Century*. Kina: Palgrave Macmillan.
- Huysen, A. (2003). *Present past: Urban palimpsest and the politics of memory*. Palo Alta: Stanford University Press.
- Hylland Eriksen, T. (2010). *Små steder – store spørsmål*. (Utg. 2). Oslo: Universitetsforlaget.
- Ingold, T., & Vergunst, J. L. (2016). Introduction. In Ingold, T & Vergunst, J.L. (Red.), *Ways of walking: Ethnography and practice on foot* (s. 1 - 19). Abingdon: Routledge.
- Jacobs, J. (2011). *The death and life of great American cities*. New York: Random House USA Inc.
- Johannesen, A., Tufte, P.A., Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Kielland, I.M. (2017). Strange encounters in place stories. I *Social & Cultural Geography*, vol. 18 (01), s. 78 – 91. Routledge.
- Kvale, S. (1994). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Oxford: Blackwell.
- Lewicka, M. (2010). Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology*, vol. 31. s. 207 – 230.
- Massey, D. (1994). *Space, place and gender*. Polity Press: Cambridge
- Massey, D. (1995). The conceptualization of Place. I Massey, D. & Jess, P. (Red). *A place in the world: Places, cultures and globalization* (s. 45 – 84). Oxford: Open University Press.
- Massey, D. (2005). *For space*. Thousand Oaks: Sage.

Meløe, J. (2011). Steder. I Jentoft, S., Nergård, J.I. & Rørvik, K.A. (Red). *Hvor går Nord-Norge? Tidbilder fra en landsdel i forandring*. Stamsund: Orkana Akademisk.

Moldenæs, T. (2006). *I sitt bilde? – identitet og identitetskonstruksjon i lokalsamfunn*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Munkejord, M. C. (2011). *Hjemme i nord: om bolyst og hverdagsliv blant innflyttere i Finnmark*. Stamsund: Orkana akademisk.

Nordberg-Schulz, C. (1994). Stedskunst. I Forseth, T. (Red). *Det gode sted* (s. 85 – 96). Oslo: Universitetsforlaget.

Nyseth, T. & Pløger, J. (2015). Perspektiver på steders tilblivelse. I Aure, M., Berg, N.G., Cruickshank, J. & Dale, D. (Red). *Med sans for sted – nyere teorier*. (Utg. 2, s. 47 – 63). Bergen: Fagbokforlaget.

Nyseth, T., Førde, A. & Cruickshank, J. (2018). Fra attraktive steder til omtentksom by – og stedsutvikling: implikasjoner for planlegging? I Aarsæther, N., Falleth, E., Nyseth, T. & Kristiansen, R. (Red). *Plan og samfunn: system, praksis og teori* (s. 267 - 282). Oslo: Cappelen Damm AS.

Nyseth, T., & Granås, B. (2007). *Place reinvention in the North: dynamics and governance perspectives*. Stockholm: Nordregio.

Passi, A. (2009). Bounded spaces in a “borderless world”: Border studies, Power and the anatomy of the Territory. *Journal of Political Power*, vol. 2 (02). s. 213 – 234.

Paulgaard, G. (2014). Identitetskonstruksjoner – hvor langt rekker de? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 6 (01). s. 67 – 88.

Ramsvik, H. (2017). Lokal stedsutvikling med regionale virkemidler. *Plan*, vol. 48 (06). s. 30 – 35.

Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. London: Pion.

Ringdal, K (2013). *Enhet og mangfold*. (Utg. 3). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.

Ringholm, T., Aarsæther, N., Nygaard, V. & Selle, P. (2009). Kommunen som samfunnsutvikler: en undersøkelse av norske kommuners arbeid med lokal samfunnsutvikling (Norut-rapport nr. 8). Norut Tromsø.

Ringholm, T. & Hanssen, G.S. (2018). Medvirkning i lokal planlegging. I Aarsæther, N., Falleth, E., Nyseth, T. & Kristiansen, R. (Red). *Plan og samfunn: system, praksis og teori* (s. 191 – 210). Oslo: Cappelen Damm AS.

Røe, P.G., Eidheim, F., & Schmidt, L. (2002). Sandvika i støpeskjeen: En sosiokulturell studie av stedsutvikling. NIBR-rapport 14. Oslo: Norsk institutt for by – og regionforskning.

Røe, P.G. (2006). Utviklingen av «levelige steder» - på hvilken måte kan sosiokulturelle stedsanalyser bidra? *Michael* (03). s. 193 – 205.

Røe, P.G. & Vestby. (2015). Sosiokulturelle stedsanalyser: teorigrunnlag og metodologi. I Førde, A., Kramvig, B., Berg, N.G. & Dale, B. (Red). *Å finne sted – metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. (Utg. 3, s. 44 - 61). Bergen: Fagbokforlaget.

Setten, G. (2015). Til fots – et metodeblikk på landskap og praksis. I Førde, A., Kramvig, B., Berg, N.G. & Dale, B. (Red). *Å finne sted – metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. (Utg. 3, s. 93 - 107). Bergen: Fagbokforlaget.

Stubhaug, Ø. (2011). «Kampen om den gode staden» *Ei sosiokulturell studie av korleis planar om bergverksindustri kan innverke i stadsforteljingar om Naustdal kommune og bygda Vevring* (Masteravhandling). Norges Arktiske Universitet, Tromsø.

Tuan, Y-F. (1977). *Space and place: The perspective of experience*. London: Edward Arnold.

Vestby, G.M. & Skogheim, R. (2010). Florø i fokus – sosiokulturell stedsanalyse for byutvikling og profilering. NIBR-rapport 2010: 6. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.

Vestby, G. M, Gundersen, F. & Skogheim, R. (2014). Ildsjeler og lokalt utviklingsarbeid – Gløden, rollen og rammevilkårene. NIBR-rapport 2014: 2. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.

Vestby, G.M. (2015). Stedsutviklingens råstoff og resultat. I M. Aure, N. G. Berg, J. Cruickshank og B. Dale. (Red). *Med sans for sted: Nyere teorier*. Fagbokforlaget: Bergen.

Vestby, G.M. (2018). Fugleperspektiv på tre tiår med stedsutvikling. Oslo: Norsk institutt for by – og regionforskning.

Wadel, C. & Thuen, T. (1978). *Lokale samfunn og offentlig planlegging*. Tromsø: Universitetsforlaget.

Ølberg, B. (2019). Planlegging og nærdemokrati. *Plan*, vol. 51 (01). s. 50 – 55.

Aarsæther, N. (2019). Frå lokalsamfunn til stedsutvikling. *Plan*, vol. 51 (01). s. 56.

Aarsæther, N. & Jakobsen, K. (2018). Planlegging på kommunenivå: Rammer og betingelser. I Aarsæther, N., Falleth, E., Nyseth, T. & Kristiansen, R. (Red). *Plan og samfunn: system, praksis og teori* (s. 44 – 67). Oslo: Cappelen Damm AS.

Planer og andre offentlige dokumenter

Kommunal – og moderniseringsdepartementet (2015): By – og stedsutvikling.
https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/by_stedsutvikling/id1235/. Sist lest. 10.01.2022

Kommunal – og moderniseringsdepartementet (2019): Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. Vedtatt ved kongelig resolusjon 14.mai 2019:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonale-forventninger-til-regional-og-kommunal-planlegging-20192023/id2645090/>. Sist lest. 12.01.2022

Miljøverndepartementet (1993a): Stedsanalyse – innhold og gjennomføring, en veileder.
<https://www.regjeringen.no/no/sub/stedsutvikling/ny-prosess-og-verktoy/stedsanalyser/id524610/>. Sist oppdatert 03.09.2015. Sist lest 05.02.2022

Miljøverndepartementet (2012): kommuneplanens arealdel.
https://www.regjeringen.no/contentassets/18987b252b8948588c8323a1328d9cf3/kommuneplanens_arealdel.pdf. Sist lest 12.01.2022

Vågan kommune (2021). Kommunedelplan Kabelvåg. Vågan kommune 2021 – 2040. Planbeskrivelse. <https://vagan.kommune.no/kommunal-planlegging/kommunedelplaner/kommunedelplan-kabelvag-2021-2040.21831.aspx>. Sist lest 05.05.2022

Vågan kommune (2021). Kulturhistorisk stedsanalyse for Kabelvåg. Kunnskapsgrunnlag som del av kommunedelplan for Kabelvåg 2021 – 2040.
https://vagan.kommune.no/f/p1/ie502234e-91d6-47d3-ba6f-bc054a26c871/kulturhistorisk-stedsanalyse_jan2021.pdf. Sist lest 04.02.2022

Lala Tøyen & Tind arkitektur (februar 2021). Mulighetsstudie for Kabelvåg. Fra våg til våg, en helhetlig blågrønn bystruktur. <https://vagan.kommune.no/f/p1/i0751140d-0bd6-42e6-8640-db98a43ac43d/mulighetsstudie-kabelvag-sentrum-komprimert.pdf>. Sist lest 10.04.2022

Offentlige nettsider og andre medier

Distriktssenteret: Stedsutvikling. <https://distriktssenteret.no/fagomrader/stedsutvikling/>.

Statistisk sentralbyrå: *Kommunefakta Vågan*. <https://www.ssb.no/kommunefakta/vagan>.

Vågan kommune: <https://vagan.kommune.no/>.

Bludd, E.K. (28.04.2022). «*Filmskolen i Kabelvåg blir en del av UiT*». https://uit.no/nyheter/artikkel?p_document_id=771690. Sist lest 03.05.2022

Ingebrigtsen, Ø. (29.11.2021). «*Kunst- og filmhøyskolen er berget: - Dette er en stor seier, dette tilbudet skal være i Lofoten*». <https://www.lofotposten.no/kunst-og-filmhoyskolen-er-berget-dette-er-en-stor-seier-dette-tilbudet-skal-vare-i-lofoten/s/5-29-766139>. Sist lest 03.05.2022

Jacobsen, B. (31.05.2013). «*Her lå Norges viktigste by*». <https://www.nrk.no/nordland/her-la-norges-viktigste-by-1.11054277>. Sist lest 11.12.2021

Lysvold, S.S. (31.11.2019). «*NHO-rapport: – Turistene legger igjen 1,4 mrd. i Lofoten og Vesterålen*». https://www.nrk.no/nordland/nho-rapport_-_-turistene-legger-igjen-1_4-mrd.-i-lofoten-og-vesteralen-1.14763742. Sist lest 01.10.21

Molaug, G., Birkelund, P. & Johansson, C. (20.10.2021). «*Ja til utvikling i Kabelvåg!*». <https://www.lofotposten.no/ja-til-utvikling-i-kabelvag/o/5-29-756251>. Sist lest 22.02.2022.

Sørlid, H. (10.11.2021). «*At Norland kunst- og filmhøgskole igjen trues med nedleggelse, er dessverre ingen tilfeldighet*». <https://www.hakapik.no/home/2021/11/21/at-nordland-kunst-og-filmfagskole-igjen-trues-med-nedleggelse-er-dessverre-ingen-tilfeldighet>. Sist lest 14.01.2022.

Vedlegg: Intervjuguide for offentlige ansatte i kommunen og planleggere

Introduksjonsspørsmål

- Kan du kort fortelle meg litt om deg selv, for eksempel utdanning, yrke/arbeidspraksis og bosted?
- Hvilken rolle har du hatt i arbeidet med *kommunedelplan Kabelvåg*?

Kommunedelplan Kabelvåg

- Hva har vært målet med å utvikle denne planen?
- Hvilke behov/verdier har vært av interesse og dekke i planen?
- Hvem har vært de relevante bidragsyterne i prosessen?
- Hva er dine erfaringer med planprosessen/arbeid?
- Hvilken funksjon har medvirkning hatt i planarbeidet?

Å planlegge for utvikling

- Hva legger du i begrepet stedsutvikling?
- Hvordan vil du si at Vågan kommune jobber med å fremme stedsutvikling?
- Hvilket inntrykk oppfattes det at folk flest har av Kabelvåg som sted?
- Opplever du Kabelvåg som et tettsted i endring, eventuelt på hvilke måter?

Stedsbruk og tilhørighet

- Hvordan mener du befolkningen i Kabelvåg deltar i å bruke stedet?
- Hvordan vil du beskrive tilhørigheten innbyggerne har til stedet slik det er i dag?
- Hvilken betydning har stedstilhørighet og identitet i stedsutviklingsprosesser?

Avsluttende spørsmål

- Hva slags verktøy tror du trengs i din kommune for å jobbe videre med «bærekraftige» utviklingsprosesser?
- Hvem mener du har hovedansvaret for utviklingen av din kommune, og hvorfor?

Vedlegg: Intervjuguide for innbyggerne i Kabelvåg

Introduksjonsspørsmål

- Kan du si meg noe om deg selv, for eksempel alder, utdanning og yrke/arbeidspraksis?
- Hva er din tilknytning til Kabelvåg?

Kabelvåg som sted

- Hvordan vil du beskrive Kabelvåg som sted?
 - Bosted, arbeidssted eller besøksted
 - Stikkords: sosialt, demografisk, kulturelt, nærhet til natur.
- Hvor godt kjenner du områder og nærliggende steder i Kabelvåg? Kan du utdype dette med noen eksempler?
- Hvilke deler av stedet bruker eller ferdes du i?
- Du får besøk av en venn som aldri har vært her før, og ønsker å vise frem hjemstedet ditt: hva gjør dere?
- Hvilke argumenter ville du ha brukt dersom du skulle ha overtalt en venn til å flytte hit?
- Hva vil du trekke frem som positive og negative sider?

Sted som mediator for tilhørighet

- Hva er ditt syn på stedstilhørighet?
- Er det slik at stedet du bor eller ferdes i har en betydning for din tilhørighet i kommunen, og hvorfor?
- Hvordan opplever du det sosiale miljøet, og hvilken rolle har dette for din trivsel? Deltar du for eksempel aktivt i en organisasjon, idrett, forening eller lignende?

Framtidsutsikter og planlegging

- Hvilken utvikling ønsker du deg for Kabelvåg i fremtiden? Hva er viktig å ta vare på, og hvilke verdier kan utvikles?
- Hvordan føler du kommunen tilrettelegger for at Kabelvåg skal være et godt sted å bo?
- Hvilke muligheter mener du Kabelvåg har i fremtiden, og for hvem?

